

OBSAH

1. Úvod.....	4
1.1 Prameny a literatura	6
2. Urozené ženy ve vrcholném středověku	8
2.1 Svobodné dívky, panny	10
2.2 „Sňatky z rozumu“	11
2.3 Vdané paní.....	13
2.4 Vdovy	15
3. Původ a rodinné kořeny Guty a jejích sester	17
3.1 Nejstarší Habsburkové	17
3.2 Rodiče Guty a jejích sester – Rudolf a Gertruda.....	21
4. Sestry z rodu Habsburků	25
4.1 Dětství Guty a jejích sester.....	25
4.2 Sňatková politika Rudolfa Habsburského	27
4.3 Matylda.....	29
4.4 Anežka.....	34
4.5 Gutino první zasnoubení	38
4.6 Klemencie.....	40
4.7 Kateřina	43
4.8 Gutino druhé zasnoubení.....	46
4.9 Hedvika	48
5. Svatba Guty a Václava	51
5.1 Jihlavské zasnoubení či dětský sňatek?.....	51
5.2 Chebská svatba	54
6. Guta, královna česká	57
6.1 Příchod do Čech	57
6.2 Potomstvo Guty a Václava.....	60
6.2.1 Markéta.....	64
6.3 Guta jako prostřednice Habsbursko – Přemyslovských vztahů	70
6.4 Podoba Gutina dvora a její dochované listiny.....	76
6.5 Gutin obraz v díle Ulricha von Etzenbach a Petra Žitavského	82
7. Konec Gutina života.....	86
7.1 Královská korunovace.....	86

7.2 Gutina smrt a její pohřeb.....	91
8. Závěr.....	94
9. Seznam pramenů a literatury.....	96
9.1 Prameny.....	96
9.2 Literatura.....	99
9.3 Internetové zdroje.....	105
Anotace.....	Chyba! Záložka není definována.
Abstract.....	Chyba! Záložka není definována.
Klíčová slova.....	Chyba! Záložka není definována.
Key words.....	Chyba! Záložka není definována.
Přílohy.....	Chyba! Záložka není definována.
Příloha č. 1 – Itinerář královny Guty (od příchodu do Čech po její smrt) ..	Chyba!
Záložka není definována.	
Příloha č. 2 – Podobizna královny Guty v Jihlavském rukopisu Zbraslavské kroniky	Chyba! Záložka není definována.
Příloha č. 3 – Rodokmen Habsburků	Chyba! Záložka není definována.
Příloha č. 4 – Rodokmen Přemyslovců	Chyba! Záložka není definována.
Příloha č. 5 – Velká a sekretní pečeť královny Guty	Chyba! Záložka není definována.

1. Úvod

Vzhledem k tomu, že mne problematika středověku vždy velice zajímala, rozhodla jsem se k navštěvování výběrového semináře Mgr. Kateřiny Sládkové, zabývajícího se ženami ve středověku. Tato tematika mi natolik učarovala, že jsem se jí rozhodla věnovat i ve své bakalářské práci, jejímž tématem se nestalo nic jiného, než život české královny Guty Habsburské. V diplomové práci jsem se následně rozhodla stávající téma rozšířit.

Vzhledem k tomu, že cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit ucelený obraz Gutina života na základě dobových pramenů – kronik a listinného materiálu, nešlo v této problematice pokročit příliš hlouběji. Za cíl své diplomové práce jsem proto zvolila srovnání Gutina života s životy jejích sester. Těžištěm mé práce se stal hlavně výzkum životů sester Matyldy, Anežky, Klemencie, Kateřiny a Hedviky. Problematiku života samotné Guty jsem ale úplně neopustila. Pokusila jsem se již zjištěné informace doplnit o nové, ačkoli drobné, poznatky.

Časově byla práce původně vymezena obdobím Gutina života 1271 - 1297, ale vzhledem k tomu, že bylo potřeba zařadit celé životy jejích sester, došlo nakonec k mírnému rozšíření. Pro dosažení úplnějšího obrazu bylo navíc třeba období rozšířit i směrem do minulosti ke Gutiným předkům. Rozvržení práce zůstalo zachováno, kapitoly tedy postupují chronologicky, ačkoli je chronologie narušena právě životy sester a také popisem života Gutiny dcery Markéty.

Úvodní kapitola má stejný účel, který plnila již u bakalářské práce. Seznamuje čtenáře s použitými prameny a základní literaturou, na kterých je práce postavena a dále zde zmiňuji i literaturu, u které vyzdvihuji její užitečnost pro dané téma.

Pro potřeby práce a její celistvost jsem druhou kapitolu, která se věnuje problematice žen ve středověku se zaměřením pouze na urozené ženy vrcholného středověku, obohatila i o popis stavu vdovského, kterým v průběhu svého života prošly Gutiny sestry Matylda a Anežka.

Již k zmíněnému rozšíření zkoumaného období do minulosti dochází ve třetí kapitole, která se zabývá Gutinými kořeny. Popis stručných dějin Habsburského rodu jsem ještě rozšířila s důrazem na růst významu rodu a na kontakt s římskoněmeckými králi. Dále se v kapitole zabývám i životem Gutiných rodičů.

Obsah čtvrté kapitoly se stal, jak jsem již zmínila výše, těžištěm mého nového výzkumu a záběr kapitoly se o mnoho rozšířil. Původně popisovaná praxe středověkých

sňatků ve vyšší společnosti a konkrétní popis sňatkové politiky Rudolfa Habsburského je nově obohacen o dětství Guty a jejích sester s důrazem na zmínky v pramenech z období, než dívky opustily své rodiče a začaly žít s manželi. Opomenut není ani Rudolfův úmysl zajistit si pomocí sjednaných sňatků svých dětí splnění svých politických cílů. Jednotlivé sňatkové dohody jsou pak detailně popsány a zařazeny do ucelených obrazů životů Gutiných sester.

Informace, které obsahuje pátá kapitola, se ukázaly co do obsahu a hloubky vyčerpávající, nebylo tedy třeba ji dále rozšiřovat a pro potřeby práce stačilo tuto kapitolu ponechat s drobnými stylistickými úpravami v původním stavu. Jsou zde tedy popsány pouze okolnosti Gutiny svatby. Nastíněna je problematika jihlavského setkání a dále popsána svatba v Chebu v roce 1285.

Gutin život v Čechách se stal předmětem šesté kapitoly, jejíž obsah dosáhl spíše drobných změn v podobě nových poznatků. Popsány jsou zde okolnosti jejího příchodu do Prahy a její působení zde. Podkapitola o Gutině roli matky je rozšířena o problematiku kmotrovství královských dětí a dále o medailonek princezny Markéty, jejíž život se na rozdíl od sourozenců Václava, Anny a Elišky zatím nestal předmětem žádné studie a je tedy stejně jako její matka zatím odbornou literaturou opomíjena. V dalších podkapitolách se zabývám další Gutinou činností na pražském dvoře, tedy její rolí prostřednice vztahů mezi Václavem a Habsburky, a dále věnuji prostor i lidem, kteří ji obklopovali. Hluběji se zabývám otázkou duchovních v Gutině okolí a nechybí ani výčet konkrétních částí Gutina majetku. Opomenuty nejsou ani Gutiny listiny, které vydala. Nově se zde objevuje podoba Gutiných pečetí, jejichž vyobrazení se nachází v příloze, a na závěr je do šesté kapitoly zařazena i část o Gutině obrazu v literatuře, oproti bakalářské práci podrobněji rozpracována.

V poslední kapitole, která se zabývá koncem Gutina života, se věnuji popisu královské korunovace. Té se královna musela zúčastnit i přes nedávný porod, což zřejmě mělo velký vliv na královnin skon. Dalším tématem kapitoly je samotná Gutina smrt, její příčiny, následný pohřeb a problematika místa jejího odpočinku. Nově se v kapitole objevuje i informace o stěhování Gutina hrobu ve 14. století.

Práce je dále rozšířena o přílohy, které obsahují Gutino vyobrazení ve Zbraslavské kronice, rodokmeny Habsburků a Přemyslovců, dále také itinerář královny Guty a fotografie její velké a sekretní pečeti.

1.1 Prameny a literatura

Při práci jsem čerpala z primárních pramenů narativního i listinného charakteru a dále ze sekundární literatury. Oproti bakalářské práci, kde jsem se věnovala hlavně českým pramenům a literatuře, bylo nutné rozšířit záběr i o prameny a literaturu německé provenience. Mimo rýmovanou kroniku Otakara Štýrského, z níž jsem citovala již dříve, jsem hlouběji prostudovala edici *Monumenta Germaniae Historica*. V jednotlivých dílech, obsažených v této edici, jsem ale našla spíše jednotlivé informace a není tedy třeba žádné z nich vyzdvihovat jako nejzásadnější zdroj informací.

I přes prostudování dalších pramenů, zůstala základním českým narativním pramenem pro období života královny Guty *Zbraslavská kronika*, která sice začala vznikat až po královnině smrti z per dvou kronikářů Oty a Petra Žitavského, popisuje však již období od smrti Přemysla Otakara II. Obraz královny Guty vhodně doplňuje o jiný úhel pohledu již zmíněná rýmovaná kronika Otakara Štýrského. Ačkoli se kronikář často věnuje zajímavým detailům, jeho kronika není příliš spolehlivá. Autor totiž často povoluje uzdu své fantazii a některé pasáže jsou až příliš podobné hrdinským eposům Wolframa von Eschenbach. Vzhledem k tomu, že tato kronika není doposud dostupná v českém překladu, do poznámky jsem vždy uvedla znění veršů, ze kterých jsem přímo citovala.

Kromě narativních pramenů jsem se věnovala také listinnému materiálu, kam jsem zahrнула nejen listiny, které Guta nebo její sestry samy vydaly, ale i listiny ve kterých najdeme o habsburských princeznách zmínku. Mimo edice českých pramenů jako *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* a *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* jsem použila i edice zahraniční, jako *Regesta Imperii VI/1* nebo *Regesta Habsburgica I*, které přibližují Gutiny rodinné poměry a život, než opustila rodný dům. Dále bych za velice přínosné označila edice *Wittelsbachische Regesten*, *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508* a *Codex diplomaticus Lubecensis*, jejichž prostudování mi umožnilo dohledat listiny vydané některými Gutinými sestrami.

Zatímco Gutě se věnuje podrobněji alespoň jedna studie a to článek I. Prokopové s názvem *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr* vydaný v roce 2005 v časopise *Muzejní a vlastivědná práce*. Časopis společnosti přátel starožitností, číslo 113, studie zabývajícími se osobnostmi Gutiných sester jsem bohužel nikde nenalezla. V případě výzkumu jejich životů jsem musela vycházet hlavně z pramenů a ze zahraniční odborné

literatury, zabývající se územím pod vládou jejich manželů, jako například *Handbuch der bayerischen Geschichte* nebo *Die Mark Brandenburg*.

Pro ucelený obraz života Guty a jejích sester bylo zapotřebí použít i publikace zabývající se obecným přehledem dějin. V první řadě *Velké dějiny země koruny české III.*, dále *České dějiny II/1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví* a v neposlední řadě *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*. Nelze opominout ani odbornou literaturu zabývající se Habsburky a především rozsáhlé dílo o Gutině otci *Rudolf von Habsburg. Das Deutsche Reich nach dem Untergange des Alten Kaisertums*.

Velice přínosnými a užitečnými monografiemi pro mě byly *Václav II.: král český a polský*, kde je královně Gutě nebo problematice s ní spojené věnován poměrně velký prostor, a dále i kniha Dany Dvořáčkové-Malé *Královský dvůr Václava II.* z roku 2011, která přináší nové postřehy ze života královského páru, jež jsem v rozšiřovacích pracích zohlednila.

Posledním okruhem knih, které jsem k práci využila, byly publikace zabývající se problematikou žen ve středověku. Ze zahraničních je důležitá *Žena v době katedrál* od R. Pernaudové z francouzského jazykového okruhu, trochu jiný pohled nabízí německy píšící E. Ennenová v knize *Ženy ve středověku*. Z českých děl zabývajících se problematikou žen zmíním článek od I. Prokopové *Ženy a polická moc (zejména) ve vrcholném středověku* a dále publikaci, která se touto problematikou zabývá nejnověji: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, vydaná v roce 2009.

2. Urozené ženy ve vrcholném středověku

Při studiu postavení žen ve středověké společnosti nelze opominout skutečnost, že se jejich postavení postupně měnilo. Docházelo ke změně nahlížení na ženu muži, změnilo se i její postavení v rodině. Primární rolí ženy bylo ale stále mateřství.

Velice důležitou roli v nazírání společnosti na ženy hrál i postoj křesťanství. Ten byl však značně negativní, protože navazoval na vzory římské, řecké a židovské.¹ Podle teorie mnichů a kleriků byla žena málo inteligentní, tělesně i psychicky slabá, neustále ohrožena hříchem, lehkomyšlná, hamižná a její sexualita byla považována za ďáblův nástroj.²

Díky tomuto nazírání se stala žena podřazena muži a nemohla nikdy vládnout ani mít veřejnou roli ve společnosti. Vlastně celý svůj život byla považována za nesvéprávnou. To znamenalo, že byla trvale v poručnictví nejdříve otce či bratra a poté manžela, případně v poručnictví jiných mužských příbuzných nebo klášterního společenství. Podřízení žen odpovídalo soudobým společenským normám.³

Co se týká politiky, ženy nemohly mít žádný podíl na vládě ve státě a byly většinou brány jako pasivní objekty, v čemž nás utvrzuje i způsob uzavírání manželství.⁴ Mezi ženiny povinnosti patřilo pečovat o děti, manžela a domácnost.

Jistý pokrok v nazírání na ženy znamenal příchod gotiky a s ním i rozvoj rytířské kultury. Rytíři byli vázání mravním kodexem, který zahrnoval i úctu ke slabšímu pohlaví. Žena tak začala být zbožňována, stala se inspirací pro milostnou poezii a obdivovaným předmětem. Tyto rytířské písně a básně pak rozšiřovali trubadúři a minnesängeři. I zde zasáhlo svým vlivem křesťanství díky rozvoji mariánského kultu. Bohorodička Marie

---

¹ Již ve 4. stol. př.n.l. se touto problematikou zabýval Aristoteles, v 1. stol. př.n.l. pak Cicero a v 1. stol. n.l. židovský filosof Philon. Vyjadřovali se k ní i velcí církevní otcové sv. Ambrož, sv. Augustin a sv. Jeroným. Více viz KOPIČKOVÁ, B.: *Žena evropského středověku v zasetí své doby*. In: Lenderová, M., Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002, s. 13nn

² Odkaz na první hřích, kdy Eva ochutnala jablko ze stromu poznání jako první a poté svedla i Adama.

³ PROKOPOVÁ, I.: *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*. In: Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitnosti přátel starožitností. č.3, 2003, s. 129

⁴ K dohodám o manželství dívek docházelo mezi rodinami a ne ze svobodné vůle mladé nevěsty. Dívka byla provdávána z hospodářských, politických, či majetkových důvodů. Více o manželství viz podkapitola 2.2

vykoupila hříšnou Evu a učinila tak ženu i v očích teologů lepší. Z nádoby hříchu se žena stala nádobou ctnosti a krásy.⁵

Ačkoli měly být ženy teoreticky z veřejného života zcela vyloučeny a měly se zabývat pouze „ženskými“ záležitostmi, praxe byla samozřejmě zcela odlišná. Najdeme mnoho žen, které sice byly pouhými „manželkami“ panovníků, měly však na jejich rozhodování a politiku velký vliv. Zajímavý je i obrázek některých regentek, které samy vládly, než dosáhl jejich syn plnoletosti a mohl se sám ujmout vlády.

---

⁵ STLOUKAL, K.: *Královny, kněžny a velké ženy české*. Praha 1941, s. 18.

2.1 Svobodné dívky, panny

Rozdíl mezi oběma pohlavími se zrcadlil již při narození dítěte. Bez ohledu na sociálním prostředí záleželo vždy na pohlaví dítěte, jak okolí přijalo jeho narození. Zatímco v případě chlapce přišel na svět muž, pokračovatel rodu a dědic erbu, pokud šlo o dívku, vznikala rodině spíše starost. Dívku bylo třeba hlídat, vdát a obvěnit.⁶ V královském prostředí vyvolávalo narození dcery dokonce trpkost, pokud byl s napětím očekáván dědic trůnu.

O dětství středověkých dívek z urozených rodin bohužel máme velice málo informací. Jisté však je, že již v raném středověku se jim dostávalo pečlivé výchovy a učily se číst a psát.⁷ Často byly poslány na výchovu na dvůr příbuzných, či budoucího manžela, kde se měly učit místním zvykům pod dohledem tchyně. Samotné středověké dětství pro urozené dívky bylo ale velice krátké, končilo sňatkem nebo odchodem do kláštera.

Pokud se žena provdala, zůstala nadosmrti v podřízeném postavení a její hlavní rolí se stala role matky. V případě druhém, kdy pro ni byla zvolena církevní dráha, bylo na ženu díky její sexuální čistotě nahlíženo církevními teology mnohem lépe. Vždyť taková žena odvrhla svou sexualitu, kterou právě církevní otcové tolik pohrdali. Na druhé straně však vyzdvihovali životy panenských mučednic, které si zasloužily jejich úctu.⁸

Není tedy divu, že ženy, které svůj život zasvětily bohu, mohly ovlivňovat i vysokou politiku. Především abatyše významnějších klášterů, které byly jedinými neprovdanými ženami, které mohly zastávat veřejný úřad, nezářka zasahovaly do politického dění. Pocházely zpravidla z panovnického rodu, což mělo za cíl posílit vlastní královskou moc.⁹

---

⁶ K tomu se stručně vyjádřil Konrád Waldhauser v *Postile pro pražské studenty*: „Když žena porodí syna, tehdy více se raduje, nežli když porodí dceru.“

⁷ LENDEROVÁ, M.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009, s. 69n

⁸ Tamtéž, s. 75

⁹ *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 130. Z českého prostředí byly významnými abatyšemi teta Václava II. Anežka, která se stala představenou kláštera Na Františku, a dále Václavova sestra Kunhuta, abatyše kláštera u sv. Jiří na Pražském hradě.

2.2 „Sňatky z rozumu“

Křesťanská teologie vychází z teze, že manželství je uskutečněno skrz svobodný souhlas partnerů, tzn., že připouští i důležitost svobodného rozhodnutí ženy. Sňatek je nezrušitelný, každý muž může mít pouze jednu ženu a je přísně zakázán incest. S ohledem na starý zákon (hříšná Eva) se má muž stát hlavou manželství, ale jinak si mají být oba před Bohem rovni.¹⁰

Naproti této tezi byla praxe ve středověké vyšší vrstvě poněkud jiná. Dívky se stávaly z drtivé většiny součástí politiky svých příbuzných a při uzavírání sňatků šlo zcela nepokrytě o materiální zisk či dosažení politických cílů. K dynastickému spojení docházelo často mezi znepřátelenými rody, přičemž bylo na svatbu pohlíženo jako na ztvrzení smíru či potvrzení spojenectví.

Manželství ve středověku se řídila výlučně kanonickým právem. V nižších vrstvách však na tyto předpisy nebyl skoro brán zřetel. Manželství zde plnilo roli zajištění potomků a za právoplatné bylo bráno i bez jakéhokoli obřadu pouze jeho konzumací, tj. souloží. Ve vyšších vrstvách se však nutně dodržovaly právní předpisy, aby nemohlo později dojít k anulaci manželství, které bylo spojeno s majetkovými nebo politickými zájmy rodiny. Zásadním milníkem v cestě k manželství byl tzv. zákonný věk („aetas legitima“). Pro zasnoubení bylo nutné dovršení sedmého roku u obou aktérů, pro uzavření právoplatného manželství pak dosažení plnoletosti. Stejně jako ve světském právu museli muži dovršit věk čtrnácti, dívky potom pouze dvanácti let. Vlivem světského práva, které se opíralo o rychlejší dospívání dívek, docházelo i k tolerování nevěst jedenáctiletých.¹¹

Nejčastější překážkou manželství bylo blízké příbuzenství (sešvagření) a pokrevenství. Světským i kanonickým právem jsou pak rozlišovány jednotlivé stupně. V přímém pokrevenství byla překážkou všechna pokolení, v nepřímém první a druhý stupeň. Ve druhém stupni, např. mezi bratrancem a sestřenicí, se vzácně připouštěla výjimka a ve třetím stupni již k udělení výjimky docházelo běžně.

---

¹⁰ ENNENOVÁ, E.: *Ženy ve středověku*. Praha 2001, s. 44 – 45, více o vývoji manželství viz PERNAUDOVA, R.: *Žena v době katedrál*. Praha 2002, s. 136 – 153.

¹¹ KAVKA, F.: *Čtyři ženy Karla IV. Královské sňatky*. Praha-Litomyšl 2002, s. 9n.

Vzhledem k tomu, že byly evropské královské rodiny příbuzensky provázány, vedly se pečlivě na všech dvorech genealogie, aby bylo možné zjistit, kde je manželství možné a o jakou výjimku, tzv. dispens, papeže požádat.¹²

V urozených rodinách se často se sjednáváním sňatků začínalo již brzy po narození dcery. Běžně navíc docházelo k pojištění dohody smlouvou mezi rodiči či poručníky, aby nedošlo k jejímu pozdějšímu zrušení. Není divu. Ten kdo byl v tu chvíli spojenec, mohl zanedlouho přejít na druhou stranu a domluvený sňatek a smlouva sloužily jako pojistka. Proto se často hned po dovršení sedmého roku budoucích manželů přikročilo k zasnubám.

Ty probíhaly formou slavnosti, kde docházelo k bližšímu seznámení rodin a často i k prvnímu kontaktu mezi snoubenci. Někdy se stávalo, že byla snoubenka vypravena na dvůr budoucího ženicha do péče tchyně, aby se naučila místním zvyklostem a jazyku.

Aby nemohlo být pochybováno o sjednaném sňatku, bylo možné zkrátit čekání na zákonný věk a přikročit k „symbolickému“ neboli dětskému sňatku. Za těchto okolností došlo k tzv. simulované souloži, při níž byly děti pouze položeny na společné lože a došlo k církevnímu požehnání. Tento sňatek sice nebyl „naplněn“, a proto nebyl platný, posuzován však byl jako sňatek podle práva a umožňoval tak přikročení k majetkoprávním úmluvám, které byly platné až po svatbě.¹³

Manželské smlouvy obsahovaly i majetková ustanovení, která se převážně týkala hospodářského zajištění manželek. Nevěsta do manželství přinesla tzv. věno, větší, často nemovitý majetek. Tento dar od nevěstiny rodiny dostal muž jako pomoc na úhradu břemen manželství. Na oplátku pak manžel své ženě zřídil obvěnění, tj. majetek, který manželku hmotně zajišťoval v případě vdovství. Výše obvěnění byla stanovována násobkem přijatého věna (v našem zemském právu se dávalo „třetinou výš“, tj. 250% věna).¹⁴ Obvěnění zůstávalo ve vlastnictví mužově a teprve po jeho smrti přešla jeho držba na vdovu, která jej mohla užívat. Po smrti vdovy se však obvěnění vracelo manželovým dědicům.¹⁵

---

¹² KAVKA, F.: *Čtyři ženy Karla IV. Královské sňatky*, s. 10.

¹³ Tamtéž, s. 11n.

¹⁴ KLABOUCH, J.: *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1992, s. 72.

¹⁵ Tamtéž, s. 72.

2.3 Vdané paní

V případě, že se mladá dívka vdala, stala se jejím hlavním úkolem reprodukce a tím i zachování rodové linie. Zplození potomka, pokud možno mužského, znamenalo přivést na svět pokračovatele rodu, který se postará o rodový majetek, pokud možno ho rozšíří a předá dalším generacím.¹⁶

Nelze zapomenout ani fakt, že ve středověku docházelo k velmi vysoké dětské úmrtnosti a bylo tedy záhodno zplodit potomků více, aby se alespoň nějaký dožil dospělosti.¹⁷ V případě bezdětnosti hrozilo totiž ženě nebezpečí, že ji manžel, toužící po dědici, zapudí a dojde k tzv. anulaci sňatku.¹⁸

Mimo zplození potomka čekaly však na ženu v roli manželky i další povinnosti, mezi které patřila správa a dohled nad vedením domu, dvora či královského paláce. Paní měla hospodařit se zásobami a dohlížet na jejich uvážlivé používání. Byla garantem domácího řádu a rodinného klidu. Starala se o svého manžela, který po celodenní námaze očekával klid rodinného krbu, prostřený stůl a teplou lázeň. Starala se o prvotní výchovu malých dětí, své dcery učila ženským dovednostem a vedla je ke zbožnosti a poslušnosti.¹⁹ V případě nejvyšších vrstev samozřejmě měla k dispozici i služky, kojné a chůvy.

Dále se urozené paní věnovaly i ručním pracím. Předení a vyšívání mělo ženy zaměstnat v každé volné chvíli, upoutat jejich tělo na jedno místo a otupit myšlenky, aby se netoulaly v představách, ohrožujících jejich čest nebo čest rodiny. Od útlého věku ženy předly, šily, tkaly a vyšívaly. Čím vznešenější rod, tím méně času jim bylo dopřáno na zábavy, hry a tanec.²⁰

U urozených žen bylo navíc naprosto běžné a společensky žádoucí, aby se věnovaly dobročinné činnosti. Právě ony totiž oplývaly soucitem a empatií a byly zodpovědné za

---

¹⁶ LEBE, R.: *Království jako věno. Sňatková politika v dějinách*. Praha 1999, s. 5

¹⁷ Jako krásný příklad nám poslouží právě Guta Habsburská, která během deseti let povila 10 dětí, z kterých se ale plnoletosti dožily pouze 4 – Václav, Anna, Eliška a Markéta

¹⁸ Z českého prostředí zmiňme krále Přemysla Otakara I., který si takto zahrával s osudy dvou svých manželek Adlery Míšeňské a Konstancie Uherské.

¹⁹ *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 130n

²⁰ KLAPISCH-ZUBER, CH.: *Ženy a rodina*. In. Le Goff, J., *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 1999, s. 260

sirotky, vdovy a nepriviligované. Zabývaly se také činností mecenášskou a fundační, díky které urozené ženy demonstrovaly svou kulturní vyspělost, zbožnost a milosrdenství.²¹

Jednou z velice důležitých povinností manželky bylo udržovat vztah mezi rodinami otce a manžela. Vždyť pomocí dynastického spojení docházelo k zažehnání konfliktů a samotný akt sňatku byl brán jako potvrzení smíru. Není tedy divu, že manželka pokračovala v započatém díle svého otce a nadále za svůj rod u manžela lobovala. Často pak mohla získat díky tomuto i určitou moc a vliv na mezinárodní politiku i zemskou správu. Žena byla totiž často zprostředkovatelkou v konfliktech a diplomatických jednáních právě díky svému úzkému vztahu k oběma stranám.

Již při plánování sňatku se s touto možností počítalo. Jak již bylo řečeno, cílem sňatků členů panovnických rodů, a urozených obecně, bylo především upevnění či získání politického spojení, utužení přátelství, zažehnání nepřátelství nebo zajištění neutrality, dále pak záležitosti hospodářské.

Proto byla urozená dívka již předem vychovávána v souladu se svým hlavním úkolem, kterým bylo zahraničně-politické zabezpečení dynastie, aby mohla na dvoře svého manžela zajišťovat kladné postoje k rodu, z něhož vzešla. Pro to, aby byla v tomto odvětví žena úspěšná, musela udržovat kladné vztahy s oběma rodinami a navíc potřebovala alespoň trochu rozumět politice.²²

---

²¹ LENDEROVÁ, M.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 491.

²² PROKOPOVÁ, I: *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 131n.

2.4 Vdovy

Ačkoli je období středověku spojeno s vysokou úmrtností žen v plodném věku – tedy mezi 15. a 40. rokem, velmi často došlo k tomu, že žena svého manžela přežila o mnoho let. Vysvětlení pro tento jev není potřeba dlouze hledat. Vždyť muži velice často umírali v bojích, na následná zranění nebo důsledkem loveckých nehod. Navíc nelze opominout ani fakt, že sňatky mezi zralými muži a mladičkými dívkami nebyly výjimkou a velký věkový rozdíl mezi manžely měl také vliv na to, který z manželů zemřel dříve.²³

Smrt manžela znamenala pro ženu veliký životní zlom. Musela se rozhodnout mezi třemi možnostmi, jak stráví zbytek života. Odejít do kláštera, znovu se vdát, nebo zůstat ve stavu tzv. „věrného vdovství“.

V případě, že se vdova rozhodla strávit zbytek života v ústraní kláštera, požívala zvláštní úcty. Nemusela se stát přímo donátorkou nebo dobrotitelkou. Urozené ženy často trávily zbytek života v kláštrech, na které měl vazby jejich rod, nebo si vybraly klášter dle vlastního rozhodnutí a spoléhaly na vstřícnost dané komunity. Vybraný klášter se pak často stával i místem jejich posledního odpočinku.²⁴

Ovdovělá žena se mohla dále znovu provdat, přičemž jí nového partnera vybrala zpravidla rodina. Na rozdíl od svobodné dívky, se ale pro manželství mohla rozhodnout i svobodně a vybrat si manžela dle svého vkusu. Svobodná volba vdov při dalším sňatku byla však často relativní – paní si pouze mohla vybrat z několika kandidátů.²⁵

Vdovy, které se rozhodly strávit zbytek života v čistotě a zvolily tak cestu „věrného vdovství“, se staly společností nejméně uznávanými. Církev tento způsob dožití prosazovala proti novým vdavkám.²⁶ Tyto ženy se usadily na vdovském podílu a volně využívaly majetek

---

²³ PROKOPOVÁ, I.: *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 137. Například Gutina sestra Matylda, která se stala již třetí manželkou Ludvíka Přísňého, byla o 24 let mladší než její manžel. Více viz kapitolu 4.3 Matylda.

²⁴ LENDEROVÁ, M.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*, s. 134n. Takto se nejprve rozhodla strávit zbytek života vdova po Jindřichu VII. Markéta Bábenberská. Nakonec se ale znovu nechala zapojit do diplomatických her a stala se manželkou českého krále Přemysla Otakara II. (ŠAROCHOVÁ, G.: *Radostný úděl vdovský. Královny-vdovy přemyslovských Čech*. Praha 2004, s. 53).

²⁵ PROKOPOVÁ, I.: *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 137.

²⁶ KOPIČKOVÁ, B.: *Ideální modely života ovdovělých královen, kněžen a šlechticů v českém středověku ve světle reality*. In: *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zasetí historiografie*. Pradubice 2006, s. 228n.

a práva, které jim manžel postoupil při uzavírání svatební smlouvy. Ženě byly zaručeny důchody, práva a statky, které jí měly pro případ ovdovění umožnit důstojný a hospodářsky nezávislý život,²⁷ přičemž se výše tohoto majetku řídila jasně danými pravidly.²⁸

Ve svém vdovském podílu mohla žena vládnout samostatně a se stejnými právy jako muž, dokonce mohla předsedat i soudům. Ve skutečnosti daly mnohé ovdovělé paní přednost takovému světskému životu a užívaly případné moci a majetku.²⁹

Zvláštní situace nastala ve chvíli, kdy v době manželova úmrtí byli synové stále nedospělí a nemohli se tak ujmout vlády nad otcovými državami. V případě příznivých podmínek se pak vdova mohla stát regentkou až do doby dospělosti svých synů. Jako poručník pak přejímala jeho veškerá práva – vladařská, správní i soudní.³⁰

---

²⁷ *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 137n.

²⁸ KLABOUCH, J.: *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1992, s. 72.

²⁹ *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*, s. 138. Takový vdovský podíl byl zřízen po smrti manžela i pro českou královnu a Gutinu tchyni Kunhutu Uherskou na Opavsku. (ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*. Panorama, Praha 1986, s. 56).

³⁰ Tamtéž, s. 138. Jako příklad nám znovu poslouží Gutina sestra Matylda, která se po smrti manžela stala spolu se starším synem Rudolfem regentkou mladšího syna Ludvíka. Viz kapitolu 4.3 Matylda.

3. Původ a rodinné kořeny Guty a jejích sester

3.1 Nejstarší Habsburkové

Stejně jako k jiným rodům, i k Habsburkům se váže mnoho variant a teorií jejich původu. K Rudolfově volbě přispělo právě to, že nebyl královského původu a hlavně to, že nešlo o potomka ani stoupence Štaufů.³¹ Krátce po jeho zvolení bylo ale třeba čelit propagandě o tzv. „chudém hraběti“, a proto vzniklo několik fiktivních genealogií.

Podle první varianty Rudolf pocházel z rodu vévodů zähringenských, vymřelého 1218, který si vybudoval úctyhodnou základnu sahající od Offenburgu až do západního Švýcarska. Další genealogická fikce pochází zřejmě z počátku 14. století. Od té doby se rod označoval za německou větev římské rodiny Colonnů, jež se sama odvozovala od juliánských císařů. Koncem středověku došlo k modifikaci této teorie a rodina Colonnů byla nahrazena větví rodiny Pierleoni. Podle poslední verze Habsburkové svůj původ odvozují přes Karlovce a Merovejce až od trójského Hektora.³²

Z kritického hlediska lze habsburský rod odvozovat od jistého Guntrama, nazývaného Bohatý, který je nejstarším doloženým členem rodu a žil asi v druhé polovině 10. století. Svědectví o jeho životě pochází ze sbírky pramenu nazývané *Acta Murensia*, pocházející z habsburského kláštera Muri z poloviny 12. století., která obsahuje genealogii zakladatelů Habsburského rodu.³³

Guntram Bohatý by mohl být totožný s Guntramem z alsaského Nordgau, který byl králem Ottou I. roku 952 odsouzen za velezradu a byl zbaven všech svých i lenních statků. V tom případě, že jde o tutéž osobu, která pocházela z rodu alsaských vévodů, by bylo možno rod odvozovat od Etichonů a sledovat jej až do merovejské doby. Ačkoli nelze tuto souvislost jednoznačně dokázat, zdá se být dosti pravděpodobná, protože Guntramovi vnuci Lancelin mladší, Werner, Ratbod a Rudolf vlastnili nejen říšské statky v Aargau, ale hlavně v Alsasku a Breisgau v místech, kde se nacházely statky alsaského Guntrama z roku 952, které se jim zřejmě znovu podařilo dostat od krále.³⁴

---

³¹ RAPP, F.: *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.* Praha: Paseka 2007, s. 188n.

³² KRIEGER, K.-F.: *Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493).* Praha: Argo, 2003, s. 16

³³ HAMMANOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie.* Praha 1996, s. 10.

³⁴ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg. Das Deutsche Reich nach dem Untergange des Alten Kaisertums.* Innsbruck, 1903, s. 5n.

Z Guntramových vnuků jsou pro historii Habsburků nejzajímavější dva - Ratbod, hrabě z Klettgau severozápadně od Schaffhausenu, který kolem roku 1020 založil již zmíněný klášter Muri, a Werner, který svého bratra při této fundaci podporoval. Werner se navíc stal přítelem císaře Jindřicha II a angažoval se v boji s Burgundy, kde kromě zájmů říše samozřejmě sledoval i vlastní prospěch. Na burgundské hranici poté nechal na soutoku Rusy a Aary postavit hrad Habichtsburg („jestřábí hrad“), neboli Habsburk. Tento hrad neměl sloužit k ochraně, ale měl se stát rodinným sídlem.³⁵

Druhý Lancelinův syn jménem Rudolf také založil klášter: Ottmarsheim v Horním Alsasku a následně tam nechal postavit kapli s osmiúhelníkovým půdorysem podle vzoru císařské kaple Karla Velikého v Cáchách.³⁶

Jelikož Rudolf zemřel bez potomků, sjednotil znovu Ratbod habsburské panství a rozdělil je mezi své tři syny. Největšího významu dosáhl Werner, který dokončil stavbu kláštera Muri. Poté došlo k osazení kláštera benediktýny a klášterní kostel byl roku 1064 vysvěcen.³⁷ Mimo dokončení kláštera se Werner zapsal i do politických dějin, protože se zúčastnil boje o investituru a stál přitom na straně papeže. Z jeho manželství s Reginlind se narodily tři děti, dva synové Otta II. a Albrecht II. a dcera Ita.

Otta II. se stal zřejmě tím, kdo povznesl mocenské postavení Habsburků v Alsasku a zároveň byl jako první v roce 1090 označen jménem podle rodového hradu a říkal si „hrabě z Habsburku“. Byl fojtem na državách štrasburského biskupa a stal se spojencem Jindřicha V. a zúčastnil se v jeho družině tažení proti Uhrům na území Rakouska a jako první Habsburk se tak zřejmě prošel po zemi, která bude v budoucnu spojována s vládou tohoto rodu. Navíc je možné, že se právě díky Jindřichu V. stal i hornoalsaským landkrabětem.³⁸

V roce 1135 se objevuje v pramenech Ottův syn Werner II.(III.),³⁹ který zdědil Ottovy hodnosti a navíc získal do vlastnictví fojtství uctívaného benediktinského kláštera Murbach v Horním Alsasku. Po smrti strýce Albrechta II. Navíc jako senior rodu zdědil fojtské právo nad rodovým klášterem Muri. Počátek 12. století se tedy zdá být obdobím znatelného rozvoje rodu. Nejen, že rodu náležela fojtská práva různých klášterů, dynastie získávala význam i na politickém a diplomatickém poli. Werner byl prameny doložen v roce 1141 ve Štrasburku,

---

³⁵ Tamtéž, s. 7n

³⁶ Zde má být později jeho jmenovec jako první Habsburk korunován na krále. (*Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu*, s. 21)

³⁷ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 8.

³⁸ HAMMANOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 11.

³⁹ V případě, že bychom jako Wenera I. brali Ratbodova současníka, se jedná o Wenera III.

1142 v Kostnici, 1150 ve Špýru na dvoře Konráda III. a 1153 ve Wormsu a Ersteinu v doprovodu Friedricha I. Dále císaře doprovázel do Burgundska a v roce 1167 do Itálie, kde zřejmě zemřel při epidemii moru v táboře u Říma.⁴⁰

V další generaci habsburský majetek Albrecht III. rozšířil o západní část hrabství v Zürichgau až po Reussu a fojtské právo nad klášterem Säkingen na Rýně. Díky sňatku s dcerou posledního hraběte z Pfullendorfu Rudolfa Itou se měl stát dědicem držav svého tchána. To se ale nestalo a on jako odškodnění získal již zmíněné území.⁴¹

Vláda Rudolfa II., Albrechtova syna, se víceméně kryje s obdobím těžkých časů v říši, kdy probíhal tuhý boj o trůn po smrti Jindřicha VI. Rudolf se aktivně těchto svárů zúčastnil, ale stejně jako český král Přemysl Otakar I. nepodporoval celou dobu stejného kandidáta. Nejdříve stál na straně Otty IV., poté ale přešel na stranu Štaufů a Fridrich II. za to Habsburkům udělil roku 1218 říšské fojtsství Uri.⁴² Rudolf II. byl navíc po boku Fridricha II. při jeho výpravách do Německa a Itálie. Doposud žádný z dřívějších Habsburků neměl tak úzké vztahy s německým králem. Dalo by se říci, že tento vztah měl přímo osobní charakter. Není tedy divu, že Fridrich poctil Rudolfa tím, že se po narození jeho stejnojmenného vnuka, budoucího římského krále, stal jeho kmotrem.⁴³ Osobní kontakt mezi oběma muži lze doložit i tím, že se Rudolf podílel se na potvrzení české státnosti ve Zlaté bule sicilské, kde se objevuje jako svědek. Jeho titulatura zde zní „comes Rodulfus de Habechesburc et langravius de Alsatia“, hrabě Rudolf z Habsburku a lankrabě z Alsaska.⁴⁴

V příští generaci došlo ke vzniku dvou větví rodu, když si Rudolfovi synové Albrecht IV. a Rudolf III. v letech 1232-1234 rozdělili rodinné državy. Nositelem hlavní linie se stal Albrecht IV., otec budoucího římského krále Rudolfa, jeho bratr Rudolf III. založil vedlejší linii, tzv. laufenberskou.⁴⁵

Albrecht IV. pokračoval v těsných stycích s císařským dvorem a v roce 1228 působil jako válečný hejtman města Štrasburk. Již dříve, okolo roku 1217, se stala jeho ženou Hedvika z Kyburku, která mu porodila tři syny. Nejstarší již zmíněný syn Rudolf IV. se později stal římskoněmeckým králem Rudolfem I. Další syn jménem Hartmann se dostal do

---

⁴⁰ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 13.

⁴¹ Pfullendorfské dědictví získal císař Fridrich Barbarossa.

⁴² Tuto důležitou pozici roku 1231 Habsburkové ztratili, protože král Jindřich VII. obyvatelům Uri potvrdil bezprostřední sounáležitost s říší.

⁴³ BOGDAN, H.: *Historie Habsburků : sedm století*. Praha: Brána, 2003, s. 12.

⁴⁴ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II (1198-1230)* edd. G. Friedrich, Praha 1912, č. 97.

⁴⁵ Tato linie získala jižní část Zürichgau a vymřela roku 1415.

zajetí v Lombardii, kde před rokem 1253 zemřel, a nejmladší Albrecht V. zvolil duchovní dráhu a stal se kanovníkem v Basileji.⁴⁶

---

⁴⁶ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 12.

3.2 Rodiče Guty a jejích sester – Rudolf a Gertruda

Na budoucí Gutin život, stejně jako na život jejích sester, měl zásadní vliv jejich původ. Vždyť jejich otcem byl již zmíněný Rudolf Habsburský, který se stal prvním římským panovníkem z rodu Habsburků a posunul tak rod z kategorie „pouhých“ spojenců štaufských císařů na přední příčky mezi významnými panovnickými rody v Evropě. Syn Albrechta IV. Habsburského a Hedviky z Kyburgu se narodil roku 1218 a po smrti svého otce, který zahynul na křížové výpravě, se mladý hrabě roku 1240 ujal svého dědictví. Tímto započala první fáze jeho politického života, která trvala až do roku 1273. V tomto období Rudolf rozšiřoval své území, např. dědictvím mezi Badenem, Curychem a Reichenau, které získal jako synovec posledního Kyburka Hartmanna. V tomto období, zřejmě mezi léty 1243 a 1253, se také oženil s Gertrudou z Hohenbergu, budoucí Gutinou matkou.

Důležitým zlomem v životě Rudolfa i celé jeho rodiny se stala Rudolfova volba římským králem v roce 1273. Poté, co v dubnu 1272 zemřel římský král Richard Cornwallský, bylo třeba zvolit nového panovníka.⁴⁷ Zájemců se naskytlo hned několik a šlo tak o velmi ožehavou situaci. Velice důležitou úlohu v celé záležitosti ale sehrál papež Řehoř X. a jeho diplomatický um.⁴⁸ Papež totiž toužil po další křížové výpravě, a proto chtěl ve Sváté říši římské nastolit spořádané poměry a smířit křesťanské panovníky, kteří by poté v čele s římským císařem osvobodili svatá místa.

Jak již bylo zmíněno, na nouzi o kandidáty si volitelé stěžovat nemohli. Nejprve zde byli Alfons Kastilský, kterého sbor kurfiřtů zvolil spolu s Richardem Cornwallským již roku 1257, a Fridrich Durynský, po matce vnuk Fridricha II a syn durynského lankraběte Albrechta. Za hlavního kandidáta byl považován ale falckrabě Ludvík Přísný. Až při nezdaru jeho volby měli přijít na řadu další dva kandidáti – hrabě Siegfried Anhaltský a hrabě Rudolf Habsburský. Nezapomeňme ale také na českého krále Přemysla Otakara II. a francouzského krále Filipa III.,⁴⁹ kterého podporoval jeho strýc, sicilský král, Karel z Anjou.

---

⁴⁷ Mezi léty 1257-1272 vládli v říši hned dva králové Richard Cornwallský a Alfons Kastilský, ani jeden se však o dění v říši příliš nezajímal. Toto období nazýváme interregnum.

⁴⁸ rodným jménem Tebaldo Visconti, papežem mezi léty 1271 a 1276

⁴⁹ Z pozice francouzského krále by měl jistě jako římskoněmecký král silné postavení a nebyl by problém zahájit úspěšnou křížovou výpravu. Jeho moc byla rozhodně větší než moc Rudolfa I. nebo jeho nástupců, což ale na druhou stranu mohlo vzbuzovat i odpor. (HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu*, s. 32n)

Zpočátku šlo o velice nepřehlednou situaci a nikdo si netroufal odhadnout, jak volba proběhne. Mnozí kandidáti proto nelenili a vysílali své zástupce k papeži, aby si korunu zajistili pro sebe. Např. Alfons Kastilský sice od roku 1257 za Alpy ani jednou nezavítal, přesto ale poslal k papeži vyslance s prosbou, aby volbu zakázal a potvrdil ho římským králem. Také Přemysl Otakar II. a Karel z Anjou byli s papežem v kontaktu.

Papež ale rozhodl, že příštího římskoněmeckého krále zvolí sbor kurfiřtů,⁵⁰ který však netoužil po silném panovníkovi. V období interregna totiž stoupl význam i moc říšských knížat, která by se své teritoriální moci nerada vzdala. Je tedy jisté, že mocní králové český a francouzský nebyli kurfiřtům po chuti. I Ludvík Přísny, falckrabě rýnský a vévoda hornobavorský, se jim zdál příliš mocný.⁵¹

Přemysl Otakar se však nevzdával. Předem počítal s tím, že se kurfiřti, stejně jako v minulých letech, nebudou schopni dohodnout, spoléhal spíše na papeže a nesnažil si kurfiřty nijak naklonit.⁵² Dokonce se volby ani nezúčastnil a táhl do Uher. Ale kurfiřti se v jeho nepřítomnosti dohodli. 1. října 1273 byl ve Frankfurtu zvolen Rudolf Habsburský.⁵³

Ještě před samotnou volbou stáhl svou kandidaturu Ludvík Přísny a raději se rozhodl zavázat si budoucího krále, aby si zajistil další držení štaufského dědictví. Navázal spojení s rýnskými arcibiskupy a společně poté ještě získali hlas saský a braniborský.

Pro Rudolfa Habsburského tedy hovořilo už šest hlasů, ale zapotřebí bylo hlasů sedm. S hlasem českého krále, kterého zastupoval biskup Berthold Bamberský, se rozhodně počítat nemohlo, kurfiřti proto přisoudili hlas dolnobavorskému vévodovi Jindřichovi, bratru Ludvíka Přísneho.⁵⁴ Český vyslanec, který původně doufal v roztržení hlasů nebo ve volbu Přemysla Otakara II., sice protestoval, že volba nebere ohled na český hlas, to již ale situaci nezměnilo. Rudolf Habsburský byl 24. října 1273 v Cáchách korunován římským králem.

---

⁵⁰ Ten tvořili tři církevní – arcibiskupové trevírský, mohučský a kolínský a čtyři světské kurfiřti – král český, falckrabě rýnský, vévoda saský a markrabě braniborský.

⁵¹ Oswald Relich doslova píše, že Rudolf Habsburský je jako jediný v daných poměrech „nejspíše možný a přijatelný“.(REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 163)

⁵² NOVÁK, J. B.: *Redlichovo dílo „Rudolf von Habsburg“*. ČČH 10, 1904, s. 182.

⁵³ *Regesta Imperii VI/1. Die Regesten der Keiserreiches unter Rudolf, Adolf, Albrecht, Heinrich VII. 1273-1313.* ed. Redlich, O., Innsbruck 1898, č. -1.

⁵⁴ Oba bratři byli sice zneprátení, ale v zájmu kýžené volby se podařilo jejich spor zatlačit do pozadí. (HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu*, s. 34)

Po vyřešení nepokojů a usmíření nespokojených kandidátů na římskou volbu se Rudolfovi otevřela cesta i k císařské korunovaci,⁵⁵ ke které ale za celou dobu jeho vlády nedošlo. Důvodů je hned několik. Za 18 let jeho vlády se na papežském stolci vystřídal hned osm papežů⁵⁶ a s každým zvlášť se musel Rudolf znovu na korunovaci dohodnout. V letech 1275, 1276 a 1287 došlo dokonce ke stanovení přesných termínů korunovace, ale ani jeden nebyl dodržen. Na korunovaci prostě nenastal ten pravý čas kvůli financím, ale také z toho důvodu, že Rudolf v té době neměl dost sil na nezbytné prosazení se v Itálii.

Gutinou matkou byla Gertruda z Hohenbergu, v jejímž datu narození se publikace neshodují. Gertrudino narození bývá datováno na rok 1225⁵⁷, ale i do rozmezí let 1230-1235.⁵⁸ Gertruda byla dcerou hraběte Burkarda III. z Hohenbergu z větve Zollernů a Mechtildy z Tübingenu, dcery falckého hraběte Rudolfa II. Rodinné sídlo Hohenbergů se nacházelo v srdci Švábska, v oblasti, kde pramení Neckar.

Stejný problém, jako s datem Gertrudina narození, máme i s datem svatby s Rudolfem. V publikacích nalezneme rok 1243,⁵⁹ dále rok 1245⁶⁰ a rok 1253.⁶¹ Jisté je pouze to, že svatba se konala před 8. dubnem roku 1254, kdy již vdaná Gertruda pobývala spolu s vdovou po Rudolfu Habsburském-Laufenberském ve Wettingen.

Jak bylo v tomto období běžné, jednalo se o sňatek z politických důvodů. Gertruda přinesla Rudolfovi jako věno Albrechtstal, což pro něj znamenalo velké rozšíření jeho alsaských držav. Postupně se ale tento sňatek rozvinul v upřímný a vřelý svazek,⁶² ze kterého vzešlo deset dětí - šest dcer (Matylda, Kateřina, Anežka, Hedvika, Klemencie a Guta) a čtyři synové (Albrecht, Hartmann, Rudolf a Karel).

---

⁵⁵ V té době už zbyl pouze jeden protivník nově zvoleného krále a to Přemysl Otakar II. Jejich spor bude definitivně ukončen až bitvou na Moravském poli a smrtí českého krále.

⁵⁶ Řehoř X. (1271–1276), Inocenc V. (1276), Hadrián V. (1276), Jan XXI. (1276–1277), Mikuláš III. (1277–1280), Martin IV. (1281–1285), Honorius IV. (1285–1287), Mikuláš IV. (1288–1292)

⁵⁷ CONSTANTIN von WURZBACH: *Anna, nach Anderen Gertrude von Hohenberg*. Nr. 18. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Bd 6., Wien 1856–1891, s. 149

⁵⁸ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 151.

⁵⁹ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 151.

⁶⁰ CONSTANTIN von WURZBACH: *Anna, nach Anderen Gertrude von Hohenberg*, s. 149.

⁶¹ ANDICS, H.: *Die Frauen der Habsburger*. Wien: Ueberreuter, 1999, s. 13.

⁶² REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 88.

Po korunovaci v Cáchách v roce 1273 přijala Gertruda jméno Anna a spolu s Rudolfem přesídlila do Vídně, kde v podstatě strávila zbytek života. Zemřela 16. února 1281 a dle jejího přání bylo tělo přeneseno do Basileje a tam pohřbeno v místním dómu.

Po smrti manželky se Rudolf znovu roku 1284 oženil. Jeho druhou manželkou se stala teprve čtrnáctiletá Isabella Burgundská. I tento sňatek měl politický podtext. Rudolf chtěl totiž ke své říši pevněji připoutat Arelatské království.⁶³ Rudolf už tou dobou ale dosáhl věku přes šedesát let, a tak budil tento sňatek nemalý posměch. Navíc ani nedošlo k naplnění politických nadějí, které do sňatku Rudolf vkládal.⁶⁴

Rudolf zemřel v poměrně vysokém věku 15. července 1291 ve Špýru, kde je také v místním dómu pohřben.

---

⁶³ neboli Burgundské království, součástí říše až do roku 1378.

⁶⁴ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 29.

4. Sestry z rodu Habsburků

4.1 Dětství Guty a jejích sester

Gertruda, stejně jako později její dcera Guta, přivedla na svět deset dětí, z nichž dosáhlo dospělého věku dokonce hned devět. V Gutině případě se však dospělosti dožili pouze čtyři její potomci. Gertruda navíc všechny potomky porodila v rozpětí dvaceti tří let, na rozdíl od Guty, která rodila pouze v průběhu deseti let a krátce po posledním porodu zemřela.

Jako první se zřejmě v roce 1253 narodila nejstarší dcera Matylda. Po roce 1255 následoval budoucí římský král Albrecht. Následně přišla na svět v roce 1256 Kateřina, v roce 1257 Anežka a v roce 1259 Hedvika. V šedesátých letech Gertruda porodila pouze dvě děti a to Klemencii v roce 1262 a druhorozeného syna Hartmanna v roce 1263. Poslední tři děti se již narodily v letech sedmdesátých. Nejdříve přišel na svět v roce 1270 syn Rudolf, 13. března 1271 nejmladší dcera a budoucí česká královna Guta a naposledy 14. února 1276 benjamínek Karel, který ale ještě téhož roku zemřel. Všechny děti se narodily v Rheinfelden,⁶⁵ kde se Gertruda hlavně v sedmdesátých letech často zdržovala.⁶⁶

Rozepsat se podrobněji o dětství a dospívání Guty a jejích sester bohužel není možné. Tak jako většina urozených středověkých žen začaly totiž i dcery Rudolfa Habsburského kronikáře zajímat až v období, kdy vstoupily do diplomatických her svého otce a docházelo k dohodám o jejich vdavkách.

Když pomineme pramenné zmínky o jejich narození a zasnoubení, příliš informací o jejich životě předtím, než opustily rodinu, aby se přemístily do nového domova za manželem, nenalezneme. Přeci jen ale nesmíme pominout 4 pramenné zmínky z této doby.

První pochází z 2. února 1274, kdy se v Basileji zúčastnily čtyři Rudolfovy dcery mše, kterou vyslechly z presbytáře, a posléze zapálily velké svíce.⁶⁷ Bohužel zde nefiguruje ani jedno jméno. Logicky by se mohlo zdát nejpravděpodobnější, že se v Basileji nacházely zatím neprovdané sestry Guta, Kateřina, Klemencie a Hedvika a chyběly Matylda s Anežkou, které byly již provdány. Ale vzhledem k tomu, že Matylda se i s manželem zdržovala v roce 1274 často v Basileji, je možné, že se klidně zmíněné mše mohla zúčastnit i ona.⁶⁸

⁶⁵ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.* Graz, 1982, s. 21nn.

⁶⁶ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 151.

⁶⁷ *Regesta Habsburgica. Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzoge von Österreich aus dem Hause Habsburg (bis 1281)*. Teil I, ed. H. Steinecker, Innsbruck 1905, s. 123.

⁶⁸ Viz podkapitolu 4.3 Matylda.

Další zmínkou je listina o pobytu rodiny v klášteře ve Weingarten. Tato listina je sice datována do roku 1273, ale podle titulatur princezen historici dospěli k datu 2. července 1275. Pobytu se zúčastnil Rudolf s manželkou Annou a všechny princezny - Matylda (*Mehtilde ducissa Bavarie*), Anežka (*Agnete ducissa Saxonie*), Guta (*regina Sicilie*), Klemencie (*Clementia regina Ungarie*) a Kateřina s Hedvikou (*Catharina et Halewige*), které jsou uvedeny bez titulů z toho důvodu, že ještě nebyly zasnoubeny.⁶⁹

Z 20. října 1275 pochází zmínka o pobytu rodiny v Lausanne, kde se zúčastnila zasvěcení místního mariánského kostela, přičemž byl přítomen Rudolf, Gertruda, všichni tři synové, Anežka a další 4 dcery,⁷⁰ jedna z dcer se tedy této rodinné sešlosti nezúčastnila. Ačkoli ve výčtu přítomných figuruje jméno Ludvíka Přísného, manžela nejstarší dcery Matyldy, zdá se nejpravděpodobnější, že právě ona se tohoto aktu nezúčastnila. Ostatní tři sestry totiž ještě nebyly ani vdané, a proto nebylo důvodu, aby do Lausanne s rodiči nejely.

Poslední zmínka pochází z 20. června 1276. Z listu Konrada von Diessenhofen, královského notáře, adresovaného Rudolfovi se dočteme, že se v této době nacházela královna i se svými dcerami v Zurichu.⁷¹

---

⁶⁹ *RI VI/1*, č. 388a.

⁷⁰ *RI VI/1*, č. 438c.

⁷¹ *Regesta Habsburgica I*, s. 128.

4.2 Sňatková politika Rudolfa Habsburského

Jak již bylo řečeno, středověké sňatky byly ve vyšší společnosti uzavírány v drtivé většině z pragmatických důvodů. Rudolf Habsburský, který byl obdařen deseti dětmi, měl v tomto směru tedy značné možnosti. Nejdříve si vhodným výběrem manželů pro své dcery dopomohl k zisku římské koruny, v následném konfliktu s Přemyslem Otakarem pak další manželství jeho dětí zajistila důležité spojení. Manželství posledních Rudolfových dětí potom byla uzavřena jako stvrzení smíru mezi ním a českým králem. Nelze opominout ani fakt, že se Rudolfovi díky vhodným sňatkům povedlo k sobě připoutat všechny světské kurfiřty.

Jako první byly do Rudolfových politických plánů zapojeny dcery Matylda a Anežka. Obě byly provdány za kurfiřty, kteří podpořili v roce 1273 Rudolfovu volbu římským králem Ludvíka Přísneho a Albrechta Saského.

V roce 1274 dohodl Rudolf další sňatek a to mezi teprve tříletou Gutou a stejně starým vnukem Karla z Anjou Karlem Martellem.⁷² Toto zasnoubení zprostředkoval papež Řehoř X., který se snažil o bezpečnější uspořádání italských záležitostí, k čemuž chtěl dospět spojením Habsburků s Anjouovci. K dohodnutému sňatku mezi Gutou a Karlem Martellem však nedošlo. Guta byla z neznámých důvodů nahrazena sestrou Klemencií.⁷³

Vzhledem k přiostrůvání vztahů mezi Rudolfem a českým králem potřeboval Rudolf spojení, kteří by mu pomohli v hrozícím ozbrojeném konfliktu. Proto Rudolf uzavřel spojení s Menhartem Tyrolským. A jak jinak potvrdit přátelství a pomoc nežli dynastickým spojením. Tak tedy slavil svatbu 20. listopadu 1274 v Norimberku první Rudolfův syn Albrecht, jehož manželkou se stala Alžběta, Menhartova dcera. A takový spojenec se Rudolfovi opravdu vyplatil. Menhart, hrabě tyrolský, nejen že se po svatbě Albrechta s Alžbětou těsně přimkl k Rudolfovi, díky němu byl ale také získán za spojení jeho bratr Albrecht Gorický a následně byly Menhartovým prostřednictvím navázány bližší styky i s uherským králem Ladislavem.⁷⁴

Zpečetěním dobrých vztahů mezi římskoněmeckým a uherským králem mělo být znovu zasnoubení, tentokrát Rudolfovy dcery Klemencie s Ladislavovým bratrem Ondřejem, uzavřené začátkem roku 1275. Ani k tomuto sňatku nakonec nedošlo, Ondřej totiž zemřel již

---

⁷² RI VI/1, č. 178

⁷³ NOVÁK, J. B.: *Redlichovo dílo „Rudolf von Habsburg“*. ČČH 10, 1904, s. 182.

⁷⁴ NOVÁK, J. B.: *Redlichovo dílo „Rudolf von Habsburg“*, s. 186.

roku 1278. A jak již bylo výše zmíněno, nahradila později Klemencie svou sestru Gutu ve sňatku s Karlem Martellem.

Poslední sňatek, kterého využil Rudolf ve spojení proti Přemyslu Otakarovi, se týkal dcery Kateřiny, jejímž manželem se stal syn Jindřicha Dolnobavorského Otto.

Nevíce sňatků bylo dohodnuto v rámci mírové smlouvy mezi Rudolfem a Přemyslem Otakarem. V první mírové smlouvě došlo k zasnubám Hartmanna, Rudolfova syna, s Kunhutou, dcerou Otakarovou, které byly však později zrušeny, a k zasnubám nejmenované Rudolfovy dcery se synem českého krále Václavem. V pozdější konečné úpravě vznikly hned tři manželské páry. Guta si vzala Václava, budoucího českého krále, stejnojmenný syn římského krále si vzal Anežku a v rámci mírové smlouvy došlo i ke sňatku bratra Oty V. Braniborského Otíka s Rudolfovou dcerou Hedvikou.

4.3 Matylda

Jako první byla spolu se sestrou Anežkou do Rudolfových politických plánů zapojena Matylda a stala se tak třetí manželkou Ludvíka Přísného, kurfiřta, který v roce 1273 podpořil Rudolfovu volbu římským králem.

K této události se vážou dvě pověsti. Podle první poslali kurfiřti roku 1273 Rudolfovi zprávu, že ho zvolí římskoněmeckým králem, pokud jim dá své dcery za manželky.⁷⁵ Druhá pověst se týká pouze Ludvíka Bavorského. Ten se musel bát sankcí, protože dal protiprávně popravit svou první ženu: „*Jakou mám jistotu před stíháním, jestliže bude zvolen Rudolf? Má nějakou dceru, kterou by mi mohl dát za ženu?*“⁷⁶

Realita však asi byla trochu odlišná. Ludvík Přisný, který sám původně o římskou volbu usiloval, se nakonec rozhodl být raději Rudolfovým spojencem a ten ho na oplátku vyňal z revindikační politiky. Ludvík byl od té doby s Rudolfem v úzkém kontaktu a podporoval ho i vojensky v konfliktu s Přemyslem Otakarem II. Jako věno měla Matylda dostat 10 000 hřiven. Ludvík však nakonec získal 5 000 hřiven a jako zástavu zbylé částky mu Rudolf dal hrady a města Norimberk, Ravensburk, Altdorf a Memmingen.⁷⁷ V roce 1274 navíc Ludvík získal v léno i hrad Wachenheim am Hardtgebirge, který Rudolf koupil za 1100 hřiven. Tato hodnota měla být následně započítána do Matyldina věna.⁷⁸

Ke svatbě došlo 24. října 1273 v Cáchách, tedy v den Rudolfovy královské korunovace.⁷⁹ Šlo dokonce o dvojitý obřad, Matyldina sestra Anežka se toho dne také vdávala za kurfiřta podporujícího Rudolfovu volbu, a to za Albrechta Saského. O sňatku obou sester nás také spravuje kronika Otakara Štýrského. Podle tohoto pramene si byl falckrabě Ludvík hned jistý, že chce, aby se stala Matylda jeho ženou, protože byla tak krásná a čistá.⁸⁰

---

⁷⁵ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 330.

⁷⁶ Tamtéž, s. 330.

⁷⁷ *RI VI/1*, č. 14.

⁷⁸ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten von der Erwerbung des Herzogthums Baiern:*

1180 bis zu dessen erster Wiedervereinigung 1340 : in Oberbaiern bis auf Rudolfs I. Tod 1319 und Ludwigs des Baiern Königswahl 1314, in Niederbaiern bis auf das Erlöschen der ersten niederbairischen Linie 1340, Stuttgart 1854, s. 36.

⁷⁹ *RI VI/1*, č. 6a.

⁸⁰ nû warp der phalzgrâf/ an den kunic umb sîn tohter./ zwære, daz moht er/ mit guoten êren tuon,/ daz er gewan ze suon,/ der ê sîn stalfrunt was./ lûter als ein spiegelglas/ an kiusch , an zuhte was diu magt./ dâ was im wunder von gesagt,/ wie schoen si wære und wie klâr:/ trûrens wart er bar./ dô si im wart gegeben,/ daz si mit im solde leben/ und in freuden wahsen./ nû warp der von Sachsen,/ des e rouch wart gewert/ des kunigs tohter er gert./ die

Po obřadu nestála žádná překážka v cestě tomu, aby byl sňatek po právu naplněn a Matylda se tak mohla ujmout svých manželských povinností. Již 4. října 1274 porodila Matylda svého prvorozeného syna, který dostal jméno po svém dědovi Rudolf. K porodu došlo s největší pravděpodobností v Basileji nebo Alsasku, kde se Matyldin otec Rudolf spolu s celou rodinou celý rok nejčastěji zdržoval.⁸¹ O rok později přišla na svět dcera Matylda a v roce 1275 pak druhá dcera Anežka.⁸² Posledního a zároveň nejvýznamnějšího potomka, syna Ludvíka, přivedla Matylda na svět s několikaletým odstupem, až okolo 1. dubna 1282.⁸³

Rodinné sídlo a dvůr hornobavorského vévody, o který se Matylda jako jeho choť měla starat, se nacházel v Mnichově, který se stal hlavním městem Hornobavorska v březnu roku 1255, kdy došlo k rozdělení Bavor mezi bratry Ludvíka a Jindřicha.⁸⁴ Podle výše zmíněného místa narození prvorozeného syna Rudolfa lze usoudit, že Matylda nezůstávala vždy na mnichovském dvoře, ale někdy naopak svého manžela doprovázela na jeho cestách.

U Matyldy nesmíme opomenout ani její dobročinnou činnost. Již za manželova života se ve dvou darovacích listinách kláštera Schönau objevuje Matyldin souhlas s darem. První listina byla zhotovena 7. prosince 1282 v Heidelbergu a Ludvík zde se souhlasem manželky a synů daroval Opatu Wernerovi a konventu v Schönau patronát nad vesnicí Scharre včetně desátku, dále desátek z výnosů vesnice Suntheim a všechny své statky v Geroldsheimu.⁸⁵ Ve druhé listině z 18. dubna 1286 vydané v Lengenfeldu Ludvík s Matyldou a syny daroval klášteru Schönau kapli ve vesnici Wiesloch se vším příslušenstvím.⁸⁶

Další Matyldin souhlas se objevuje k listině z 19. května 1292 z Frankfurtu, kde Ludvík přenechává Konrádu Babenberskému patronát nad kostelem v Hohensachsenheim

---

gap er im ze konen. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*. In: MGH Deutsche Chronikem, Bd. V. Thl. 1, ed. Seemüller, J., Hannover 1893, verš 12 862 ad.)

⁸¹ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 48.

⁸² *Handbuch der bayerischen Geschichte*. Band 2: *Das alte Bayern: der Territorialstaat vom Ausgang des 12. Jahrhunderts bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts*. edd. M. Spindler, A. Kraus, München 1988, s. 1287.

⁸³ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 69. Jiný pramen však uvádějí rok 1286. (KOCH, A.; WINKELMANN, E.: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508*. Band 1: 1214 – 1400. Innsbruck, 1894, č. 1806)

⁸⁴ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 75.

⁸⁵ KOCH, A.; WINKELMANN, E.: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508*. Band 1: 1214 – 1400. Innsbruck, 1894, č. 1088.

⁸⁶ KOCH, A.; WINKELMANN, E.: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508 I*, č. 1142.

výměnou za povinnost uspořádat každoročně památeční mši pro klid duše jeho a jeho ženy. Matylda souhlasila s tímto převodem 2. července 1292.⁸⁷

Hlavním objektem Matyldina dobročinného zájmu se stal ale klášter Dießen, který se nacházel poblíž jejího vdovského údělu. Matylda se stala dokonce jeho obzvláštní dobroditelkou. Její dar klášteru a zároveň nařízení úředníkovi chránit klášter pochází z 11. prosince 1302 za souhlasu obou synů. Toto Matyldino přání navíc potvrdil i její bratr Albrecht listinou z 9. března 1303 vydanou v Ulmu.⁸⁸ V dobrodiní vůči klášteru Dießen pokračoval po Matyldině smrti i syn Ludvík, aby zachoval její odkaz. V listině z 22. července 1304, tedy krátce po matčině smrti, obdaroval klášter patronátním právem k Fruetingu.⁸⁹

Z další Ludvíkovy listiny ze 7. ledna 1306 je pak patrné, že Matylda obdarovala, nebo minimálně souhlasila i s obdarováním kláštera Fürstenfeld. Ludvík totiž v této listině potvrdil všechny dary klášteru od jeho otce, matky a bratrů Ludvíka a Rudolfa.⁹⁰

Matylda se dále stala velmi silným pojítkem mezi Wittelsbachy a Habsburky. Vztah mezi jejím manželem a otcem se stal velice úzkým a trval až do Rudolfovy smrti. Ludvík při Rudolfovi stál v boji proti Přemyslu Otakarovi a zůstali v kontaktu i nadále. Římský král jmenoval již v roce 1276 Ludvíka říšským vikářem pro Rakousko a Štýrsko,⁹¹ kontakt mezi oběma muži lze doložit i tím, že Ludvík vystupoval v mnoha Rudolfových listinách jako svědek.⁹²

Vše se však změnilo se smrtí Rudolfa, který nedokázal na říšský trůn prosadit syna Albrechta a novým římským králem se stal Adolf Nassavský. Ludvíkova vize byla jasná – dynasticky spojit Wittelsbachy s královským rodem, aby neklesl význam rodu. Ještě před svou smrtí dohodl sňatek staršího syna Rudolfa s dcerou Adolfa Nassavského Matyldou.⁹³ Římský král pak tento sňatek potvrdil 19. března v Ulmu, přičemž Rudolfovi slíbil věno pro svou dceru ve výši 10 000 hřiven, které mělo být pojištěno na državách u Rýna.⁹⁴ K naplnění

---

⁸⁷ Tamtéž, č. 1271.

⁸⁸ Tamtéž, č. 1481.

⁸⁹ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 70.

⁹⁰ Tamtéž, s. 70.

⁹¹ *Dokumente zur Geschichte von Staat und Gesellschaft in Bayern: Altbayern vom Frühmittelalter bis 1800*. Bd. 2. Ay, K.-L. Altbayern von 1180 bis 1550, ed. Karl-Ludwig Ay, 1977, č. 19.

⁹² Viz BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 24 – 48.

⁹³ *Die Zeit der frühen Herzöge von Otto I. zu Ludwig dem Bayern: Beiträge zur Bayerischen Geschichte und Kunst 1180-1350*. edd. Hubert Glaser, München: Hirmer, 1980, s. 212.

⁹⁴ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 49.

tohoto sňatku pak došlo ještě téhož roku, 1. září v Norimberku.⁹⁵ Jisté je, že Rudolfova matka Matylda z tohoto sňatku nadšená nebyla, nedokázala mu však zabránit.

Nesmířila se však s touto situací. Vzhledem k tomu, že její manžel byl již v této době po smrti, měla volné pole působnosti. Brzy došlo ke konfliktu mezi bratry Rudolfem a Ludvíkem, přičemž velkou úlohu zde hrála právě Matylda. Dalo by se říci, že spor uměle rozdmýchala. Poté, co nedokázala zabránit svatbě Rudolfa s princeznou Matyldou a její starší syn se stal Adolfovým spojencem, rozhodla se upnout na druhého syna Ludvíka, kterého poslala na Vídeňský dvůr za bratrem Albrechtem, aby mu byla poskytnuta stejná výchova jako Albrechtovým synům. Pod Matyldiným vlivem vzniklo navíc na mnichovském dvoře prohabsburské křídlo.⁹⁶

K naplnění Matyldiných úmyslů došlo již brzy, při nové volbě římského krále, kdy Ludvík podpořil volbu strýce Albrechta římským králem a bojoval s ním proti Adolfovi Nassavskému, na jehož straně stál jeho bratr Rudolf. Ten se na Adolfově straně zúčastnil 2. července 1298 bitvy u Gellenheim proti strýci Albrechtovi.⁹⁷

Následný mír mezi Rudolfem a Albrechtem z července 1301 v Bensheim, k němuž došlo právě prostřednictvím Matyldy,⁹⁸ se stal jejím triumfem. Syn Rudolf byl donucen uznat svého bratra Ludvíka spoluvládcem, což ale zapříčinilo další vývoj konfliktu na mnichovském dvoře.

V létě 1302 se Rudolf pokusil násilně matčín vliv zlomit. 23. června dokonce matku na jednom z jejích hradů spolu s Konrádem von Öttingen nechal zajmout s úmyslem je oba hned 12. července popravít.⁹⁹ Naštěstí ale za přispění Albrechta, který matku se synem usmířil, k popravě nedošlo.¹⁰⁰ Matylda však byla propuštěna jen na základě dohody, že se za roční rentu 1000 hřiven vzdá podílu na vládě.¹⁰¹

Poslední dva roky svého života tak Matylda dožila bez většího vlivu na dění v Hornobavorsku na svém vdovském údělu. Prameny bohužel neuvádějí, kde přesně se nacházel, je však jisté, že v blízkosti kláštera Dießen, jak již bylo zmíněno. Také je jisté, že

---

⁹⁵ Tamtéž, s. 49.

⁹⁶ *Handbuch der bayerischen Geschichte*. II, s. 140.

⁹⁷ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 52.

⁹⁸ KOCH, A.; WINKELMANN, E.: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508* 1, č. 1467.

⁹⁹ Tamtéž, č. 1477.

¹⁰⁰ Tamtéž, č. 1478.

¹⁰¹ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 55.

původní hrady, které měly Matyldě náležet, byly na začátku roku 1288 Ludvíkem nahrazeny za jiné.¹⁰²

Matylda zemřela 23. prosince 1304 v Mnichově v úctyhodném věku okolo padesáti let, na středověkou ženu tedy prožila v celku dlouhý život, porovnáme-li ji například s jejími sestrami Gutou či Kateřinou. Místo posledního odpočinku našla stejně jako její manžel Ludvík v cisterciáckém klášteře Fürstenfeld, který její choť založil v roce 1258, aby si usmířil boha za popravu první manželky. Dá se říci, že v tomto klášteře vznikla přímo rodinná hrobka. Kromě Matyldy a Ludvíka je zde totiž pohřbena i jeho druhá manželka Anna a děti, které se narodily z tohoto manželství Anežka a Ludvík.¹⁰³

---

¹⁰² Tamtéž, s. 44.

¹⁰³ *Die Zeit der frühen Herzöge von Otto I. zu Ludwig dem Bayern: Beiträge zur Bayerischen Geschichte und Kunst 1180-1350*, s. 527.

4.4 Anežka

Spolu se sestrou Matyldou byla Anežka provdána již v roce 1273 v den královské korunovace svého otce. Jejím manželem se stal další z kurfiřtů, který stál při říšské volbě na Rudolfově straně, Albrecht II. saský. Ačkoli Matyldino věno je známo, k Anežčinu se bohužel prameny nevyjadřují. Je však možné, že obě sestry byly obvěněny ve stejné výši, tedy 10 000 hřivnami, vzhledem k tomu, že k zásnubám došlo zároveň.

Na rozdíl od případu sestry Guty nedošlo těsně po svatbě k odloučení manželů a Anežka, stejně jako Matylda, zůstala se svým manželem Albrechtem, kterého obdařila hned šesti dětmi, které se dožily dospělosti.

Jako první se záhy okolo roku 1274 narodil nejstarší syn Rudolf, pojmenován zřejmě po Anežčině otci. Rudolf se jako nejstarší syn stal dědicem rodinných držav a po smrti otce převzal vládu v Sasku. Poté následovalo dalších pět sourozenců, u kterých bohužel není známo datum ani místo narození. Jde o další tři syny Ottu, Václava a Albrechta a dcery Annu, možná pojmenovanou po Anežčině matce, a Alžbětu.¹⁰⁴

Podle mnoha zde vydaných listin se zdá být hlavní rezidencí Anežky a jejího město Lauenburg. Zde spolu s nimi přebýval i Albrechtův bratr Johan s manželkou Ingeborg.¹⁰⁵ Po Johanově smrti, někdy mezi léty 1295 a 96, došlo ale k rozdělení saského vévodství mezi Albrechta a jeho synovce. Vzhledem k tomu, že město Lauenburg náleželo právě Johanovým synům,¹⁰⁶ sídlo Anežčiny rodiny bylo zřejmě přemístěno do Wittenbergu, kde je umístěn hrob Anežky i jejího chotě.¹⁰⁷

Tohoto města se navíc týká i jediná dochovaná listina, na jejímž vydání se Anežka ještě za manželova života podílela. Listina pochází z 28. června 1293 a Albrecht zde spolu se svou manželkou osvobozuje obyvatele Wittenbergu od odvodů, které museli doposud platit, za náhradu 50 hřiven stříbra ročně, z nichž mělo jít 40 vévodovi osobně a 10 Anežce.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ *Genealogie Mittelalter. Mittelalterliche Genealogie im Deutschen Reich bis zum Ende der Staufer*, <http://www.manfred-hiebl.de/genealogiemittelalter/> Agnes Gertrud von Habsburg, 23.4.2013

¹⁰⁵ SCHMIDT, M.: *Johann I. und Albrecht II. Ein Beitrag zur ältesten Geschichte des Herzogtums Lauenburg*. In: Archiv des Vereins für die Geschichte des Herzogthums Lauenburg, Jahresband 1897, s. 36.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 53n.

¹⁰⁷ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.* Graz, 1982, s. 22.

¹⁰⁸ LINDNER, M.: *Urkunde des Herzogs Albrecht II. von Sachsen und seiner Gemahlin Agnes für die Bürger von Wittenberg von 28. Juni 1293*. In: 700 Jahre Wittenberg: Stadt, Universität, Reformation, 1995.

Stejně jako sňatek sestry Matyldy, i ten Anežčin splnil Rudolfova očekávání. I pro Albrechta totiž znamenalo spříznění s Habsburky zásadní krok v jeho životě a stal se Rudolfovým blízkým spojencem, jehož podpora trvala až do Rudolfovy smrti roku 1291. To dokazují i mnohé listiny, na kterých Albrecht vystupuje jako Rudolfův svědek.¹⁰⁹

Nejdříve se stejně jako Ludvík Přísný angažoval v boji proti Přemyslu Otakarovi II. a v mírové smlouvě ze září 1277, která ale zřejmě nevstoupila v platnost, figuruje jeho jméno v pozici knížecího mluvčího.¹¹⁰

Roku 1280 se podílel i spolu se švagrem Ludvíkem na tažení do Čech, což dokazuje listina, vydaná Rudolfem 18. října 1280 v Brodě.¹¹¹ Albrechtovu loajálnost Rudolf následně odměnil tím, že Albrechtovi dočasně svěřil správu Moravy společně s titulem *tutor Moraviae*, kde Albrecht následně skutečně pobýval i s Anežkou.¹¹²

Další odměnou, kterou Albrecht od Rudolfa za svou poslušnost získal již v roce 1277, byla skutečnost, že dostal spolu s Albrechtem von Braunschweig pod svou vládu města Lübeck, Goslar, Mühlhausen a Nordhausen spolu s říšskými državami v Sasku.¹¹³

Zpět ale k Anežce. Ta sice jistě jako Albrechtova manželka měla pozitivní vliv na vztah manžela s otcem, nikde v pramenech ale její aktivita není blíže popsána. Budeme se tedy raději věnovat jejím kontaktům se sestrou Gutou.

Vzhledem k tomu, že Anežčin život byl oproti životům ostatních sester zásadně propojen s českým územím, dá se předpokládat, že tyto dvě sestry jistě nežily izolovaně a došlo i k jejich kontaktu. První možnost se nabízí v období, kdy měl Anežčin manžel na starost správu Moravy, skutečně zde pobýval a jeho manželka jej doprovázela.¹¹⁴ Bohužel se ale o žádném setkání prameny nezmiňují.

K doloženému setkání však došlo jistě v roce 1285, kdy se Anežka spolu s manželem zúčastnila Gutiny svatby v Chebu, což dokazuje listina z 21. ledna 1285, kdy se Anežka spolu s otcem i s další sestrou Hedvikou a manželem zúčastnila vysvěcení chebského minoritského kláštera.¹¹⁵

---

¹⁰⁹ Viz *RI VI/1*.

¹¹⁰ *CDB V*, č. 846.

¹¹¹ *RI VI/1*, č. 1227.

¹¹² VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí Koruny české III*, s. 376.

¹¹³ *RI VI/1*, č. 866.

¹¹⁴ *RI VI/1*, č. 381.

¹¹⁵ Tamtéž, č. 1876a.

Informace z dalšího setkání sester pochází z dubna 1290, kdy obě o velikonocích navštívily otce v Erfurtu. V pramenech se dokonce dočteme, že stárnoucí římský král své dcery bavil i s celým doprovodem v parku Petrského kostela.¹¹⁶ Pro Gutu to zřejmě bylo poslední setkání s milovaným otcem, možná i pro Anežku.

Kontakty s českým prostředím ale neustaly ani po Rudolfově smrti. Tentokrát se ale zájmy obou stran změnilly. Zatímco za života římského krále se k němu jak český král, tak saský vévoda přimkli, ke švagru Albrechtovi již stejné sympatie nepociťovali a rozhodli se tedy v nové říšské volbě podpořit protikandidáta Adolfa Nassavského.

Za tímto účelem se Gutin manžel Václav a Anežčin manžel Albrecht sešli spolu s Otou V. Braniborským 29. listopadu 1291 v Žitavě, kde se oba kurfiřti zavázali k podpoře stanoviska českého krále při říšské volbě.¹¹⁷ Ačkoli byli všichni s Habsburky spřízněni, nechystali se rozhodně podpořit kandidaturu švagra Albrechta.

K dalšímu setkání spřízněných panovníků došlo v roce 1297 v Praze při královské korunovaci, kde je doložena Albrechtova přítomnost listinami ze 4. června.¹¹⁸ Dá se předpokládat, že na tak významné události jej doprovázela i Anežka. Z toho lze usoudit, že došlo i k milému setkání sester, které již ale mohlo být zkaleno Gutinou nemocí a nemilosrdně se blížící smrtí.

Vraťme se ale ještě k Anežčinu bratru Albrechtovi, který se nejprve nemohl těšit podpoře svých příbuzných. To se ale změnilo při další říšské volbě. Možná i na popud Anežky se totiž její manžel Albrecht nakonec se švagrem usmířil a hlasoval, aby se stal římským králem.¹¹⁹ Krátce nato však Anežčin manžel 25. srpna 1298 zemřel a jeho tělo bylo pohřbeno v zámeckém kostele ve Wittenbergu.¹²⁰

Tím začala pro Anežku poslední životní etapa. Po smrti otce převzal rodové državy její syn Rudolf a Anežka se asi přemístila na svůj vdovský úděl, o kterém ale bohužel nemáme žádné bližší zprávy.

Jisté ale je, že mohla počítat s říšskými daněmi města Lübeck, které na ni převedl bratr Albrecht. První doklad o této podpoře pochází z 28. května 1301, kdy Anežka potvrdila přijetí

---

¹¹⁶ Tamtéž, č. 2294a.

¹¹⁷ *Archivum Coronae regni Bohemiae*, I/1, ad a. MCCCXV, ed. Václav Hrubý, Praha 1935, č. 44.

¹¹⁸ *RBM II.*, č. 2754, 2755.

¹¹⁹ SHMIDT, M.: *Johann I. und Albrecht II. Ein Beitrag zur ältesten Geschichte des Herzogtums Lauenburg.*, s. 54.

¹²⁰ REIFENSCHIELD, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 22.

750 hřiven jako daň z minulého roku, kterou na ni bratr Albrecht převedl.¹²¹ V další listině z 1. září 1302 naopak Albrecht vyzývá radu Lübecku, aby jeho sestře smluvenou částku vyplatila.¹²² Tentýž požadavek pak Anežka vznesla i 16. června 1303 listinou vydanou v Magdeburku¹²³ a 1. července 1304 nakonec Albrecht listinou vydanou ve Frankfurtu převedl na Anežku i 300 hřiven, které dříve město Lübeck vyplácelo ročně markraběti braniborskému Hermanovi, kvůli jeho odporu vůči říšskému králi.¹²⁴

Svůj život Anežka zakončila opět ve Wittenbergu, kde 11. října 1322 zemřela ve vysokém věku 65 let. Obdobně jako Matylda, tedy prožila velice dlouhý život. Vždyť svého manžela přežila o dlouhých 24 let. K jejich poslednímu setkání došlo po letech v zámeckém kostele ve Wittenbergu, kde byli oba pohřbeni.¹²⁵

---

¹²¹ *Codex diplomaticus Lubecensis I. Urkundenbuch der Stadt Lübeck: 1139-1470. Band II/1, 1197-1336.* Aschenfeldt, Lübeck 1858, s. 119.

¹²² Tamtéž, s. 129.

¹²³ Tamtéž, s. 146.

¹²⁴ Tamtéž, s. 154.

¹²⁵ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 22.

4.5 Gutino první zasnoubení

Guta, ještě předtím, než byla zaslíbena budoucímu českému králi Václavovi II., figurovala již od svých tří let ve sňatkové politice svého otce, když byla v roce 1274 zasnoubena se stejně starým vnukem Karla z Anjou Karlem Martellem.¹²⁶ Z listiny sice není patrné, že se jedná právě o Gutu, její zasnoubení však dokazuje další listina o pobytu rodiny v klášteře ve Weingarten zřejmě z roku 1275,¹²⁷ kde je Guta titulována jako „*regina Sicilie*“.

Toto zasnoubení zprostředkoval papež Řehoř X., který se snažil o bezpečnější uspořádání italských záležitostí. Hlavním bodem papežova požadavku se stala legitimizace majetku Karla z Anjou, která měla být doplněna dynastickým spojením Habsburků s Anjouovci. Uspořádání vztahu mezi Rudolfem Habsburským a Karlem z Anjou, který podporoval v říšské volbě francouzského krále Filipa III. a tudíž mu byla Rudolfova volba proti mysli,¹²⁸ kladl navíc papež jako podmínku pro Rudolfovu císařskou korunovaci.¹²⁹

Jako věno měl dostat Gutin manžel propůjčeno Burgundské království, z něhož měla být vyňata města Besançon a Lausanne a dále pak falckrabství burgundské. Vzhledem ke Karlově nezletilosti bylo věno prozatímně stanoveno k užívání i jeho otci.¹³⁰

Zajímavé je, že poté, co Rudolf přislíbil Burgundské království jako věno Gutě, figurovalo toto území ještě i v dohodě o manželství Rudolfova syna Hartmanna, o kterém jednal Rudolf s anglickým králem Eduardem I. od roku 1277. Ten sice při volbě podporoval svého švagra Alfonse Kastilského, Rudolfovy úspěchy proti českému králi Přemyslu Otakarovi II. jej ale přesvědčily ke změně názoru a navázal s Rudolfem první kontakty, které vyústily až v dohodu o sňatku Hartmanna s Johanou. Do budoucna přitom Rudolf s Hartmannem počítal jako se svým nástupcem na římském trůně a v případě neúspěchu mělo Hartmannovi připadnout právě Burgundské království.¹³¹

Svatební smlouva mezi Eduardem a Jindřichem, biskupem basilejským, který zastupoval Rudolfa, byla podepsána v lednu 1278 v Londýně a svatba stanovena na den

---

¹²⁶ *RI VI/1*, č. 178

¹²⁷ *RI VI/1*, č. 388a, tato listina je sice datována do roku 1273, ale podle titulatur princezen historici dospěli k datu 2. července 1275.

¹²⁸ NOVÁK, J. B.: *Redlichovo dílo „Rudolf von Habsburg“*, s. 182

¹²⁹ KRIEGER, Karl.Friedrich: *Rudolf von Habsburg*. Darmstadt 2003, s. 202.

¹³⁰ *Constitutiones et acta publica imperatorum et regum*. III, In: MGH Leges, Bd. IV, Thl. III, ed. Schwalm, J., Hannover 1906, č. 258.

¹³¹ KRIEGER, Karl.Friedrich: *Rudolf von Habsburg*, s. 203.

Narození Panny Marie, tj. na 8. září 1278.¹³² Jako věno měla Johana dostat 10 000 hřiven.¹³³ Termín svatby byl ale několikrát z politických i zdravotních důvodů odložen a nakonec k sňatku vůbec nedošlo. Hartmann totiž na konci roku 1281 zahynul při ztroskotání lodi na Rýně.¹³⁴

Je však možné, že si tyto dvě manželské dohody vůbec nekonkurovaly. Jednání o sňatku Guty s Karlem totiž ztroskotala již na začátku roku 1275 hlavně na tom, že Rudolf odmítl Karlovu žádost o odtržení Piemontu od říše.¹³⁵

K dynastickému spojení Habsburků s Anjouovci však nakonec přeci jen došlo na rozdíl od spojení s anglickými Plantagenety. Zde již ale nebude figurovat princezna Guta, ale její sestra Klemencie.

---

¹³² *RI VI/1*, č. 911

¹³³ *RI VI/1*, č. 912

¹³⁴ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 426.

¹³⁵ KRIEGER, Karl.Friedrich: *Rudolf von Habsburg*, s. 118.

4.6 Klemencie

Ani Klemencie nebyla ušetřena sňatku za diplomatickým účelem. V jejím případě, stejně jako u české královny Guty, hovoříme dokonce o dvou zasnoubeních.

Nejdříve zaslíbil Rudolf svou dceru Ondřejovi, bratru uherského krále Ladislava IV. Ladislav navázal s římským králem bližší styky právě díky Menhartu Tyrolskému, na jehož popud se Ladislav rozhodl zpečetit užší vztah s Rudolfem dynastickým spojením. Zřejmě v únoru 1275 poslal Rudolfovi zprávu o svém úmyslu oženit tehdy osmiletého Ondřeje s některou z Rudolfových dcer, vnuček či dcer jeho sestry.¹³⁶ Rudolf na tento požadavek odpověděl kladně a rozhodl se s požeňáním papeže zasnoubit s Ondřejem právě Klemencii.¹³⁷ Tento sňatek se měl stát příslibem přátelství a oboustranné podpory obou panovníků. Stvrzen byl navíc listinou z 12. července 1277, kde Rudolf mimo potvrzení dobrých vztahů s Ladislavem dodával, že není důvodu, kvůli kterému by se snoubenci Klemencie s Ondřejem nemohli vzít.¹³⁸ Nakonec však ze svatby přece jen sešlo kvůli brzké Ondřejově smrti v roce 1278.

Rudolf proto s dcerou mohl počítat pro další politické manévry. Dobrá příležitost se mu naskytla, když se rozhodl obnovit styky s Karlem z Anjou, jehož majetek bylo potřeba legalizovat a tuto legalizaci zároveň doplnit a ztvrdit sňatkem. Původními aktéry se sice měli stát Rudolfova dcera Guta a stejně starý vnuk Karla z Anjou Karel Martell. Z neznámých důvodů ale došlo nakonec k nahrazení Guty právě Klemencii, ačkoli byla o devět let starší než nejstarší syn neapolského krále Karel.¹³⁹ Do manželství poté přinesla věno, které měla dostat už její sestra, království Arelatské.¹⁴⁰

V cestě uzavření sňatku však stála skutečnost, že Klemencie i Karel Martell byli již dříve zasnoubeni. Klemenciin snoubenec Ondřej byl bratrem Marie, matky Karla Martella, a Karel byl snoubencem Klemenciiny sestry Guty. Nejdříve tedy bylo nutné, aby papež předchozí zasnoubení obou zúčastněných zrušil a vydal příslušný dispens. Papež Mikuláš III. tak učinil v listině z 23. ledna 1280, kde potvrdil, že ani zasnoubení Klemencie s Ondřejem, ani Karla s Gutou není překážkou budoucího sňatku mezi Klemencii a Karlem.¹⁴¹

---

¹³⁶ *RI VI/1*, č. 322.

¹³⁷ *RI VI/1*, č. 362.

¹³⁸ *RI VI/1*, č. 813.

¹³⁹ Guta i Karel se narodili v roce 1271, oproti tomu Klemencie již roku 1262.

¹⁴⁰ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 405.

¹⁴¹ *RI VI/1*, č. 1161

Po vyřešení těchto otázek se již nenašel žádný důvod k otálení s uspořádáním svatby. V lednu 1281 se Klemencie vydala z Vídně za doprovodu pověřených papežských legátů biskupů Pavla von Tripolis a Jana von Gurk na cestu do Itálie,¹⁴² aby byla předána budoucímu manželovi. Pro její rodiče to ale nebyla snadná chvíle, vždyť z domu odcházela poslední dcera. Některé prameny dokonce tvrdí, že právě z tak velkého žalu ochořela královna Anna, která krátce poté, již 16. února 1281, ve Vídni zemřela.¹⁴³

Klemencie se spolu se svým doprovodem vydala skrz Korutany a Furlánsko do Trevisa a dále do Padovy. 2. března dorazila společnost do Bologně, kde se střetla s Karlem z Anjou, a následujícího dne došlo ke slavnostnímu předání princezny v kostele sv. Petra.¹⁴⁴ 22. března se poté Klemencie i se svým doprovodem přemístila do Orvieta, kde byla očekávána sicilskou šlechtou, která byla vyslána králem Karlem, aby princeznu doprovodila do království.¹⁴⁵

O samotném působení Klemencie v Neapoli bohužel není mnoho zpráv. Její manžel zemřel dříve než jeho otec a tak se nikdy ani nestal faktickým panovníkem nad rodinnými državami, tudíž není divu, že o něm a jeho manželství s Klemencí prameny mlčí. Ani prameny německé provenience nesvědčí o kontaktech s Klemenciinou rodinou.

Klemencie se ale přeci jen do historie zapsala. Splnila svou nejdůležitější úlohu, a to tu mateřskou. Porodila Karlu Martellovi hned tři děti. Jistě udělala svému manželovi a jeho okolí velikou radost, když hned v roce 1288 jako prvorozené dítě porodila chlapce, který dostal jméno Karel Robert. Poté následovala dvě děvčata. Na jaře roku 1290 se narodila Beatrix a v únoru 1293 Klemencie.¹⁴⁶

To se ale již schylovalo ke Klemenciině smrti. Po narození poslední dcery totiž o Klemencii již nenajdeme žádné zprávy a literatura tak uvádí, že zemřela po 7. únoru 1293.¹⁴⁷ Je klidně možné, že Klemencie mohla zemřít následně po porodu, jako její sestra Guta. Vzhledem k mlčení pramenů ale nelze vyloučit, že doba úmrtí mohla nastat i mnohem později.

---

¹⁴² *Regesta Habsburgica I*, s. 143.

¹⁴³ *Annales Colmarienses Maiores 1277 - 1472*, In: MGH SS XVII, ed. G. H. Pertz, Hannover 1861, s. 207.

¹⁴⁴ O tomto aktu poté Rudolfa písemně informoval Jan von Gurk spolu se svým kancléřem. (*RI VI/1*, č. 1267)

¹⁴⁵ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 404.

¹⁴⁶ *Genealogie Mittelalter. Mittelalterliche Genealogie im Deutschen Reich bis zum Ende der Staufer*, <http://www.manfred-hiebl.de/genealogiemittelalter/> Clementia von Habsburg, 16. 5. 2013

¹⁴⁷ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 23.

Na rozdíl od data úmrtí lze ale přesně určit, které místo bylo vybráno pro Klemenciin věčný odpočinek. K pohřbu došlo v kryptě kostela San Domenico Maggiore v Neapoli. Na rozdíl od některých sester, zde ale neleží spolu se svým manželem, který ji přežil o pouhé dva roky. Pohřben byl ale v bazilice ve Stuhlweißenburgu.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 23.

4.7 Kateřina

Sňatek Kateřiny se stal posledním, kterého využil Rudolf ve spojení proti Přemyslu Otakarovi. Velký díl zásluh musí být ale připsán Rudolfovu zeti Ludvíku Přisnému. Ten se nejdříve v květnu 1276 po dvouapůlleté roztržce usmířil se svým bratrem Jindřichem Dolnobavorským¹⁴⁹ a nakonec dopomohl k tomu, že i jeho bratr se otevřeně přidal 1. září 1276 v Regensburku na jeho stranu.

Tato skutečnost měla zásadní vliv na další vývoj konfliktu mezi římským a českým králem. Rudolfovi totiž díky tomuto spojení nestála žádná překážka v cestě do Rakous a mohl tak urychlit tažení, přičemž poslal část svých mužů po Dunaji lodí. Sám posílen i o Jindřichovo vojsko se vydal po pravém břehu Rýna.¹⁵⁰

Jindřichovo počínání ale v žádném případě nemůžeme pokládat za nezištné. Odměnou mu byl právě sňatek jeho syna Otty s Rudolfovou dcerou Kateřinou a hlavně její věno ve výši 40 000 hřiven, které Jindřich požadoval pojistit zejména na zemích nad Enží.¹⁵¹

Toto spojení ale nemělo dlouhého trvání. Jindřich se ukázal jako spojenec velmi nestálý, k čemuž zřejmě přispěla i osudná roztržka mezi ním a bratrem Ludvíkem.¹⁵² V roce 1277 se tak Jindřich vrátil na stranu Přemysla Otakara II. a následně se v roce 1279 musel zemí nad Enží vzdát.¹⁵³ Vzhledem k tomu, že svatba přeci jen nakonec proběhla, nepřišel Jindřich o celé Kateřinino věno. Došlo ale k jeho rapidnímu zmenšení na 3 000 hřiven, které byly zastaveny v podobě hradů a panství Neuburg na Innu, Freistadt, Klingenberg a Mauthausen v Horních Rakousích severně od Dunaje.¹⁵⁴ Samotná svatba se konala ve Vídni v květnu roku 1279.¹⁵⁵

Soužití Kateřiny s Ottem však nemělo dlouhého trvání. Již 4. dubna 1282 Kateřina zemřela a místem posledního odpočinku se jí stal klášter Salienthal v blízkosti Landshutu.¹⁵⁶

---

¹⁴⁹ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 82.

¹⁵⁰ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 274.

¹⁵¹ *RI VI/1*, č. 598a.

¹⁵² REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 275.

¹⁵³ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 221.

¹⁵⁴ *RI VI/1*, č. 1091a.

¹⁵⁵ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 22.

¹⁵⁶ *Die Zeit der frühen Herzöge von Otto I. zu Ludwig dem Bayern: Beiträge zur Bayerischen Geschichte und Kunst 1180-1350*, s. 458.

Vzhledem ke krátkému času, který na wittelsbašském dvoře Kateřina strávila, se nedochovalo příliš informací o jejím životě po svatbě. V tomto období navíc stále žil tchán Jindřich a tudíž ani o manželovi Ottovi moc zpráv nenajdeme. Dá se předpokládat, že oba meškali většinu času na Jindřichově dvoře v Landshutu, hlavním městě Dolních Bavor, kde Kateřina také zemřela.

Tři roky však byla dostatečná doba na to, aby Kateřina porodila Ottovi potomka. V jejím případě dokonce porodila rovnou dvojčata, Rudolfa a Jindřicha, což bylo jistě bráno jako dobré znamení. Oba hoši ale hned téhož roku zemřeli a Kateřina již do své smrti jiné děti neměla.¹⁵⁷

Nesmíme opominout ani její úlohu zprostředkovatelky mezi Habsburky a Wittelsbachi. O její konkrétní roli prameny mlčí, ale už jen fakt, že byla manželkou Otta, který se tak stal Rudolfovým zetěm, nahrával sblížení rodů. Ačkoli ani Jindřich a později ani Otto nepatřili k příznivcům Habsburského rodu, přesto bylo nutno s římským králem vyjít.

A zde právě využil Otto příbuzenského vztahu k Rudolfovi. V roce 1280 přijel za svým tchánem do Vídně, aby se pokusil získat Rudolfovu přízeň pro svého otce, který se v boji proti Přemyslu Otakarovi ukázal jako velice nestálý spojenec. Při té příležitosti se Otto objevil jako svědek na zakládací listině ženského dominikánského kláštera v Tulu ze srpna 1280, který Rudolf založil jako poděkování bohu za přízeň v boji s Přemyslem Otakarem. Vždyť právě díky bohu dokázal boj dovést do vítězného konce. Otto pak ve Vídni s Rudolfem dojednal smír mezi ním a svým otcem, který byl vykoupen právě již zmíněným zmenšením Kateřinina věna a navrácení Rakous.¹⁵⁸

Po Kateřinině smrti se ale otázka Kateřinina věna otevřela znovu. Dle zvyklosti měl Jindřich Kateřinino věno vrátit zpět její rodině. Příliš se ale k tomuto kroku neměl a tak se spor dostal až ke smírčímu soudu, při němž ve funkci soudců zasedali biskupové Heinrich z Řezna a Gottfried z Pasova a dále hrabě tyrolský Meinhard. Takto složený soud nakonec 18. září 1283 rozhodl, že je Jindřich povinen Kateřinino věno vrátit a předat jej jejímu bratrovi Albrechtovi.¹⁵⁹

Kateřina se v životě svého manžela stala pouze tříletou epizodou. Až po její smrti dosáhl Otto významného postavení, nejdříve jako vévoda dolnobavorský po smrti otce,

---

¹⁵⁷ HAMANN, B.: *Die Habsburger, ein biographisches Lexikon*. Verlag Carl Ueberreuter, Wien 1988, s. 232.

¹⁵⁸ *RI VI/I*, č. 1220.

¹⁵⁹ BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten*, s. 86.

později se dokonce stal uherským králem pod jménem Béla V. Se svou první maželkou se setkal až po smrti, v roce 1312 byl totiž pohřben na stejném místě, v klášteře Saligenthal.¹⁶⁰

---

¹⁶⁰ REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 22.

4.8 Gutino druhé zasnoubení

Oproti prvnímu Gutinu zasnoubení, k jehož zrušení došlo z neznámých důvodů, se stalo to druhé rozhodující pro její další život. Vždyť se stala manželkou Václava II. a tudíž i českou královnou.

Gutin sňatek, stejně jako sňatky některých jejích sourozenců, byl dojednáán v rámci mírové smlouvy s českým králem. V první smlouvě, uzavřené 21. listopadu 1276 poblíž Vídně, je zmíněn Gutin bratr Hartmann, který si měl vzít Kunhutu, dceru Přemysla Otakara, a další bližší neurčená Rudolfova dcera, která se měla stát manželkou Přemyslova syna Václava. Předběžné věno obou princezen činilo 40 000 hřiven stříbra a každá měla přinést do manželství i část území Rakous. Budoucí český král měl kontrolovat část na sever od Dunaje, a syn Rudolfův část od Dunaje na jih.¹⁶¹

K domluvenému sňatku mezi Hartmannem a Kunhutou však nakonec nedošlo. Kunhuta totiž vstoupila do kláštera, přičemž přesně není jasné proč. Dle starších hypotéz podložených některými kronikami se Kunhuta rozhodla vstoupit do kláštera v rozporu s mírovou smlouvou z roku 1276, jako protest proti svému politickému zasnoubení. Vzorem jí přitom mohla být její teta Anežka Česká. Ale na základě toho, že ve smlouvě, která této události předcházela, není již zasnoubení Kunhuty a Hartmanna zmíněno, se dá usoudit, že zasnuby byly předtím řádně zrušeny. Této hypotéze také nahrává fakt, že o novém Hartmanově zasnoubení se začalo jednat krátce po vstupu Kunhuty do kláštera.¹⁶²

Zpět ale ke smíru mezi Rudolfem a Přemyslem Otakarem. Ačkoli se zdálo, že vídeňská ujednání stvrzená navíc dynastickým spojením konflikt ukončila, opak byl pravdou.

Další boje pokračovaly po celou zimu 1277 a na jaře byly ukončeny dalším mírem, který byl uzavřen za přispění Bruna Olomouckého ve Vídni 6. května. Tato tzv. dodatková smlouva obsahovala hlavně nové okolnosti zasnub potomků obou zneprátelených panovníků. Ve smlouvě jsou úplně vynechána jména snoubenců a změnilo se věno nevěsty budoucího českého krále, ke kterému již nenáleží část území Rakous, ale Chebsko.¹⁶³ Ve smlouvě už se také vůbec nehovoří o druhém sňatku, tj. mezi Kunhutou a Hartmannem.

---

¹⁶¹ RI VI/1, č. 623. Jediná Rudolfova dcera, která v té době nebyla ještě nikomu zaslíbena, byla Hedvika, její jméno však z neznámých důvodů do listiny napsáno nebylo.

¹⁶² PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*. In: Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností 113, 2005, s. 192.

¹⁶³ RI VI/1, č. 753, obsah smlouvy viz též VANÍČEK, V.: *Velké dějiny země Koruny české III*. Paseka, Praha 2002, s. 177n.

K dalšímu posunu dynastického spojení mezi Habsburky a Přemyslovci a zároveň k ukončení sporu mezi Rudolfem a Přemyslem Otakarem došlo až bitvou na Moravském poli a smrtí českého krále. Mírové podmínky tedy v roce 1278 s Rudolfem projednávala už jen vdova po Přemyslu Otakarovi Kunhuta.

V rámci této dohody byl znovu obnoven dvojitý sňatek mezi dětmi českého a římského krále. Samozřejmě se již nejedná o Kunhutu, která v té době již byla v klášteře, a Hartmanna, který již byl zasnouben s anglickou princeznou Johanou, ale o zcela nová jména. Rudolfův stejnojmenný syn si měl vzít Přemyslovu druhorozenou dceru Anežku. Druhý sňatek se stále týkal Přemyslova syna Václava, kterému byla zaslíbena Rudolfova dcera Guta.¹⁶⁴ Vzhledem k tomu, že po smrti českého krále se v době konfliktu angažoval i Ota Braniborský, bylo třeba potvrdit dohodu dynastickým spojením i s ním. Došlo tedy k zasnoubení Rudolfovy dcery Hedviky s bratrem Oty Braniborského Otou Malým.¹⁶⁵

Všechny tyto sňatky došly svého naplnění. Oba páry – Guta s Václavem i Rudolf s Anežkou se sešly již v listopadu 1278 v Jihlavě. Problematice jihlavského setkání Guty s Václavem bude věnována následující kapitola, zaměříme se tedy pouze na Rudolfa s Anežkou, kteří dle štyrské kroniky k sobě ihned vzplanuli láskou. Anežka prý dokonce Rudolfovo srdce přitahovala jako magnet.¹⁶⁶

V roce 1278 bylo Rudolfovi osm let a Anežce devět, přesto je štyrský kronikář popisuje jako zamilovaný pár. V noci, kdy mělo dojít k simulované souloži, se prý dokonce láskyplně líbali a objímali. Po společné strávené noci však byli znovu odloučeni.¹⁶⁷ Každý musel odjet z Jihlavy spolu se svou rodinou.

---

¹⁶⁴ Teprve teď se jedná bez jakýchkoli pochybností právně o ni.

¹⁶⁵ *RI VI/1*, č. 1026a.

¹⁶⁶ *niderhalb sach man sitzen/ Ruodolfen den hezogen/ des herze het an sich gezogen/ als ein acstein/ diu hochgeborne rein/ ven Beheim des kuniges tohter./ mit deheinendingen moht er/ ir des empliehen./ si bogund in ziehen/ in ir minne ric./ manic senlicherblic/ wart von irem man/ an die süezen getân. (Ottokars Österreichische Reimchronik, verš 17 998 ad.)*

¹⁶⁷ *froun Agnesen fuort man hin/ ze herzog Ruodolfen./ dem wart damit geholfen/ aller siner swære, daz im diu sældenbære komen was sô nahen./ halsen und umbevâhen,/ kussen unde triuten/ von den zadin jungen liuten/ geschach des nahtes vil./ wer ist, der des iht wil./ ob dâ anders iht geschach?/ darzuo si heten guot gemâch./ swie doch diu reine/ was ze junc und ze kleine, daz ûz irem zartem lip/ wurde gemâch ein wip (Ottokars Österreichische Reimchronik. 18052 ad.)*

4.9 Hedvika

Jak již bylo výše uvedeno, k dojednání Hedvičina sňatku došlo v rámci následných mírových smluv po konfliktu mezi českým a římským králem. Markrabě Braniborský Ota sice v předešlých mírových ujednáních figuroval, s dynastickým spojením Habsburků s braniborskými Askánci ale Rudolf ve smlouvách původně nepočítal. Jak tedy došlo k tomu, že se Rudolf rozhodl zapojit i toto dynastické spojení do finální mírové smlouvy?

Po smrti českého krále vypadala situace v Čechách velice neklidně, čehož si ovdovělá česká královna Kunhuta, která zůstala sama s šestiletým následníkem trůnu Václavem, byla vědoma a začala se proto sama politicky angažovat. Nejdříve začala spolupracovat s braniborským markrabím Otou Dlouhým, který se měl dle přání zesnulého Přemysla stát regentem, ale po mnoha sporech se rozhodla od jeho podpory ustoupit a oslovila vratislavského knížete Jindřicha. Tím ale svým zemím příliš nepomohla, protože se začalo schylovat k dalším bojům.¹⁶⁸ Nakonec Kunhuta požádala o pomoc samotného Rudolfa I., se kterým se pod záminkou navrácení manželova těla sešla 16. října v Sedlci, kde se Rudolf se svým vojskem utábořil.¹⁶⁹ Byla s ním dokonce dohodnuta, že se i svými dětmi uchýlí pod jeho ochranu. To se ale z pochopitelných důvodů nehodilo Otovi Braniborskému do jeho politických plánů a s pomocí české šlechty tento pokus zmařil.¹⁷⁰

České země stály znovu před vojenským konfliktem. Otovo vojsko spolu s českými pány stálo totiž u Kolína proti vojsku Rudolfa Habsburského, dalších vojenských střetů byly však ušetřeny. Po mnoha jednáních, při kterých se angažovala i královna Kunhuta, všechny strany došly k dohodě, podle které se měl Ota Braniborský stát poručníkem mladého Václava a dalších pět let spravovat Čechy, zatímco Rudolf měl spravovat po stejnou dobu Moravu. Jindřich Vratislavský měl dostat doživotně Kladsko a královně vdově byl vykázan úděl na Opavsku, kde držela některé statky již za života Přemysla Otakara II.

V rámci této dohody byl znovu obnoven i dvojitý sňatek mezi dětmi českého a římského krále. Navíc byl mír mezi Rudolfem a Otou stvrzen dynastickým spojením, takže došlo k zasnoubení Rudolfovy dcery Hedviky s bratrem Oty V. Braniborského Otou VI.¹⁷¹

Ke svatbě mladého páru poté došlo záhy, hned v únoru roku 1279 ve Vídni,¹⁷² kde nejdříve Rudolf pasoval budoucího zetě na rytíře.¹⁷³

---

¹⁶⁸ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Praha: Vyšehrad, 2007, s.48n.

¹⁶⁹ *RI VI/1*, č. 1021.

¹⁷⁰ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 193.

¹⁷¹ *RI VI/1*, č. 1026a.

Tak jako i ostatní manželé Rudolfových dcer, i Otík zůstal s Rudolfem v kontaktu i nadále. Dokonce se po roce 1280,¹⁷⁴ kdy se začal plně podílet na vládě v Braniborsku, často vyskytoval na dvoře svého tchána.¹⁷⁵ Stejně jako ostatní Rudolfovi zeťové, i Otík figuroval jako svědek v Rudolfových písemnostech. Konkrétně jde o listinu z 15. května 1282, vydanou v Ulmu.¹⁷⁶ Ačkolí nenajdeme v pramenech zmínku o Hedvice, je docela možné, že se některých návštěv jejího manžela na Rudolfově dvoře mohla zúčastnit.

Dalším důkazem kontaktu s Rudolfem je účast obou manželů na Chebské svatbě, kde došlo ke konečnému stvrzení sňatku mezi Hedvičinou sestrou Gutou a Václavem II. Hedvika se zúčastnila již vysvěcení minoritského kostela 21. ledna 1285.¹⁷⁷ Tato událost se stala významnou nejen pro Hedviku, která se mohla setkat se dvěma ze svých sester, Gutou a Anežkou, a s milovaným otcem, ale i pro jejího manžela. Rudolf zde totiž zároveň udělil Otíkovi v léno Braniborsko a daroval mu slavnostně dvanáct rudých praporců, které měly markrabství symbolizovat.¹⁷⁸

O dalším Hedvičině životě i o jejím manželství s Otíkem bohužel prameny mlčí. Sám Otík zřejmě pro kronikáře nijak zvlášť přitažlivý nebyl, vzhledem k tomu, že nikdy samostatně nevládl a asi žil ve stínu staršího bratra Oty. A co teprve Hedvika? Vzhledem k tomu, že nejsou žádné zprávy o potomcích narozených z tohoto svazku, dá se tedy předpokládat, že manželství zůstalo bezdětné.¹⁷⁹

Svou primární životní úlohu tak Hedvika z pohledu středověkého pozorovatele nikdy nedokázala splnit. Navíc zemřela zřejmě ještě před 27. říjnem 1286. Toho dne se totiž její manžel vzdal podílu na vládě v Braniborsku a vstoupil do templářského řádu sídlícího v místě zvaném Chwarszczany, nacházejícího se v dnešním Polsku.¹⁸⁰ Otík později ještě stihl změnit řád a zemřel jako cisterciák 6. července 1303. Pohřben byl na místě, kde strávil poslední roky

---

¹⁷² Tamtéž, č. 1060a.

¹⁷³ HAMANOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 155.

¹⁷⁴ SCHULZE, J.: *Die Mark Brandenburg*. Berlin, 2004, s. 191.

¹⁷⁵ HAMANOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 155.

¹⁷⁶ *RI VI/1*, č. 1654.

¹⁷⁷ Tamtéž, č. 1876a.

¹⁷⁸ *RBM II*, č. 1337.

¹⁷⁹ *Die Chronik des Mathias von Neuenburg*. In: MGH, SS rer. Germ. Nova Series Band IV, Hofmeister, A., Berlin 1924-40, s. 293.

¹⁸⁰ Schulze, J.: *Die Mark Brandenburg*. Berlin, 2004, s. 192.

svého života, v klášteře Lehnin,¹⁸¹ kde již dříve bylo uloženo i tělo Hedviky.¹⁸² Došlo tedy k opětovnému setkání manželů, ačkoli již po smrti.

---

¹⁸¹ *Die Chronik des Mathias von Neuenburg*, s. 293.

¹⁸² REIFENSCHIEDL, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.*, s. 23.

5. Svatba Guty a Václava

5.1 Jihlavské zasnoubení či dětský sňatek?

Níže popisovaná událost je z hlediska pramenů dosti složitá a v rámci generace Rudolfových dětí zřejmě i ojedinělá. Zatímco u Gutiných sester se o jejich svatbách dozvídáme stěží místo a datum, Gutina svatba je popsána hned ve třech pramenech, které spolu ale nekorespondují. Zatímco v rýmované kronice Otakara Štýrského se dočteme o svatbě v Jihlavě, v Salzburských análech figuruje svatební akt v Čáslavi a nakonec nelze opominout ani Zbraslavskou kroniku, která popisuje svatbu v Chebu. Podle kroniky Otakara Štýrského se obě rodiny v listopadu 1278 měli setkat v Jihlavě, aby utužily příbuzenské svazky a potvrdily dojednaná zasnoubení. Podle Salzburských análů se ale toto setkání mělo konat až v lednu 1279 v Čáslavi.

Tento rozpor pramenů vysvětluje Oswald Redlich tím, že svatební rituál proběhl dvojitým způsobem. V Jihlavě mělo dojít k zasnoubení s požehnáním basilejského biskupa Jindřicha a teprve v lednu mělo být manželství symbolicky dovršeno simulovanou souloží v Čáslavi.¹⁸³ Štýrský kronikář ale hovoří přímo o simulované souloži. Nabízí se tedy možnost, že se jedná pouze o jednu událost, kterou zasadil každý kronikář na jiné místo v jiné době.

Otazník ale nevisí pouze nad místem a dobou události, ale také nad samotným rituálem. Bylo pouze potvrzeno zasnoubení mladé Guty s Václavem, nebo došlo k simulované souloži? Pokud by k simulované souloži došlo a jednalo se tak o dětský sňatek, byla by do budoucna vyloučena jakákoli pochybnost o právoplatnosti manželství, což by se jistě oběma stranám hodilo. Problém je však v tom, že přímo o benedikci a symbolické souloži v Jihlavě se zmiňuje pouze Otakar Štýrský, jehož kronika není příliš spolehlivá. Navíc nijak nezmiňuje následnou svatbu v Chebu. Dalo by se tedy předpokládat, že chebskou slavnost pouze posunul hlouběji do minulosti.¹⁸⁴

Na druhé straně musíme vzít v úvahu popis Petra Žitavského, který sice jihlavskou slavnost vůbec nezmiňuje, ale v jeho kronice se dočteme o zasnoubení, které však nijak

---

¹⁸³ REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg*, s. 332n.

¹⁸⁴ NODL, M.: *Rituál královských svateb a zasnub*. In: *Antropologické přístupy v historickém bádání*. edd. M. Nodl - D. Tinková, Argo 2007, s. 172.

nedatuje, ani nelokalizuje.¹⁸⁵ Z popisu chebské svatby se však zdá, že svatba byla redukována pouze na konzumaci manželství, což by nahrálo k hypotéze jihlavského dětského sňatku.¹⁸⁶

Zpět ale ke kronice Otakara Štýrského, kde najdeme popis jihlavské slavnosti. Oba mladí snoubenci se samozřejmě vypravili do Jihlavy za doprovodu svých rodin. Zatímco v Gutině doprovodu nechyběl její otec Rudolf Habsburský, s Václavem přicestovala jeho matka Kunhuta. Nelze však opominout, že hlavními aktéry jihlavské slavnosti nebyli pouze Guta s Václavem, ale samozřejmě i druhý přemyslovsko-habsburský snoubenecký pár – Gutin bratr Rudolf a Václavova sestra Anežka. Oběma párům, jak již bylo řečeno, pak požehnal basilejský biskup Jindřich.¹⁸⁷

Nelze vyloučit, že samotný popis slavnosti jeho autor značně zidealizoval. Kronikář se netají mnoha zajímavými detaily, například popisuje, že součástí slavnosti byly i rytířské souboje, při kterých vynikali Čechové nad jiné národy.¹⁸⁸ Tento detail pouze potvrzuje, že Otakar Štýrský v mnohém napodoboval hrdinské eposy Wolframa von Eschenbach, pro které byla rytířská kultura a podobné detaily velice důležité.¹⁸⁹ V důsledku toho ale samozřejmě trpí věrohodnost pramenu.

Zajímavost popisu dodávají i detaily prožívání této velkolepé slavnosti samotnými aktéry. Zatímco jejich okolí přikládalo aktu velikou důležitost, Václav s Gutou se prý příliš o dění okolo nezajímali. Bavili se tím, že si spolu hráli a Guta prý dokonce Václavovi ukazovala své panenky. Václav se na oplátku zase chlubil, co všechno již ovládá jeho krahujčice.¹⁹⁰ Není divu, oběma bylo v té době pouhých sedm let, nedá se tedy předpokládat, že by si uvědomovali důležitost tohoto setkání. Otakar Štýrský dokonce popisuje simulovanou

---

¹⁸⁵ Protože pak Václav, dědic Českého království, a Jitka, dcera římského krále Rudolfa, nebyli v době svého zasnoubení ještě způsobilí pro sňatek, poněvadž tomu bylo na překážku mládí obou, tento se vrátil s matkou domů, ona pak zůstala s otcem, aby byla až do doby zákonitého věku velmi ušlechtilé vychována. (Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*. překlad F. Heřmanský, verše R. Mertlík, předmluva Z. Fiala, rejstříky M. Bláhová, Praha 1976, s. 86)

¹⁸⁶ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 51.

¹⁸⁷ dô wart gestreut ein rinc/ von hern und frouwen wunniclich/ von Basel bischolf Heinrich/ tet in die ê bekant. *Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 17 910 ad.)

¹⁸⁸ darnâch huop sich zerhant ein grôzerr buhurt./ an den Bêheim man spurt/ vil bezzeren gelimph/ ze buhurdiern in schimph/ der zernstlichen striten. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 17 914 ad.)

¹⁸⁹ Toho si všiml již editor kroniky *Ottokars Österreichische Reimchronik*, s. XCV - CVI

¹⁹⁰ ir wirte dô diu meit/ von iren rockem seit,/ wie die wæren gestalt./ dô enkegen er ir vor zalt,/ waz sin sprinz hiur het gewangen. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 17985 ad.)

soulož malých aktérů, kterou mu popsala Gutina chůva. Guta s Václavem prý obětí a polibky doslova prospali.¹⁹¹

Pro budoucí manželství Guty s Václavem již nemohli jejich příbuzní v tuto chvíli učinit více. Bylo nutné počkat, až oba dovrší kanonický věk a budou schopni již uzavřený dětský sňatek konzumovat. Po skončení slavností a potvrzení přátelských vazeb se tedy spolu se svými rodiči rozjeli mladí aktéři zpět do svých domovů.

---

¹⁹¹ *wie getâner gesellikeit/ si des nahtes phlâgen?/ devon sô Hort ich sagen/ ir meizoginne alsus,/ daz manic halsen unde kus/ wær ver slâfen von in.* (Ottokars Österreichische Reimchronik, verš 18045 ad.)

5.2 Chebská svatba

Ať se přikloníme k tezi, že v Jihlavě došlo pouze k potvrzení Gutina zasnoubení s Václavem, nebo k variantě, že došlo i k dětskému sňatku, výsledek byl stejný. Guta se po slavnosti vrátila zpět na dvůr svého otce a zde žila, dokud nedosáhli ona i Václav zákonného věku a nebyli považováni za dospělé. V tu chvíli konečně nic nebránilo stvrzení dojednaného sňatku již zmíněnou konzumací. Guta s Václavem, kteří byly od jihlavské slavnosti odloučeni bez jakéhokoli kontaktu, se měli konečně znovu setkat a tělesně manželství naplnit.

Jako místo pro tento akt bylo nejprve zvoleno město Norimberk, kam Rudolf Václava v roce 1284 pozval.¹⁹² Pozvání se však neobešlo bez komplikací, když se česká strana rozhodla neposlat mladého Václava tak daleko za hranice Českého království, ačkoli mu Rudolf přislíbil bezpečný doprovod. Na českém dvoře totiž převládal strach z úskoku římského krále. Rudolf se totiž netajil podporou strany Purkarta z Janovic proti Závišovi z Falkenštejna, který po boku Václavovy matky vládl v zemi jako regent. Václav proto mohl být znovu zajat a použit k svržení Závišovi vlády.¹⁹³

Nakonec došlo k dohodě, že se obě královské rodiny setkají v lednu 1285 v Chebu, v říšském městě, které díky své poloze na hranicích Říše s Českým královstvím bylo logicky kontaktním bodem mezi oběma celky.¹⁹⁴

Jako první dorazil do Chebu, jenž se ještě vzpomínal z požáru, který město postihl v roce 1270, Rudolf s Gutou a četným doprovodem, kde nechyběli jeho zeťové Ludvík Přísrný, Ota VI. Braniborský a Albrecht Saský, dále vévoda Jindřich Dolnobavorský, norimberský purkrabí Fridrich III., polští vévodové, dále hrabata a další pánové z Porýní, Švábska, Durynska, Míšeňska, Bavorska i Rakous a vyslanci měst. Zúčastnili se i duchovní hodnostáři, biskupové Jindřich II. z Řezna, Wernhard z Pasova, Jindřich z Mersenburku a Bruno z Naumburku. Ženské pohlaví zde mimo Gutu zastupovaly i její dvě sestry Hedvika, manželka Oty Braniborského, a Anežka, manželka Albrechta Saského, dále i množství šlechticů z celé Říše¹⁹⁵

---

¹⁹² V Rudolfově listině z 31. 8. 1284 vydané v Norimberku sice není přímo setkání Václava s Gutou zmíněno, ale dřívější literaturou je tento účel předpokládán. Listinu viz *RI VI/1*, č. 1876.

¹⁹³ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 79

¹⁹⁴ Chebsko bylo až do roku 1276 v držení českého krále Přemysla Otakara II., poté spadalo pod správu římského krále, který ho ale v roce 1277 slíbil mladému Václavovi jako zástavu věna jeho budoucí manželky Guty.

¹⁹⁵ *RI VI/1*, č. 1876.

Tato společnost se 21. ledna zúčastnila vysvěcení po požáru v roce 1270 nově postaveného minoritského kostela sv. Františka. Obřad provedl biskup řezenský, do jehož diecéze Cheb náležel, za přítomnosti mnoha františkánských hodnostářů i obyčejných mnichů.¹⁹⁶ Po obřadu král Rudolf slavnostně předal svému zeti Otovi Braniborskému dvanáct červených praporců symbolizujících Braniborsko a přijal od něj lenní přísahu.¹⁹⁷

25. ledna již dorazila i česká strana, tj. královna-vdova Kunhuta spolu s Václavem doprovázena početnou družinou, ve které mimo jiné nechyběli biskupové Dětrich Olomoucký ani Tobiáš Pražský. Mezi doprovodem ale chyběl Záviš z Falkenštejna. Královnu s mladým Václavem doprovodil až k městským hradbám, ale do města nevstoupil.

*Dále Záviš, který tam přišel s králem Václavem, pozoruje, že pro svou troufalost vzbudil proti sobě nevoli krále římského, nechtěl vejít do města Chebu, nýbrž zůstal mimo městské hradby a sám si vědom viny chystal se s větší opatrností více na útěk než do společnosti s hodovníky.*¹⁹⁸

O důvodu tohoto počínání se spekuluje v mnoha publikacích. Dle jedné hypotézy se Záviš chtěl vyhnout urážkám a posměchu ze strany Rudolfa,¹⁹⁹ který se přezíravým vztahem k němu netajil. Další názor prezentuje František Kubů, který se domnívá, že nebylo společensky vhodné, aby se druh královny nižšího sociálního původu zúčastnil setkání panovníků. Podle něj se zde poprvé ukázaly hranice Závišových možností. Ačkoli se směle dostal až k nejvyšší moci, narazil na odpor tradičních mocenských autorit. Dále mohl následovat pouze Závišův ústup nebo pád.²⁰⁰

Ale zpět k nejdůležitější části chebské slavnosti, kterou mělo být tělesné naplnění manželství, tzv. konzumace. Naposledy, když se Guta s Václavem viděli, šlo ještě o malé děti. Ani jeden si pořádně neuvědomoval, jaký krok pro svou budoucnost v Jihlavě učinili, dnes však se setkávají jako dospělí lidé, kteří si již uvědomují, jakého rituálu jsou součástí. Dle dnešního pohledu bychom na ně stále pohlíželi jako na děti, dle středověkého práva ale již dosáhli kanonického věku čtrnácti let a jsou tak způsobilí k manželství. Samotný akt konzumace je pak Zbraslavskou kronikou popsán takto:

---

¹⁹⁶ Tamtéž, č. 1876a.

¹⁹⁷ *RBM II*, č. 1337.

¹⁹⁸ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 55.

¹⁹⁹ VANÍČEK, V.: *Velké dějiny země koruny české III.*, s. 392.

²⁰⁰ KUBŮ, F.: *Chebská svatba 1285*. In: *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, edd. Z. Hojda, J. Pešek, B. Zylinská, Praha 1992, s. 33.

V Chebu se sešli vjedno, oba se radují, oba se navzájem líbají spolu, zahrán je smutek a žal a oba jsou v objetí dále. Václav brzy, jak mladíků zvyk, se těší z lásky své choti, konečně k ní vešel a obvyklým stykem byla v noci Obrácení sv. Pavla apoštola²⁰¹ dokonána slavnost sňatku kdysi sjednaného. Co jest smluveno dávno, to nyní se dokončí zcela řádným manželským sňatkem těch dvou již řečených dítek.²⁰²

Následujícího dne potom celá vznešená společnost vyslechla mši v nově vysvěceném minoritském kostele sv. Františka a Rudolf udělil svému zeti slavnostně Čechy a Moravu v léno, čímž se Václav stal vládcem obou zemí a nahradil svůj doposud užívaný titul „pán a dědic království českého“ titulem „král Čech a markrabě Moravy“. Sedm let po smrti svého otce tedy konečně Václav nabyl celá svá panovnická práva.

Po ukončení slavnosti se hosté rozjeli zpět do svých domovů. Dle zvyklostí se již neměla Guta po svatební noci s manželem odloučit, právě naopak s ním odjet do nové domoviny a zůstat v jeho péči. Rudolf se ale rozhodl jinak a jeho dcera jej doprovodila zpět do Vídně. Na tehdejší poměry to byl velice zvláštní tah, až skandální. O Rudolfových pohnutkách můžeme pouze spekulovat. Důvodem mohla být přítomnost Záviše z Falkeštejna na Pražském hradě. Spíše než obavu o morální výchovu své dcery hledejme ale důvody politické. Rudolf si byl vědom Závišových ambicí a nechtěl, aby se Guta dostala pod jeho vliv.²⁰³ Dalším důvodem mohlo být ale také Gutino mládí.²⁰⁴ Ať tak či onak, královská rodina se do Prahy vrátila s ostudou.²⁰⁵

Pro Václava to samozřejmě znamenalo velice svízelnou situaci. Nemohl se totiž postarat o pokračování rodu. Vzhledem k tomu, že neměl žádné legitimní bratry ani bratrance, kteří by v případě jeho smrti nastoupili na trůn, jednalo se o situaci pro přemyslovský rod velice vážnou. Česká strana proto usilovala o co nejrychlejší příchod Guty do Čech.

---

²⁰¹ v noci z 25. na 26. ledna

²⁰² *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 54n

²⁰³ ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*. Praha 1986, s. 164

²⁰⁴ K tomu se přiklání O. REDLICH v *RI VI/1*, č. 1877a, také NODL, M.: *Rituál královských svateb a zasnub*, s. 174.

²⁰⁵ ŠAROCHOVÁ, G.: *Radostný úděl vdovský. Královny-vdovy přemyslovských Čech*. Praha 2004, s. 108.

6. Guta, královna česká

6.1 Příchod do Čech

Rudolfovo rozhodnutí ponechat si i po svatbě svou dceru při sobě nesla česká strana s nelibostí. Přesto zůstala Guta ve Vídni další dva roky. Česká strana ale nelenila a na začátku roku 1287 navázala s římským králem usilovná jednání o Gutině příchodu, při čemž jako hlavní a významný argument zazněla skutečnost, že je na 25. května 1287 naplánována korunovace mladého páru a že při tak významné události samozřejmě nemůže panovníkova manželka chybět. Hlavním důvodem se ale stala touha po dědici trůnu. Vždyť celá země se nemohla dočkat potomka, kterého ale bez královny nebylo možno.

Argument královské korunovace se ukázal jako velice umně zvolený, protože Rudolf na něj zareagoval kladně a dopisem Václava ujistil, že v případě korunovace samozřejmě Gutu do Prahy pošle tak, aby tam dorazila nejpozději na letniční večer.²⁰⁶ Navíc v dalším dopise Václava zpravil o své radosti z chystané korunovace a přidal i otcovskou radu, podle které má prý Václav dbát všech zvyklostí a odkázal jej na arcibiskupa mohučského Jindřicha.²⁰⁷

Navzdory entuziazmu římského krále bylo zapotřebí ještě před samotnou Gutinou cestou do Prahy dohodnout všechny materiální otázky. Bylo zvykem, že nevěsta přinášela do manželství nový majetek, tzv. věno. Často se však stávalo, že věno nabylo takové výše, že jej nešlo vyplatit ženichovi v hotovosti. V tom případě byl majetek pojištěn na nemovitých statcích. Tato skutečnost nastala i v případě Guty. Její věno v hodnotě deset tisíc hřiven mělo být zastaveno na Chebsku.²⁰⁸

Když srovnáme věna jednotlivých habsburských princezen, zjistíme, že jeho výše zřejmě podléhala situaci, za které došlo k dohodám o jednotlivých sňatcích. Zatímco Matylda přinesla Ludvíkovi do manželství, stejně jako Guta, věno v hodnotě 10 000 hřiven, původní věno jejich sestry Kateřiny se vyšplhalo až na 40 000 hřiven. Důvod lze hledat samozřejmě v politickém pozadí sňatku. Díky uzavření spojení Rudolfa s Kateřiným tchánem Jindřichem, získal římský král díky volnému průchodu po Dunaji až k Vídni v konfliktu s českým králem obrovskou výhodu. Stejnou částku měla původně podle dohody z roku 1276 přinést do manželství s Václavem i blíže neurčená Rudolfova dcera. Ve finální smlouvě ale

---

²⁰⁶ *RI VI/1*, č. 2089.

²⁰⁷ Tamtéž, č. 2090.

²⁰⁸ Věno bylo dohodnuto již ve smlouvě z května 1277, o které se hovoří v dřívějších kapitolách.

došlo ke snížení částky na zmíněných 10 000 hřiven. Příčinou této změny se pravděpodobně stal průběh konfliktu římského krále s českým a jeho vyústění. Zatímco v roce 1276 lze sledovat snahu konflikt ukončit smírem, v roce 1278 již vystupuje Rudolf Habsburský v roli vítěze a pokořitele českého krále.

Zpět ale k dohodám uzavřeným před Gutiným příchodem do Čech. Zatímco Guta přinesla již zmíněné věno, zavazoval se na druhé straně ženich přiřknout nevěstě určité statky, aby na nich v případě ovdovění mohla dožít a spravovat je. Václav tedy Gutě přislíbil statky ve východních Čechách, např. Hradec Králové. Další ustanovení se týkala Gutina ovdovění v případě, že by manželství skončilo bezdětné. Za této situace měla být Guta šlechtou bezpečně dopravena zpět k jejímu otci, bratrům nebo Fridrichu Norimberskému a měly jí být poskytnuty její věnné statky.²⁰⁹

Poté, co byly vyřešeny všechny materiální otázky, nebránilo již nic, aby se mladá Guta vydala do Čech. Obdobný popis cesty za manželem nacházíme i u její sestry Klemencie, která se v lednu 1281 vydala z Vídně za doprovodu pověřených papežských legátů do Neapole. Ani při Gutině cestě nechyběl doprovod slavnostního poselstva. Mimo německou družinu, kde nechyběl bamberský biskup Arnold, jehož přítomnost je v Praze posléze potvrzena listinou z 8. července,²¹⁰ ale nutno zmínit i tu část doprovodu v čele s biskupem Tobiášem z Bechyně, která pro ni přijela z Čech. Mladý manželský pár se pak po letech konečně setkal před Kadaní. Toto setkání se ale neobešlo bez problémů. Václav, popuzen prý povýšeností německého doprovodu, chtěl, aby Guta svůj doprovod na místě zanechala a dále pokračovala bez něj. Až po přemlouvání biskupa Tobiáše svolil, že jím vybraná část doprovodu může s Gutou pokračovat až do Prahy.²¹¹

Celý průvod dorazil do Prahy 4. července 1287 a byl zde slavnostně uvítán. Mladé Gutě bylo v té době šestnáct let a tři měsíce, přesto ji Petr Žitavský líčí jako dívku velice vyspělou:

Potom Jitka, když při svém příchodu viděla zemi zpustošenou, hořce truchlila a ze srdce cítila soustrast s chudými, kteří jí přicházeli vstříc a vykládali jí své útrapy,

---

²⁰⁹ ŠUSTA, J.: *České dějiny II/1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935, s. 364

²¹⁰ *RBM II*, č. 2724.

²¹¹ VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české III.*, s. 398; Dá se předpokládat, že tento požadavek nebyl z Václavovy hlavy, ale že byl naočkován Závišem z Falkenštejna.

*a ač mladá a útlá, přece jim dospělými slovy a spořádanými mravy slíbila, že se chce starat o nápravu jejich stavu.*²¹²

Podle dalšího líčení Zbraslavské kroniky se oba manželé velice radovali ze svého setkání. Prý i obě družiny se netajily společným důvodem k radosti.²¹³

Ke královské korunovaci, která byla původně plánována, sice z neznámých důvodů nedošlo,²¹⁴ to Gutě ale nikterak neubíralo na oblibě. Petr Žitavský popisuje, jak hned po svém příchodu uspořádala zrale svůj dvůr, přičemž odstraňovala ty méně schopné a obklopovala se *osobami způsobilými a obezřetnými*. Dále se stala smírčím prvkem mezi národnostmi, žijícími v Čechách, tj. mezi Čechy a Němci. Ve Zbraslavské kronice je opěvována i její zbožnost:

*Nechtěla ani chvíli trávit neúčinně, nýbrž radíc čas k času hned se s povinnou úctou účastnila služeb Božích, hned pak zaměstnána ženskými pracemi, odmítla jísti chléb nečinnosti.*²¹⁵

---

²¹² Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 56

²¹³ Z tohoto se dá usoudit, že část Gutina doprovodu určitý čas pobyla v Praze, nelze však dokázat, jestli se její pobyt omezil pouze na zmíněné slavnosti, nebo v Praze setrvala déle. (PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 197)

²¹⁴ Ke korunovaci dojde až s odstupem deseti let, těsně před Gutinou smrtí, v roce 1297.

²¹⁵ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 56

6.2 Potomstvo Guty a Václava

Úkol zajistit muži zdravé potomstvo a tím i zachování rodu se stal primární funkcí ženy v roli manželky. Nositelem rodového jména a tím, kdo se postará o rodové državy, se ale samozřejmě stával pouze muž, a tak byl zvláště v královské společnosti potomek tohoto pohlaví očekáván s napětím. Ve vysoké sociální vrstvě se totiž právě syn stával dědicem království a v případě bezdětnosti manželství se stávaly osudy země nejisté. To měli na paměti i královi rádci, kteří urgovali Gutin příchod do Čech.

Guta se svého úkolu zhostila znamenitě a za 10 let přivedla na svět 10 dětí, přičemž naprostou většinu doby, kterou strávila v Čechách, byla buď těhotná, nebo v šestinedělí. Z 10 dětí se však dospělosti dožily pouze 4: Václav, Anna, Eliška a Markéta. Gutě tak patří prvenství co do počtu dětí v porovnání s jejími sestrami. Nejvíce se jí přiblížila Anežka, která svého manžela obdařila šesti dětmi. Nejstarší ze sester Matylda porodila děti čtyři a Klemencie tři. Všechny Gutiny zmíněné sestry byly ale na rozdíl od Guty ušetřeny bolesti ze ztráty dětí, protože se všichni jejich potomci dožili dospělosti. Guta tento smutek prožila celkem šestkrát.

České země se dědice dočkaly brzy po Gutině příchodu na pražský dvůr. Již v květnu 1288, tedy necelý rok po příjezdu do Čech, přivedla mladá královna na svět následníka. Zatímco Guta prožívala svůj první porod, Václav dlel v té době na Moravě, a tak jeho i další šlechtice spravovala šťastná Guta pomocí listů.²¹⁶ Chlapec byl pojmenován dle přemyslovských zvyklostí po dědovi z otcovy strany, tedy Přemysl Otakar, zemřel však ještě před koncem roku 1288.

Další radostná událost čekala na manželský pár hned o rok později, když 6. října 1289 Guta porodila znovu – dvojčata Václava a Anežku. Po smrti prvorozeného syna to znamenalo novou naději českých zemí, které se mohly znovu těšit z vytouženého dědice. Navíc bylo narození dvojčat bráno jako boží požehnání Václavovy politiky.²¹⁷ Zatímco z Václava se po smrti jeho otce stal dědic českého království,²¹⁸ Anežka byla ještě jako dítě zapojena do otcovy sňatkové politiky a zasnoubena s prvorozeným synem Adolfa Nasavského

²¹⁶ NOVÁK, J. B.: *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279-1296)*, Praha 1903, č. 162 a 163; *RBM II*, č. 1442.

²¹⁷ Guta totiž asi otěhotněla krátce poté, co Václav nechal uvěznit Závise z Falkenštejna. Václav to zřejmě bral jako souhlas nebes s tímto rozhodnutím.

²¹⁸ Více o osudech Václava III. viz DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Václav III.*, In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 11, 2008, s. 244-248.

Ruprechtem. Tento akt se stal jedním bodem z podmínek, které si Václav kladl za podporu zvolení Adolfa Nasavského. Ruprecht dokonce až do svatby pobýval na Pražském hradě, ačkoli šlo o zcela neobvyklou situaci. V srpnu 1296 dokonce došlo v Praze k potvrzení manželství formou dětského sňatku již zmíněných dítek. Vzhledem k jejich mládí došlo ke konzumaci sňatku pouze formálně, zřejmě byly obě děti vedle sebe pouze položeny do svatebního lože.

V předvečer svatého Vavřince byla Anežka, léty mladší, položena k Ruprechtovi, a tak byl dokonán počatý sňatek způsobem, jakým se mohlo stát mezi dětmi.²¹⁹

Ještě v roce 1296 však Anežka náhle zemřela za neznámých okolností. Spojenectví Václava s Adolfem Nasavským tak bylo přerušeno a Václav se nadobro přiklonil na stranu Gutina bratra Albrechta Habsburského.

Další dítě, které přišlo na svět o rok později než Václav s Anežkou, dostalo možná po Gutině matce jméno Anna. Ani tato dcera nebyla ušetřena diplomatických her, které však proběhly až po smrti otce. V roce 1306 se stala manželkou Jindřicha Korutanského, který po smrti Václava III. vystoupil s nároky na český trůn. Na krátkou dobu došlo k vyslyšení těchto požadavků a Anna spolu s manželem dosedla na český trůn, ne však nadlouho. Česká strana nebyla s tímto králem spokojena a zasadila se o nového panovníka, kterým se stal Jan Lucemburský. Anna i se svým manželem byla nucena prchnout zpět do Korutan, kde dále žila. Zemřela v Lublani v roce 1313 za neznámých okolností a nezůstali po ní žádní potomci.²²⁰

V lednu 1292 se narodila Eliška, další dcera, která svou matku přežila. Po smrti Václava III. se Eliška vdala za Jana Lucemburského a stala se po jeho boku českou královnou. Toto manželství nebylo však příliš šťastné. Ambiciózní Eliška totiž nešťastným způsobem zasahovala do české politiky, čímž se postupně dostala do politické izolace. Jan Lucemburský se dokonce obával, že ho jeho manželka bude chtít sesadit z trůnu, a tak jí v roce 1319 odňal syna a dědice trůnu (budoucího Karla IV.). Eliška pak zemřela na plicní chorobu 28. září 1330 na Vyšehradě a pohřbena byla ve Zbraslavském klášteře.²²¹

---

²¹⁹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 91.

²²⁰ Více o osudech Anny Přemyslovny viz TELNAROVÁ, K.: *Anna, královna česká. Nejstarší dcera Václava II. a její osudy*, In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 13/1, 2010, s. 77-110.

²²¹ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 266. Více o osudech Elišky Přemyslovny viz KOPIČKOVÁ, B.: *Eliška Přemyslovna: královna česká, 1292-1330*. Praha: Vyšehrad, 2008.

V březnu 1293 královna Guta porodila stejnojmennou dceru, která však žila pouze o několik měsíců déle než rok; následovali dva synové, narození počátkem let 1294 a 1295, oba pokřtěni jménem Jan, kteří ale v útlém věku také zemřeli.

V únoru 1296 se narodila Markéta²²² a jako poslední královnina dcera přišla na svět Guta těsně před korunovací 21. května 1297, zemřela však zřejmě vzápětí po narození. Pohřbena byla v rodové hrobce v klášteře u sv. Františka. Dokladem jejího pohřbu je rytá náhrobní deska nalezená roku 1958. Ačkoli zemřela princezna Guta jako malé dítě, na nalezené desce je vyobrazena jako mladá dívka.²²³

Co se týče Gutiny výchovy dětí, není jasné, jaký podíl královna skutečně měla. Dle jejího itineráře se zdá, že většinu času pobývala v Praze. Zprávy jsou sice stručné, skoro jistě však víme, že všechny porody absolvovala v Praze, dále také lze předpokládat, že v poslední fázi těhotenství již nikam necestovala.²²⁴ Z uvedených důvodů lze nakonec usoudit, že královna mohla se svými dětmi být v úzkém kontaktu a podílet se na jejich výchově. K ruce jí při tom pravděpodobně bylo množství chův, kojných a služek.

Mimo královnin dohled byly děti samozřejmě v kontaktu i s duchovními, kteří se mimo jiné podíleli na prvním rituálu, kterým děti po narození prošly: na křtu. Dle Petra Žitavského všechny Gutiny děti *pozdvihl z křtitelnice svatého znovuzrození sedlecký opat Heidenreich*, důvěrník a blízký přítel Václava II. I z tohoto důvodu jej Václav prý nazýval kmotrem.²²⁵

Otázku kmotrovství jednotlivých dětí však nelze zodpovědět pouze na základě Zbraslavské kroniky. Pokud přihlídneme k listinnému materiálu, Heidenreich je poprvé s titulem *compater noster carissimus* zmíněn až v roce 1291,²²⁶ přičemž jeho přítomnost na pražském dvoře je doložena pouze o rok dříve.²²⁷ První Gutiny děti byly již touto dobou na světě (Václav a Anežka narozeni v roce 1289, Anna v roce 1290). Kdo se tedy mohl stát kmotrem těchto dětí?

Tuto otázku zodpovídá Dana Dvořáčková-Malá tak, že se s velkou pravděpodobností kmotrem prvních Gutiných dětí stal pražský biskup Tobiáš z Bechyně na základě jednoho z jeho listů, datovaného po 6. říjnu 1289. V tomto listu totiž pražský biskup uvádí, že děti dle

---

²²² Více informací v podkapitole 6.2.1.

²²³ SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*. Praha 1989, s. 184.

²²⁴ Královnin itinerář viz přílohu.

²²⁵ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 69.

²²⁶ *RBM II*, č. 1538.

²²⁷ *RBM II*, č. 1517.

králova nařízení navštěvuje po dobu jeho nepřítomnosti. Z této zprávy lze vydedukovat, že se Tobiáš skutečně kmotrem dětí stal. Vždyť komu jinému by rodiče svěřili dohled nad dětmi v jejich nepřítomnosti?²²⁸

---

²²⁸ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, České Budějovice: Veduta, 2011, s. 87. List viz *Formulář Tobiáše z Bechyně*, č. 238.

6.2.1 Markéta

Markéta se narodila v únoru 1296 jako deváté dítě z manželství Guty s Václavem a stala se jedním ze čtyř dětí, které přežily oba své rodiče.

O jejím dětství a dospívání bohužel nejsou k dispozici žádné informace vzhledem k již zmíněnému problému, se kterým se v případě středověkých žen setkáváme velmi často. Dá se však předpokládat, že tak jako další urozené dívky byla nejprve svěřena do péče kojné a chůvy, později vychovatelů.

Prvním důležitým milníkem v Markétině životě se stal rok 1297, kdy zemřela její matka Guta. Ačkoli šlo o velice bolestnou událost, Markéta si ji jako teprve roční dítě nemohla uvědomit. V té době byla zřejmě stále v péči kojné. Absenci matky pocítila až v budoucnu, kdy její výchova zůstala pouze na bedrech vychovatelů²²⁹ a vyrůstala pouze spolu se dvěma staršími sestrami Annou a Eliškou.

Co se týče vzdělání mladé princezny, bohužel znovu narážíme na mlčení pramenů, je však jisté, že Václav II. se svým dětem snažil poskytnout vzdělání co nejlepší. V pramenech najdeme zmínku o tom, že Václav III. hovořil čtyřmi jazyky a Markétině sestře Elišce se dostalo úspěšného vzdělání v klášteře sv. Jiří.²³⁰ Můžeme tedy předpokládat, že ani Markétino vzdělání nebylo opomíjeno.

Dalším důležitým milníkem v Markétině životě se staly její zasnuby. Jak bylo ve středověku zvykem, i Markétino manželství bylo domluveno z politických důvodů. Její otec Václav II. se snažil upevnit svou pozici v Polsku, k čemuž mu mělo posloužit navázání příbuzenského vztahu s Piastovci.

Díky podpoře vratislavského biskupa Jindřicha z Vrbna, který se v průběhu celého soupeření mezi Václavem II. a Ladislavem Lokietkem klonil na stranu českého krále,²³¹ došlo ke sňatku tehdy sedmileté české princezny s Jindřichovým dvanáctiletým chráněncem Boleslavem,²³² budoucím knížetem lehnickým, břežským a vratislavským.

---

²²⁹ KOPIČKOVÁ, B.: *Eliška Přemyslovna. Královna česká 1292-1330*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 10.

²³⁰ MERHOUT, C.: *Děti českých králů*. Společnost přátel starožitností, Praha 1938, s. 116.

²³¹ SKŘIVÁNEK, Fr.; TOVAČOVSKÝ, J.: *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*. Praha: Nakladatelství ONYX, 2004, s. 24.

²³² *Codex diplomaticus Silesiae 16. Regesten zur schlesischen Geschichte 1301-1315*. edd. J. Max a kol., Vratislav 1892, s. 37.

Zajímavé je, že Boleslavovou snoubenkou se stala právě Markéta. Vždyť obě její starší sestry byly stále svobodné a Eliška byla dokonce věkem Boleslavovi mnohem bližší,²³³ zdálo by se tedy logičtější vytvořit pár z těchto dvou. Důvody, které vedly Václava k tomuto rozhodnutí, již stěží zjistíme. Jisté však je, že nejde o případ ve středověku ojedinělý. Vždyť i Markétina matka Guta byla zasnoubena dříve než její dvě starší sestry Kateřina a Hedvika.²³⁴

Zpět ale k Markétě a jejímu budoucímu manželovi, který spolu s Jindřichem z Vrba přijel v roce 1302 do Prahy, kde došlo k zasnubám mladého páru.²³⁵ Václav II. poté nahradil Jindřicha v roli poručníka nezletilého Boleslava a následně došlo i k dětskému sňatku, který se konal v Hradci u Opavy v roce 1303.²³⁶

Odměnou za podporu českého krále byla potom pro Jindřicha z Vrba možnost korunovat v Praze Václavovu druhou manželku Elišku Rejčku. Tato ceremonie byla jinak vyhrazena pražským biskupům a Václav II. si musel výjimku nechat schválit. Dle Zbraslavské kroniky proběhla korunovace *se svolením arcibiskupů mohučského a hnězdenského*.²³⁷

Ačkoli mezi časté středověké zvyky patřilo, že se dívka po ceremonii dětského sňatku přestěhovala na svůj budoucí dvůr, kde se pod vedením manželovy matky učila tamním zvykům, v Markétině případě nebyl tento zvyk dodržen, stejně jako v případě její matky Guty. Ta se po jihlavské svatbě vrátila domů spolu se svým otcem kvůli „pochybným mravům“ na Pražském hradě. Ani Markéta neodcestovala na manželův dvůr. Ba naopak. Vzhledem k tomu, že Václav II. byl Boleslavovým poručníkem, nechal si mladý pár u sebe v Praze a dokonce nechal do Prahy přestěhovat i Boleslavovy bratry Vladislava a Jindřicha,²³⁸ kteří stejně jako Boleslav podléhali Václavovu poručnictví. Spolu s Boleslavovými bratry přijela do Prahy dokonce i Boleslavova matka Alžběta, která zde také pobývala.²³⁹

Mimo takto rozšířený rodinný kruh vnikl k přemyslovskému dvoru ještě další pro Markétu a její sourozence cizorodý prvek, a to nová Václavova manželka Eliška Rejčka.

---

²³³ Eliška se narodila v roce 1292 a Boleslav v roce 1291.

²³⁴ *RI VI/I*, č. 388a.

²³⁵ GRÜNHAGEN, C.: *Heinrich I. (von Würben). Bischof von Breslau*. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Historische Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Díl 11, 1880, s. 508.

²³⁶ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 201.

²³⁷ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 123.

²³⁸ *Que cum esset sibi matrimonialiter copulata, idem rex Bohemie Boleslaum, annorum quindecim existentem vel citra, recepit ad se, aliis duobus fratribus Henrici parter et Wladislao in terra remanentibus.* (*Chronica principum Poloniae*. In: *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski*. T. 3, Krakov 1878, s. 512)

²³⁹ KOPIČKOVÁ, B.: *Eliška Přemyslovna. Královna česká 1292-1330*, s. 10.

Moc klidu si ale takto rozšířená Markétina rodina neužila. Hned v roce 1303 totiž ničivému požáru podlehl pražský přemyslovský palác a celá rodina byla nucena odstěhovat se do podhradí. Spolu s celým dvorem se tak královská rodina musela vejít do prostor domu, který Václav získal od zlatníka Konráda, poblíž dominikánského kláštera u sv. Klimenta nedaleko Juditina mostu.²⁴⁰

Dalším zvykem, který byl dokonce součástí svatebních smluv a týkal se hospodářského zajištění manželek, bylo již tolikrát zmíněné věno, které nevěsta přinášela do manželství. V Markétině případě není v žádném pramenu výše věna přímo potvrzena, ve Zbraslavské kronice ale najdeme zmínku, že *bývalo totiž zvykem českých králů přidělovati jedné každé ze svých dcer, když se vdávala za mužského druha, jako svatební věno deset tisíc hřiven stříbra.*²⁴¹

Přímo této částky se ale Boleslav nikdy nedočkal. Žádnou část věna dokonce neobdržel ještě ani v době smrti svého tchána Václava II. Později se tedy rozhodl obsadit Opavsko, kde vládly nepokoje proti Mikuláši Opavskému. Tento stav ale napravil nový český král Jan Lucemburský, který jel zkontrolovat v roce 1311 poměry na Moravě. Po dohodě opustil Boleslav Opavsko s tím, že mu bude vyplaceno osm tisíc hřiven stříbra jako náhrada za nevyplacené věno, které již nikdy nebude vymáhat.²⁴²

Zpět ale k mladé princezně, která i se svým manželem a jeho rodinou meškala na pražském dvoře až do smrti otce v roce 1305. Po otcově smrti se ale zřejmě hned v září Markéta spolu s manželem, který již dosáhl plnoletosti, i zbytkem rodiny z jeho strany přemístila do Boleslavovy domoviny. V té době devítiletá Markéta žila se svým chotěm stále pouze ve formálním svazku a k jeho naplnění došlo až někdy mezi léty 1308 až 1310.²⁴³

Poté už Markétě nic nebránilo ujmout se manželských povinností, které představovaly především zajištění zdravých potomků pro zachování rodu. Dle pramenů Markéta porodila celkem tři syny, z nichž dva se dožili dospělosti. Václav se narodil někdy mezi léty 1316 až 1318,²⁴⁴ jeho bratr Ludvík přišel na svět v rozmezí let 1313 a 1321²⁴⁵ a nejmladší Mikuláš se narodil roku 1322, zemřel však krátce po porodu.

---

²⁴⁰ Tamtéž, s. 10n.

²⁴¹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 234.

²⁴² Tamtéž, s. 233n.

²⁴³ KOPIČKOVÁ, B.: *Eliška Přemyslovna. Královna česká 1292-1330*, s. 11.

²⁴⁴ ŽÁČEK, R.: *Dějiny Slezska v datech*. Praha: Libri, 2004, s. 513.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 505.

Mimo reprodukce bylo Markétinou povinností starat se o dvůr svého chotě. Bohužel se nám nedochovaly žádné zprávy o jeho uspořádání. Vzhledem k tomu, že i s Boleslavem strávili dospívání na pražském dvoře, dá se předpokládat, že mohla české zvyklosti ve skromnější verzi přenést i do svého nového domova. Dokonce se prý u Boleslava, který přičichl k životu na královském dvoře, rozvinuly mravy hraničící s extravagancí, které nebyly hodny slezského knížete.²⁴⁶

Zpět ale k českým událostem. V roce 1306 zemřel Markétin bezdětný bratr Václav, poslední legitimní Přemyslovec. Zůstaly pouze jeho tři sestry Anna, Eliška a Markéta. Zatímco Anna s Eliškou se ve vyřešení otázky nástupnictví plně angažovaly, Markéta zřejmě zůstávala v pozadí.

Totéž se ale nedá říct o jejím manželovi Boleslavovi, který se pokoušel titul českého krále neúspěšně získat, opírajíc se právě o sňatek s Markétou. V pramenech se dokonce tituloval *heres regni Bohemie* (dědic českého království).²⁴⁷ Mezi ostatními uchazeči ale platil za jednoho z nejslabších, a proto raději začal podporovat Jana Lucemburského.

Spojenectví mezi těmito dvěma muži trvalo až do Janovy smrti. Jan dokonce ustavil Boleslava správcem Českého království po dobu své nepřítomnosti v roce 1322.²⁴⁸ Dá se však předpokládat, že byl Boleslav, jako osoba blízká královně Elišce, vybrán na její žádost jako určitý ústupek či gesto dobré Janovy vůle.²⁴⁹ Boleslavovy povinnosti tak Markétu přivedly znovu do Čech, kde i zemřela.

Ačkoli se setkáváme s častým mlčením pramenů ohledně Markétina života, o její smrti nás zpravuje Zbraslavská kronika na den přesně vzhledem k tomu, že Markéta v té době i s manželem pobývala v Českých zemích kvůli Boleslavovým správcovským povinnostem. Celá zpráva zní takto:

*...dne 8. dubna [1322] zemřela v Hradci při porodu slavná a ctnostná paní
Markéta, dcera Václava, šestého krále českého, zákonitá manželka Boleslava,*

---

²⁴⁶ KLODZIŃSKI, A.: Bolesław III z przydomkiem Hojny (Largus). In: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2: Beyzym Jan – Brownsford Marja. Kraków: Polska Akademia Umiejętności – Skład Główny w Księgarniach Gebethnera i Wolffa, 1936, s. 272.

²⁴⁷ BLÁHOVÁ, M.: *Slezští Piastovci a poslední Přemyslovci*. In: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*. redakcja naukowa Antoni Barciak, Katowice 2007, s. 165.

²⁴⁸ ŽÁČEK, R.: *K úloze slezských vévodů u lucemburského panovnického dvora*. In: BORÁK, M.: *Slezsko v dějinách českého státu*. Opava : Tilia, 1998, s. 151.

²⁴⁹ SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. K prvnímu vstupu Českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha: Svoboda 1994, s. 293.

*vévody slezského z Lehnice, a byla pochována na Zbraslavi, v založení otcově, spolu s Mikulášem, svým synem nemluvnětem, mezi sedadly mnichů uprostřed chrámu.*²⁵⁰

Mimo zmínku Petra Žitavského, nalezneme také žalozpěv, který se nápadně podobá tomu, který se věnuje smrti Markétiny matky Guty.²⁵¹

*Jasná Jitřenka ctností, žen zrcadlo, Markéta zbožná,
hodná chvály a mírná, ta veskrze dobrá a právem
milá a v oblibě u všech, jsouc zrozena z královské krve,
Markéta, z níž jak z perly jas chvály naplno září,
zemřela v mladistvém květu, ach, žijíc na tomto světě
necelých dvacet šest let. Zde se svým potomkem leží,
pod tímto kamenem skryta. Je malá to pro tebe chvála,
Slezsko, když umírá takto tvá vévodkyně. Zde leží
důstojně v klášteře tomto, ježž otec vystavěl. Za to
s otcem ať na věky dlí a světlo věčně jí svítí!
Roku třináctistého, dva přidáš-li ke dvacátému,
osmého dubna ta paní nám odešla, synáčka rodíc.
Nechť zahladí Bůh, čím mohla se provinít v žití,
nechať jí útěchu dá, my společně pronesme: Amen!*²⁵²

Po přečtení této zprávy zjistíme, že Markéta, tak jako její matka, zemřela ve velice mladém věku a osudným jí byl zřejmě komplikovaný porod. To, že stejný osud postihl jak matku, tak dceru, pouze dokládá, že tato příčina smrti byla pro středověké ženy velkou hrozbou a platila za velice častou. Není divu vzhledem k úrovni zdravotní péče.

Na rozdíl od Guty byla ale Markéta pohřbena na Zbraslavi v nekropoli naplánované jejím otcem. Její ostatky se ale věčného pokoje nedočkaly. V roce 1420 došlo při husitské

---

²⁵⁰ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 332.

²⁵¹ Viz kapitulu 7. Konec Gutina života.

²⁵² Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 333.

revoluci ke zničení Zbraslavského kláštera, přičemž se zkáza nevyhnula ani přemyslovské nekropoli.²⁵³

---

²⁵³ CHARVÁTOVÁ, K.: *Zbraslav – pohřebiště posledních Přemyslovců*. In: *Dějiny a současnost*, 1991, čís. 5, s. 57. K obnovení sice došlo, nikde se ale neobjevuje zmínka přímo o Markétě.

6.3 Guta jako prostřednice Habsbursko – Přemyslovských vztahů

Po příchodu do Čech se kromě toho, že se záhy stala matkou, chopila Guta i dalších svých povinností, mezi které patřila i role spojovacího článku mezi Habsburky a Přemyslovci. Dále je doložen i její vliv na manžela, jehož rádkyní se záhy stala, a dokázala navíc změnit k lepšímu vztahy mezi českým a německým obyvatelstvem v Českých zemích, protože kolem sebe zřejmě soustřeďovala německý kulturní okruh, který umožnil i Václavovi lepší kulturní rozhled.²⁵⁴ Její vliv byl již od počátku manželského soužití patrný, a to jak ve vnitřní i ve vnější politice. Dalo by se předpokládat, že Guta, o několik měsíců starší než Václav, byla i jako dívka o něco vyspělejší. Tento předpoklad však nemá oporu v pramenech.

Kromě politiky Guta zřejmě poradila Václavovi i s výběrem zpovědníka:

*Proto poučili krále Václava, když dospěl, paní královna Jitka a někteří moudří mužové, aby si vyvolil někoho vhodného za zpovědníka, podle jehož rady by řídil své skutky v Kristu a častou svatou zpovědí odstraňoval a napravoval chyby, kdyby se některých dopustil.*²⁵⁵

Václav se poté rozhodl pro Heřmana z řádu německých rytířů, který zřejmě přišel do Prahy jako člen Gutina doprovodu.²⁵⁶

Jisté také je, že se do Prahy Guta vypravila od otce řádně instruována a jako exponentka jeho politiky. Jak jinak by bylo možno odůvodnit její odpor k Závishi z Falknštejna? Rudolf Habsburský se rozhodně přezíravým vztahem k Václavovu otčímovi netajil. Guta dokonce došla k přesvědčení, že Závíš je čaroděj. Podle pověsti se ho obávala tak, že vhodila do ohně šátek, který jí daroval s tím, že je očarovaný.²⁵⁷

Stejně tak jako její otec podporovala v Čechách stranu Závishových odpůrců v čele s Tobiášem z Bechyně a Punkartem z Janovic a oslabovala pouto mezi Václavem a jeho otčímem. Gutě její snahu navíc ulehčil samotný Závíš tím, že odcestoval do Uher za svou budoucí manželkou, sestrou uherského krále, Alžbětou. V té době měla Guta volné pole působnosti, což přineslo své ovoce. Došlo k odcizení obou mužů a Závishi byl dokonce pod

---

²⁵⁴ VANÍČEK, V.: *Velké dějiny zemí koruny české III.*, s. 404.

²⁵⁵ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 75n.

²⁵⁶ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 100.

²⁵⁷ HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, s. 153.

záminkou kanonických překážek zapovězen návrat do Prahy. Nezbylo mu tedy nic jiného, než se i s manželkou uchýlit do ústraní na hrad Svojanov.

Pokud si ale Záviš myslel, že tímto tato kauza skončila, byl na omylu. Václav, který si mezitím začal uvědomovat, že pro oba není na Pražském hradě místo, se dále nechtěl se Závišem dělit o moc. S největší pravděpodobností se mu asi hodil postoj jeho okolí, které se ho snažilo přesvědčit o Závišově zákeřnosti a chystané zradě.²⁵⁸ Václav tedy nechal Záviše zatknout.

To ale samozřejmě vzbudilo nevoli Závišových příbuzných, kteří se dožadovali jeho propuštění. Za Závišovu svobodu orodoval například i Jindřich z Rožmberka, který se ale posléze přiklonil na královu stranu. Minimálně roli prostředníka zde sehrála královna Guta, která Jindřichovi 19. října 1289 na místě krále písemně přislíbila bezpečný příchod ke dvoru, kde bude moci svobodně projednat jakékoli své záležitosti, aniž by byl kýmkoli ohrožován, a následný bezpečný návrat.²⁵⁹ Po projednání všech záležitostí se, jak již bylo zmíněno, Jindřichovy vztahy s králem zlepšily a o jejich kontaktu svědčí i prameny. V roce 1291 je Jindřichova přítomnost doložena při zemském soudu a přibližně od roku 1302 působil jako nejvyšší komorník až do Václavovy smrti.²⁶⁰

Bohužel již dnes nelze bezpečně zjistit, jaký podíl přesně měla na usmíření královna Guta. Je možné, že měla funkci prostředníka a pouze vyřídila královu vůli, není ale vyloučena ani možnost, že dopis napsala z vlastní iniciativy a tím přispěla k nastolení klidu v zemi.

Po Závišově zatčení stál před mladou královnou další úkol. Postupně sbližovat Václava se svou rodinou a tím ho zapojit i do spojeneckých vazeb Habsburské politiky. Ke sbližení s Václavem ale přispěl i samotný Gutin otec Rudolf Habsburský, který Václavovi pomohl proti odbojným pánům a navíc mu poskytl záštitu v mezinárodní politice, hlavně ve vztahu k uherskému králi a vratislavskému vévodovi.

Nejlepším způsobem, jak navázat přátelské styky, bylo vždy osobní setkání. Toho si jistě byla vědoma i královna a není tedy divu, že hned v roce 1289 navštívila Guta spolu se svým manželem svého otce v Chebu. Zřejmě šlo o první setkání Guty s otcem od příchodu do Čech. Pokud se totiž viděli dříve, nešlo rozhodně o oficiální návštěvu vzhledem k tomu, že v pramenech nenalezneme o takovém setkání žádnou zmínku. Guta již v té době čekala dvojčata Anežku a Václava, což ona i Václav jistě brali po smrti prvorozeného syna jako

---

²⁵⁸ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 101.

²⁵⁹ *RBM II*, č. 2259.

²⁶⁰ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II.* České Budějovice: Vedita, 2011, s. 64.

veliké požehnání. Když k tomu připočteme setkání s otcem, jistě šlo o velice milou rodinnou sešlost, v čemž nás utvrzuje i popis Petra Žitavského:

*Tehdy se vesele jása a chystají vybraná jídla,
provádí reje král římský a v nesmírném veselí tone,
za ním pak rychlým krokem jde Jitka v průvodu chotě,
radost má lid a hned k těm třem se připojí v tanci.*²⁶¹

Panovníci se ale nevěnovali pouze radostným kratochvílím. Na řadu přišla samozřejmě i politika. Rudolf uznal kurfiřtská práva svého zetě²⁶² a těsně před cestou domů přidal i několik otcovských rad jak spravovat zemi, nabádal jej ke zbožnosti a ačkoli to není přímo zmíněno, poradil zřejmě i jak postupovat proti Závišovým přívržencům. Toto poučení si Václav poslechl společně s Gutou a po jeho skončení odcestovali zpět do Čech.

K dalšímu setkání Guty s otcem došlo hned o Velikonocích roku 1290, kdy ho Guta spolu s Václavem navštívila v Erfurtu, kde se právě konal říšský sněm. Zřejmě šlo znovu o milé rodinné setkání vzhledem k tomu, že mimo Gutu a Václava navštívila otce i její sestra Anežka s manželem Albrechtem. V pramenech dokonce stojí, že stárnoucí římský král své dcery bavil i s celým doprovodem v parku Petrského kostela.²⁶³

Je však možné, že obě dcery viděly milovaného otce při tomto setkání naposledy. Gutiny pocity při smutném loučení dokládá i Zbraslavská kronika:

*Královna však, vyvolávajíc si v mysli útěchu otcovské lásky, když se měla s otcem rozloučiti, v představě jeho smrti neustále prolévala slzy, jako by předvíдалa budoucnost a že už ho neuvidí. A skutečně léta Páně 1291 hned po tom následujícího o Rozeslání apoštolů²⁶⁴ zemřel král Rudolf sešlostí věku...*²⁶⁵

---

²⁶¹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 68.

²⁶² Ve Zbraslavské kronice se sice dočteme, že Rudolf udělil Václavovi Čechy v léno, to ale učinil již při svatbě v Chebu. Dá se tedy předpokládat, Václavovi byla tedy uznána jeho kurfiřtská hodnost. (*Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 68)

²⁶³ *RI VI/1*, č. 2294a.

²⁶⁴ Dne 15. července

²⁶⁵ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 78, Rudolf byl následně pohřben v hrobce římských králů ve Špýru, ovšem Guta se pohřbu nezúčastnila.

Václav se sice se svým tchánem v Erfurtu sešel ještě jednou a to v srpnu 1290,²⁶⁶ Zbraslavská kronika se o tomto setkání ale vůbec nezmiňuje, a ani v německých pramenech není královna Guta doložena, a proto je možné, že se této schůzky vůbec nezúčastnila.

Zpět ale k prvnímu erfurtskému setkání, které dle pramenů nebylo o nic méně veselé než to v Chebu.²⁶⁷ Václav potřeboval tchánovu pomoc proti Závišovým přívržencům a cítil se ohrožen i ze strany dvou mocných sousedů českého státu, Ladislava Uherského a Jindřicha Vratislavského. Zde můžeme krásně dokumentovat Gutin vliv na jejího manžela. Na začátku byl Rudolf Habsburský jistě veliký nepřítel, kvůli němuž zemřel jeho otec a Václavovou oporou byl milovaný otčím Záviš z Falknštejna. Jejich role se ale během Václavova tříletého manželství s Gutou postupně zcela obrátily.

Teď Václav žádá naopak pomoc od tchána proti státnímu nepříteli Závišovi. A Rudolf, avšak nelze opominout, že ne bez postranních úmyslů, přislíbil Václavovi pomoc a posléze poslal do Čech syna Rudolfa s brannou mocí. Za tuto pomoc se mu ale Václav na oplátku musel odvděčit podporou kandidatury syna Rudolfa na říšský trůn.²⁶⁸ Jednání o Rudolfově volbě sice pokračovala i v Praze a došla zdárného konce, když Václav svou podporu přislíbil, mladý Rudolf ale již 10. května 1290 náhle zemřel.

Spolu se smrtí syna pohasly i Rudolfovy naděje na zvolení některého z jeho synů za nástupce na římském trůnu. Situace se tím totiž zásadně změnila. Pokud byl Václav ochoten podporovat Rudolfa, nelze totéž rozhodně říci o Albrechtovi, který se stal kandidátem na římský trůn po smrti bratra jako poslední Rudolfův žijící syn. Vztahy Václava s Albrechtem se totiž zhoršovaly již od poloviny 80. let a v roce 1287 mezi nimi propuklo otevřené nepřátelství.²⁶⁹ Můžeme se pouze dohadovat nad příčinou tohoto sporu. Snad šlo o vyplacení Gutina věna, směr české politiky (snaha o restituci některých zemí Přemysla Otakara II.) či vzájemné antipatie. Každopádně po náhlé smrti Rudolfa v roce 1290 bylo potřeba získat pro Albrechta Václavův kurfiřtský hlas a Guta, stejně jako její sestry, které se staly manželkami říšských volitelů, musela uplatnit svůj vliv na manžela.

Královna Jitka tedy jako žena obezřetná a dosti prozíravá toužila zamezit urážky svářících se knížat, a proto horlivě do toho vložila svou účast a s nejvyšší bedlivostí vyzývala k svornosti jak svého manžela výrokem živého slova, tak svého

---

²⁶⁶ RI VI/1, č. 2362a.

²⁶⁷ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 78.

²⁶⁸ Původně chtěl Rudolf Habsburský, aby byl říšským králem zvolen jeho druhorozený syn Hartmann, ten však roku 1281 utonul v Rýnu. Jeho místo tedy zaujal nejmladší syn Rudolf, manžel české princezny Anežky.

²⁶⁹ ŠUSTA, J.: *Záviš z Falknštejna*, In: ČČH I, Praha 1895, s. 297.

*bratra listy a poselstvími. Jejím tedy prostřednictvím se souhlasem stran určen den ke smíření, v kterém by každý jeden přišel před Znojmo na hranicích zemských.*²⁷⁰

Takto domluvené schůzky se měli zúčastnit pouze Václav a Albrecht se svými společníky, aby bylo zajištěno klidné vyřešení sporu. Albrecht si ale dle Zbraslavské kroniky na místo přivedl *nesčíslný počet ozbrojenců*,²⁷¹ což jistě Václava popudilo a spor se tím spíše vyostřil. Usmíření obou mužů zřejmě neprospěla ani smrt Rudolfa Habsburského, a tak není divu, že při volbě římského krále v roce 1292 podpořil Václav Adolfa Nasavského.

Zde se nabízí otázka, zda nezačal postupem času Gutin vliv na Václava klesat. Je sice velice pravděpodobné, že s nabytými vladařskými zkušenostmi se Václav stával více samostatným a méně ovlivnitelným, na druhou stranu se mohlo stát usmíření takových rivalů, jako byli Václav s Albrechtem, pro Gutu v tuto chvíli asi až příliš velkým soustem. Ve svém snažení však neustala a v následujících letech se opravdu vztahy mezi Václavem a Albrechtem uklidnily, což dokládá i Zbraslavská kronika. Citovaný dopis, vložený přímo do textu kroniky, je zřejmě fiktivní, není však vyloučeno, že královna svému bratrovi neposlala obdobný:

*K mým uším se, drahý bratře, nedávno z jedné tajné zprávy doneslo, že se tvoji šlechtici rozhodli vymaniti od tebe a vším způsobem se přidržeti mého manžela, krále českého. Proto, aby tvoji nezpůsobili tvé důstojnosti tak nevidanou hanbu, neodkládej osobně přijíti ke králi a vyznej se vinným a bez přetvářky se s důvěrou svěř jeho milosti, neboť bych těš ráda ujistila o tom, co jsem sama poznala ze zkušenosti, že srdce královo překypuje tak velikou laskavostí, že ti bez prodlení milosrdně odpustí veliké tvé provinění, pozná-li upřímnost tvého pokoření.*²⁷²

Samotné Albrechtovo pokoření před českým králem, které popisuje Zbraslavská kronika, je možné klást na počátek roku 1293. Dle pramenu navštívil Albrecht s malou družinou Václava na Moravě, kde v té době český král pobýval, vrhl se mu k nohám a žádal o odpuštění. Toto vyprávění je však asi dosti přibarvené, zvláště vezmeme-li v úvahu slova Albrechtova, která jsou pravděpodobně fiktivní. Na druhou stranu se ale může zakládat na reálném jádru, protože ke smíru nakonec skutečně došlo. Otázkou zůstává ale skutečný podíl Guty. S jistotou lze tvrdit, že v jejím zájmu bylo oba muže usmířit, ale pouze její působení by

---

²⁷⁰ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 91.

²⁷¹ tamtéž, s. 91, schůzka se zřejmě konala v dubnu 1291.

²⁷² Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 93

asi nestačilo, pokud by za smírem se svým švagrem Václav neviděl i prospěch vlastní politiky.²⁷³

Zásluhou královny Guty také Albrecht přicestoval na podzim roku 1293 na návštěvu své sestry do Prahy. Sblížení obou panovníků dokonce dospělo tak daleko, že ještě v prosinci roku 1293 Václav s manželkou na oplátku přijeli za Albrechtem do Vídně, kde pobýli dvanáct dní,²⁷⁴ a zúčastnili se zasnub Albrechtovy dcery Anny se synem braniborského markrabě a někdejšího poručníka Oty Braniborského Heřmanem, které dojednal právě Václav II.²⁷⁵ Gutinu roli v usmíření obou švagrů potvrzuje i kronika Ottokara Štýrského, kde stojí, že královna využila dojednání sňatku Anny s Heřmanem k vylepšení vztahů mezi znepřátelenými muži.²⁷⁶

Jak vidíme, vztah Václava s Albrechtem se díky královně Gutě postupně zlepšoval. Nešlo ale rozhodně o úkol snadný. Vždyť zasnoubení dcery Anežky s Adolfovým synem Ruprechtem by se dalo dokonce počítat za královnino selhání. Její bratr se opravdu oblíbě svých švagrů netěšil. V podobné situaci se ocitla i Gutina sestra Matylda, která nedokázala zabránit svatbě syna Rudolfa s Adolfovou dcerou Matyldou. Anežčin manžel se dokonce s Václavem sešel ještě spolu s Otou V. Braniborským v roce 1291 v Žitavě a domluvil s ním společný postup při římské volbě²⁷⁷ a rozhodně nebyla výsledkem dohoda o Albrechtově podpoře. Vidíme tedy, že ani jedna ze sester neměla lehký úkol donutit manžela k Albrechtově podpoře.

V Gutině případě se však situace náhle změnila smrtí malé Anežky v roce 1296 poté, co došlo k jejímu dětskému sňatku s Ruprechtem. Tato rodinná tragédie nadobro přerušila spojení obou panovníků a Václav začal nadobro podporovat svého švagra. K Albrechtovu zvolení římským králem došlo ale až po aktu Václavovy a Gutiny korunovace a po Gutině smrti v roce 1298.²⁷⁸

---

²⁷³ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 200.

²⁷⁴ WATTENBACH, W.: *Continuatio Vindobonensis*. In: MGH SS IX, Hannover 1851, s. 717.

²⁷⁵ ŠUSTA, *České dějiny II/1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, s. 446.

²⁷⁶ *Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 67 744 ad.

²⁷⁷ *Archivum Coronae regni Bohemiae*, I/1, ad a. MCCCCV, ed. Václav Hrubý, Praha 1935, č. 44.

²⁷⁸ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 201.

6.4 Podoba Gutina dvora a její dochované listiny

Pod pojmem panovnický dvůr, se skrývá společnost okolo královského páru, která se skládala kromě panovnické rodiny také z okruhu osob, které vládce a jeho rodinu obklopovaly a sloužily jim. Vzhledem k tomu, že každý z manželů měl specifické potřeby, můžeme tuto společnost rozdělit na dvě části – dvůr panovníka a dvůr jeho manželky. Samotný dvůr pak plnil funkci politickou, administrativní, sociální, kulturní a reprezentativní.

Mezi členy panovníkova dvora patřili nositelé úřadů, rádci, či jeho oblíbenci, kteří společně s ním zajišťovali správu státu. Dále se ale panovník obklopoval i personálem, který se staral o chod samotného dvora. Ten se stával důležitým průsečíkem mezi společenskými vrstvami, protože se tu střetávala v úřednických i jiných rolích světská šlechta s duchovenstvem.²⁷⁹

Královnin dvůr se v mnoha ohledech od dvora jejího manžela nelišil. Stejně jako král se i královna obklopovala vlastními úředníky se stejnými tituly a povinnostmi (např. komorníkem, maršálkem, číšníkem či notářem), ale mimo úřednictvo byl dvůr tvořen i tzv. fraucimorem, což byla ženská část družiny, do které patřily služebné a komorné, dále také dívky a paní z lepších rodin a často i ženy či dcery dvořanů. Úloha fraucimoru byla prostá, tyto ženy se především staraly o královninu zábavu. Konverzovaly s ní, hrály všemožné hry a také ji doprovázely na jejích cestách.

V konkrétním případě Guty lze zárodek jejího dvora vidět již při jejím příjezdu do Čech, kdy ji doprovázela německá družina. Příchod do Prahy se sice neobešel bez komplikací kvůli konfliktu Václava s Gutiným doprovodem, mladý král se ale nakonec umoudřil a Gutina družina ji mohla doprovodit až do Prahy s tím, že o jejím osudu bude rozhodnuto až na místě. Kolik lidí ale družina čítala, kdo se obratem vrátil zpět a kdo s královnou směl zůstat v Praze po nějaký čas, či dokonce nadobro, nelze bohužel určit.

Zpět ale ke konfliktu mladého Václava s Gutiným doprovodem. Z výše popsaného vyplývá, že složení Gutiny družiny nezáviselo pouze na rozhodnutí královny, ale že do této záležitosti promlouval zřejmě i král Václav.²⁸⁰ Přesto Zbraslavská kronika popisuje, že poté, co se královna v Praze zabydlela, pustila se hned do reorganizace svého dvora:

---

²⁷⁹ Více o středověkých dvorech viz DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D. – ZELENKA, J.: *Dvory a rezidence ve středověku. II: Skladba a kultura dvorské společnosti*. Praha: Historický ústav, 2008.

²⁸⁰ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 140.

Královna tedy, prospívajíc zřejmě od ctnosti k ctnosti, uspořádala stav svého dvora, s potřebným zralým úsudkem odstraňovala ty, které shledala méně schopnými, a svěřovala vyřizování všech svých věcí osobám způsobilým a obezřetným.²⁸¹

Bohužel se nám nedochovala žádná jména, ani další informace, jak přesně Guta své okolí pozměnila. Je sice možné, že podobu svého dvora chtěla přiblížit dvoru habsburskému, kde do té doby pobývala, žádné podklady k tomu, zda upřednostňovala osoby, které ji doprovodily, či si chtěla zvyknout na české prostředí, ale nemáme.

Navzdory kusým informacím se přeci jen dochovala i konkrétní jména Gutiných světských služebníků. Jmenovitě jde o Gutina komorníka Protivu z Borovska, kterého převzala po své tchyni královně Kunhutě. Doklad o jeho službě nalezneme v listině z 10. ledna 1289, kde vystupoval jako svědek. Uveden je zde jako „komorník nejjasnější paní mé královny české“.²⁸² Další dva muži jsou v pramenech označeni pouze jako královniní služebníci, nevíme tedy, jak úzký byl jejich vztah ke královninu dvoru a zda označení „služebník“ není třeba chápat pouze v širším významu.²⁸³ První byl muž zvaný Rudlin, o němž se dozvídáme z Gutiny darovací listiny ze 4. března 1291, vydané v Praze, kde mu Guta postupuje pronájem statků v Lysé nad Labem, kde měla patronátní právo. Rudlin měl poté povinnost zásobovat královnu v období půstu rybami ze slepého labského ramene poblíž Lysé.²⁸⁴ Posledním blíže neurčeným Gutiným služebníkem byl jistý obchodník Konrád, o jehož děti královna převzala starost po jeho smrti.²⁸⁵

Informace o významné části Gutina dvora, tzv. fraucimoru, nalezneme znovu ve Zbraslavské kronice. Guta se obklopovala, jak již bylo výše zmíněno, svými společníci z řad manželek či dcer dvořanů, dále služebníci, kojny a chůvami Gutiných dětí a možná i jakousi „vrchní dámou“, jejímž úkolem bylo pomoci královně s organizací chodu dvora.²⁸⁶

Královna netrpěla, aby její paní nebyly zaměstnány, nýbrž ukládajíc každé jednotlivé práce, jako horlivá učitelka tu naučila tkáti, onu přísti, jinou zase šítí.²⁸⁷

---

²⁸¹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 56.

²⁸² *RBM II*, č. 1466.

²⁸³ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 206.

²⁸⁴ *RBM II*, č. 1534.

²⁸⁵ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 206.

²⁸⁶ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 106.

²⁸⁷ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 56.

Citace Petra Žitavského nejen že popisuje běžnou činnost vznešených žen u dvora, ale také nepřímou odhaluje možné složení Gutina fraucimoru. Neznáme sice jmenovitě žádnou z královniných společnic, vzhledem k výše uvedené informaci ze Zbraslavské kroniky se však dá předpokládat, že královniny společnice byly stejně staré nebo o něco mladší než královna. Těžko si lze totiž představit, že by v té době zhruba dvacetiletá královna učila ručním pracím ženy, které byly o deset či více let starší nežli ona. Dále se dá předpokládat, že Gutin fraucimor se během jejího pobytu v Čechách z části obměnil. Neznáme sice počet královniny družiny, natož její národnostní složení, zdá se ale pravděpodobné, že v Čechách s Gutou zůstaly některé dívky, které ji do Prahy doprovázely v roce 1287.²⁸⁸

Důležitou roli na královnině dvoře hrál také královnin zpovědník. Ačkoli se ve Zbraslavské kronice dochovala zmínka o tom, jak královna svému manželovi poradila najít si vhodného zpovědníka, kterým se následně stal Heřman z řádu Německého,²⁸⁹ o královnině duchovním bohužel nic nevíme. Je však možné, že již zmíněný Konrád se mohl mimo zpovědi královny starat i o ty královniny. S jistotou ale právo vyzpovídat královský pár před chystanou korunovací dostali od papeže cisterciáckí opati Konrád Zbraslavský a Heidenreich Sedlecký,²⁹⁰ nezdá se však pravděpodobné, že by některý z mužů byl královniným stálým zpovědníkem. Lze ale doložit královnin častý kontakt s Konrádem Zbraslavským. Dalo by se předpokládat, že královna ho ctěla jako svého duchovního rádce, a proto jej také před smrtí zvolila za vykonavatele své závěti a svěřila mu všechnen svůj majetek, aby z něj rozdával almužny všem chudým a potřebným.²⁹¹

S určitostí lze tvrdit, že mezi duchovními, kterými se královna obklopovala, nechyběl ani kaplan. Prameny sice žádné konkrétní jméno neuvádějí, Dana Dvořáčková-Malá ale zmiňuje, že mezi Václavovy kaplany patřil i plebán na Lysé Štěpán, který je doložen listinou ze 7. června 1305. Podle autorky jde pravděpodobně o muže, který dříve působil právě jako kaplan královny Guty.²⁹²

Co se týče Gutina písařského centra, informací není o mnoho více. Dá se předpokládat, že Guta většinou používala manželovu kancelář, jsou však doloženi i

---

²⁸⁸ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 204.

²⁸⁹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 76. I zde vidíme v brzkém soužití vliv královny Guty na manžela.

²⁹⁰ *RBM II*, č. 1746.

²⁹¹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 117.

²⁹² DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 76. Listinu viz *RBM II*, č. 2037.

minimálně čtyři její vlastní notáři. Na nejstarší Gutině listině, vydané v Praze 20. ledna 1288, je uveden jako notář jistý mistr Friedrich.

Druhým vyhotovitelem Gutiných listin se stal mistr Bohuslav. Na listině z ledna 1291 nese mistr Bohuslav titul královnina protonotáře²⁹³ a na listině ze srpna 1293 vystupuje jako kanovník boleslavský,²⁹⁴ přičemž lze s pravděpodobností určit, že jde o tutéž osobu.²⁹⁵

Za dalšího Gutina notáře lze zřejmě považovat jistého Th., zmíněného v listině biskupa Řehoře, která však byla vydána až po Gutině smrti.²⁹⁶ O muži, který se skrývá pod touto zkratkou, však nic víc nevíme, protože se tato zkratka objevuje pouze v již zmíněné listině.

Posledního Gutina notáře známe také pouze zkratkou, která se vyskytuje pouze v blíže nedatovaném listu bratru Konrádovi. Guta jej zde prosí, aby zařídil mistru P. místo v rakouské kanceláři. Konrád se měl přimluvit u jejího bratra Albrechta, aby P. přijal jako podřízeného svého protonotáře Gottfrieda.²⁹⁷ Nevíme sice, zda měla královnina podpora za následek skutečné přijetí tohoto muže do Albrechtovy kanceláře, není ale vyloučeno, že notáře P. lze ztotožnit s mužem označeným touto zkratkou, který byl na doporučení královského páru jmenován Tobiášem z Bechyně farářem v nejmenované vesnici.²⁹⁸

Hypoteticky by tedy výše jmenovaní notáři mohli být v královniných službách v tomto pořadí: Friedrich, Bohuslav, Th. a P. Je také možné, že jejich služba v Gutině kanceláři se mohla částečně překrývat, někteří dokonce mohli působit i delší dobu současně, zdá se však nepravděpodobné, že by všichni tito královnini služebníci vykonávali funkci notáře zároveň.²⁹⁹

Co se týče listin, které královna Guta za svého života vydala, dochovalo se jich celkem třináct a většina z těchto listin byla vydána v Praze.

---

²⁹³ TANDRA, F.: *Listy kláštera Zbraslavského*. Praha 1904, č. 2.

²⁹⁴ *RBM II*, č. 1624.

²⁹⁵ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 205.

²⁹⁶ *RBM II*, č. 2549.

²⁹⁷ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 205, listinu viz v STEINACKER, H.: *Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzoge von Österreich aus dem Hause Habsburg*. Teil II, I. Lieferung: *Die Regesten Albrechts I. von 1281-1288*. Innsbruck 1934, č. 300.

²⁹⁸ *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279-1296)*, č. 105.

²⁹⁹ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 205.

Nejstarší Gutina listina, vydaná v Praze, nese dataci 20. ledna 1288. Královna v ní potvrzuje žďárskému klášteru patronaci v Blučině, kterou už v roce 1284 klášter získal od Václava II.³⁰⁰

Dále se dochoval Gutin dopis Tobiášovi z Bechyně datovaný 6. května 1288. Královna mu v něm sděluje radostnou novinu – narodil se jí prvorozený syn Přemysl Otakar.³⁰¹ Tuto dobrou zprávu královna ještě v průběhu května poslala také jakémusi šlechtici a poddanému.³⁰²

Dochovaný dopis Guty Jindřichu z Rožmberka byl již výše zmíněn. Královna zde 19. října 1289 Jindřichovi na místě krále písemně přislíbila bezpečný příchod ke dvoru, aby zde mohl svobodně projednat všechny své záležitosti bez jakéhokoli ohrožení a následný bezpečný návrat.³⁰³

Druhý již zmíněný královnin list, adresován bratru Konrádovi, nelze bohužel blíže datovat. Královna zde prosí bratra Konráda o trochu protekce pro svého notáře známého pod zkratkou P.³⁰⁴

První listina z roku 1291, vydaná 6. ledna v Brně, se týká vesnice Radiměř, která se nacházela poblíž Banína. Guta zde stanovuje, že obyvatelé této vesnice jsou povinni ročním poplatkem Johanovi ze Svárova, notáři Václava II. Zajímavostí je, že tato listina se objevila přiložená k darovací listině krále Václava Zbraslavskému klášteru, který obdržel již zmíněnou obec Banín a Novou Bělou.³⁰⁵

V již zmíněné listině ze 4. března 1291, taktéž vydané v Praze, Guta opravňuje služebníka Rudlina k užívání statků v Lysé nad Labem, kde měla patronátní právo.³⁰⁶ Lysé nad Labem se týká i další Gutina listina, která byla vydána v Praze 1. srpna 1293. Guta pomocí této listiny sjednocuje osady a statky v okolí Lysé v jeden celek.³⁰⁷

---

³⁰⁰ RBM II, č. 1429.

³⁰¹ RBM II, č. 1442.

³⁰² *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně*, č. 162 a 163.

³⁰³ RBM II, č. 2259.

³⁰⁴ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 205, listinu viz v Steinacker, H.: *Regesta habsburgica. Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzoge von Österreich aus dem Hause Habsburg*. Teil II, I. Lieferung: *Die Regesten Albrechts I. von 1281-1288*, Innsbruck 1934, č. 300.

³⁰⁵ *Listy kláštera Zbraslavského*, č. 2, přepis RBM IV, č. 1883.

³⁰⁶ RBM II, č. 1534.

³⁰⁷ RBM II, č. 1624.

Další tři listiny se týkají kostela v Pohořelicích. V listině z 18. června 1291, vydané v Praze, Guta potvrzuje svobody a práva tohoto kostela,³⁰⁸ v listině z 26. srpna, vydané téhož roku v Praze, pověřuje královna jakéhosi svého úředníka, aby se staral o dodržování svobod a práv pohořelického kostela,³⁰⁹ a v listině z 12. září 1296, vydané tentokrát v Brně, potvrzuje listinu Kunhuty Uherské z roku 1269, která dala kostel v Pohořelicích pod ochranu brněnského kláštera Cella sanctae Mariae.³¹⁰ Listina z roku 1296 je pro nás zajímavá i z dalšího důvodu. Dochovala se na ní totiž přivěšená velká a sekretní pečeť královny Guty. Na velké pečetě je vyobrazena sedící panovnice zdobená bohatě řaseným šatem s pláštěm. Z tohoto artefaktu lze tedy i vyčíst módu, která se nosila v tomto období na pražském dvoře.³¹¹

V poslední své listině z roku 1295 Guta souhlasí s tím, aby Edmund, probošt doksanského kláštera pronajal statek Zbynice společně s dalšími statky na deset let Jindřichu Thanerovi za plat 20 hřiven ročně.³¹²

Nejen Gutiny listiny, ale i další prameny umožňují vyčíst část Gutina majetku, kterou královna v okolí Lysé nad Labem disponovala. Do tohoto majetku byl zahrnut Starý Kolín, ves Byšičky, Crzmik, Zamachy a zřejmě i Sedliště. Mimo to tam bylo zahrnuto i oppidum Jičín, které k majetku náleželo již ze staršího období, a rybářské vsi Lukol a Tušeň.³¹³ Mimo statky v této oblasti musíme však ke Gutině celkovému majetku připočítat i další statky ve východních Čechách, které Guta dostala od Václava v rámci majetkových dohod před jejím příchodem do Čech. Zda královna disponovala ještě nějakými jinými statky, však již nelze doložit.

---

³⁰⁸ *RBM II*, č. 1544.

³⁰⁹ *RBM II*, č. 1550.

³¹⁰ *RBM II*, č. 1726, původní Kunhutinu listinu viz *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2*. edd. J. Šebánek – S. Dušková – V. Vašků, Praha 1981, č. 581.

³¹¹ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 144. Vyobrazení obou pečetí viz přílohu č. 5.

³¹² *RBM IV*, č. 1892.

³¹³ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 101.

6.5 Gutin obraz v díle Ulricha von Etzenbach a Petra Žitavského

Jako urozená žena, žijící v období vrcholící rytířské kultury, se i Guta dočkala určitého literárního ztvárnění své osoby, jehož autorem se stal Ulrich von Etzenbach, německý básník, který dlouhá léta pobýval na pražském dvoře. Jeho přítomnost je doložena již počátkem 70. let, ještě za vlády Přemysla Otakara II. a za období zhruba dvaceti let zde vytvořil dva eposy – *Alexandreidu* a *Wilhelma von Wenden*.³¹⁴

Vzhledem k tomu, že první dílo se zabývá osobou Gutina tchána, budeme se zabývat pouze druhým v řadě, jehož úkolem bylo oslavovat českého krále Václava a jeho manželku. Tento dvorský román s rysy legendy vznikl někdy v první polovině 90. let 13. století. Hlavním hrdinou se zde stává panovník Wilhelm von Parrit ze země Venedů s manželkou jménem Bene. Wilhelm se od poutníků dozví o Kristu, což jej ovlivní natolik, že se chce stát křesťanem. Spolu s manželkou tedy potají odejde od dvora a později se sám vydá do Jeruzaléma, kde přijme křest a zúčastní se bojů proti Saracénům. Za dobu jeho nepřítomnosti se z Bene stane moudrá panovnice, kterou po návratu i spolu s celou zemí obrátí na víru. Konec života stráví Wilhelm spolu s Bene v klášteře. Dílo je zakončeno modlitbou za krále Václava a jeho manželku Gutu.³¹⁵

Celé dílo se nese v oslavném duchu. Mimo popis krásy českých zemí a osobnosti českého krále zde ale najdeme i pasáž věnující se i královně:

*Kněžna, vždy dokázala ctít
vše, co si žádal její lid.
Spravedlnost a pokoru
užívala co oporu
pilně a s vybranými mravy
k potřebám země, její správy
i k prospěšnému závěru;
dbala svých vlídných záměrů
tak skutky, vezdy přiměřené,
konala milá paní Bene*

---

³¹⁴ Moravo, Čechy, radujte se! Němečtí a rakouští básníci v českých zemích za posledních Přemyslovců, edd. V. Bok, J. Pokorný; překlad A. Hartl, P. Eisner, P. Kopta, J. Pokorný, S. Stanovská; komentář V. Bok, S. Stanovská, Praha 1998 s. 75.

³¹⁵ Tamtéž, s. 79.

*a její vlídnost neustále
oblažuje i pana krále.
Pravý a láskyplný cit
dokázal oba sjednotit,
třebaže tvoří jinak pár:
dvě srdce jeden smělý žár
spojuje pravou věrností.³¹⁶*

Paní Bene, v textu přímo jmenována i jako Guta, je v románu vylíčena jako ideální panovnice a žena, které nechybí ctnosti u něžného pohlaví oslavované. To, že předlohou paní Bene nebyla reálná osobnost královny Guty, ale šlo spíše o její oslavu a tedy i o idealizovaný obraz dokazuje skutečnost, že básník sám zřejmě při tvorbě použil starší struktury a motivy z jiných legend. Obdobné prvky nalezneme hlavně v anonymním eposu *Die gute Frau (Ctnostná paní)*, hlavně prvek poutní cesty a odloučení páru. Sama hrdinka je zde popisována jako regentka, která spravedlivě vládne a naslouchá rádcům.³¹⁷

V podobném duchu se nese i Gutin popis Petra Žitavského ve Zbraslavské kronice, která se o Gutě vyjadřuje také pouze v dobrém. Chválí její ctnosti a líčí ji jako zbožnou a mravnou ženu:

*Jitka, půvabná v tváři, tak vznešená, z vzácného rodu,
podle svých vlastností má a právem toto své jméno –
Jitka, což znamená „dobrá“, je královské koruny hodna.
Dobrá je svou řečí, je dobrá i hodnotou mravů,
Životem svým i mravy – ty k ozdobě slouží té dívce;
Tím, že je nesmírně cudná, vzor dobroty dává všem pannám.³¹⁸*

Nejen již zmíněná skutečnost o převzetí prvků básníkem Ulrichem von Etzenbach ze staršího díla nastoluje otázku, nakolik byla všechna tato chvála pravdivá a nakolik šlo pouze o ustálené obraty, používané v dobových kronikách. Pokud byl kronikář panovníkovi nakloněn, vychvaloval pak často i jeho manželku. A jak nejlépe představit ženu tak, aby nebylo pochyb

---

³¹⁶ Ulrich von ETZENBACH: *Wilhelm von Wenden*, In: *Moravo, Čechy, radujte se! Němečtí a rakouští básníci v českých zemích za posledních Přemyslovců*, s. 112nn.

³¹⁷ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 139.

³¹⁸ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 55.

o jejích dobrých vlastnostech? Autor vždy zmínil, že je krásná, ctnostná, dobrých mravů a z dobrého rodu. V Gutině případě k jejímu obrazu přispěla jistě i slovní hříčka jejího jména, využitá jak u Ulricha von Etzenbach, tak i Petra Žitavského.³¹⁹ K dokreslení otázky, nakolik byl v pramenech vykreslen Gutin reálný obraz, lze porovnat dva žalozpěvy napsané po smrti Guty a následně po smrti Gutiny dcery Markéty z pera stejného autora, Petra Žitavského, u nichž si nelze nevšimnout značné podobnosti.³²⁰

---

³¹⁹ Slovo *bene* znamená v latině *dobře*, obdobně i slovo *gut* v němčině.

³²⁰ Žalozpěv truchlící nad smrtí Guty viz podkapitolu 7.2 Gutina smrt a její pohřeb, žalozpěv o Markétě viz podkapitolu 6.2.1 Markéta.

7. Konec Gutina života

7.1 Královská korunovace

Původně se královská korunovace stala záminkou příchodu Guty do Čech již v roce 1287, z chystaných příprav ale z neznámého důvodu sešlo. Ani v roce 1292 nedospěla vyjednávání zdárného konce a k plánované korunovaci nedošlo. Až po desetiletém působení Guty v Čechách, v roce 1297, se tato tolik očekávaná událost konečně uskutečnila. Z pohledu Guty však nebylo datum ceremonie zvoleno bohužel příliš šťastně. Královna Guta totiž porodila svou stejnojmennou dceru pouze čtrnáct dní před kýženou oslavou. Unavená po porodu, u něhož nelze vyloučit komplikace, trpěla Guta velikými bolestmi. I štyrský kronikář si všiml královnina stavu a popisuje královnu jako zdravotními obtížemi doslova zničenou.³²¹

Zpět ale k samotné korunovaci. Ještě předtím, než se mohla vůbec uskutečnit, bylo zapotřebí ještě mnoha příprav. Václav nejdříve vyslal své posly do Říma za Bonifácem VIII.,³²² aby vyjednali papežův souhlas s chystanou korunovaci, a ten svolil bulou ze dne 31. března 1297.³²³ Poté vyslanci navštívili mohučského arcibiskupa Gerharda, který jako představený diecéze, pod kterou patřilo i pražské biskupství, měl právo korunovat české krále. Arcibiskup sice žádosti vyhověl, naskytla se však přeci jen překážka. Gerhard, toho času v klatbě, nemohl vykonávat svůj úřad. Vyslanci proto znovu navštívili papeže, který mohučskému arcibiskupovi povolil výkon jeho povinností alespoň v den korunovační slavnosti.³²⁴

Po vyřešení všech těchto záležitostí mohly plně propuknout přípravy samotné slavnosti v Praze. Dle Otakara Štyrského vyslal Václav zlatnické mistry do Vlach, aby se tam naučili lépe rozeznávat drahé kameny a nakoupili je pro výrobu šperků a dalších ozdob.³²⁵ Dále byly v rámci příprav převezeny ostatky Václavova otce, Přemysla Otakara II., ze

---

³²¹ daz man der kunigin stôrt/ ir kindebetgemach,/ daz kom ir übel hernach./ wer sold abe des getrouwen?/ man fuorte die kranken frouwen... (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 143 ad.)

³²² Vlastním jménem Benedetto Caëtani byl papež od 24. prosince 1294 až do své smrti 11. října 1303. Byl posledním mocensky silným papežem vrcholného středověku, jehož autorita byla nezávislá na světských panovnicích.

³²³ *RBM II*, č. 1745; mezi posly ke kurii byl také Petr z Aspeltu, biskup basilejský a kancléř český.

³²⁴ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 110.

³²⁵ er hiez balde gâhen/ hinz Walhen an den studen/ mister, die wol kunden/ erkennen edel gesteine,/ si wærn grôz oder kleine,/ den man dheiner tugent jæhe/ swâ man diu ersæhe,/ diu ujez er gelten wol. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 043 ad.)

Znojma do Prahy a posléze došlo k jejich uložení v chrámu sv. Víta.³²⁶ Vzhledem k tomu, že chystaná slavnost se měla stát demonstrací moci a bohatství českého krále, nechal ji Václav připravit opravdu velkolepě.³²⁷ Na slavnost vynaložil dokonce tolik prostředků, že požádal papeže o mimořádné zdanění duchovenstva, aby mohl okázalou slavnost zaplatit.³²⁸

Kvůli nedostačující kapacitě Pražského hradu nechal postavit v oblasti dnešního Smíchova *roubený palác podivuhodné velikosti. Stoly, sedadla i všechno, co mohlo patřiti ke slavení hostiny, jak to diktoval duch umělcův, nic z toho všeho nebylo opomenuto, nadto byl ohoz i obvod celého paláce a královského stanu potažen drahocennými čalouny různých druhů a barev a ty byly zdobeny zlatem, stříbrem a krásnými drahokamy.*³²⁹

Ale novým palácem okázalá podívaná nekončila. Korunovační slavnosti doprovázely hostiny, zábavy, kratochvíle, tance, písně, rytířské hry a klání. V noci osvětlovaly Prahu pochodně a na Novém tržišti teklo z kašen dokonce víno.³³⁰ Praha byla plná zahraničních hostů, mezi kterými nechyběl Gutin bratr Albrecht Habsburský a švagr Albrecht saský, přičemž není vyloučena ani přítomnost Gutiny sestry Anežky, a mnoho dalších říšských knížat, událost si nenechali ujít ani církevní hodnostáři jako již zmíněný mohučský arcibiskup Gerhard, magdeburský arcibiskup Burchard, mnoho biskupů, opatů jednotlivých řádů a mnoho dalších.

Obřad samotný se konal 2. června. Ještě předtím byli ale Václav i Guta vyzpovídáni a očištěni od hříchu cisterciáckými opaty Heidenreichem Sedleckým a Konrádem Zbraslavským, kteří byli k tomuto úkonu oprávněni privilegiem Bonifáce VIII. z 31. března 1297.³³¹ Bohužel se nedochovaly žádné prameny obsahující detaily ceremoniálu této ani jiných královských korunovacích v přemyslovské době. Zdá se ale pravděpodobné, že se řídily

---

³²⁶ Přemysl Otakar, označovaný za štít křesťanstva, nesměl být po své smrti kvůli klatbě církevně pohřben. Jeho tělo bylo tedy uloženo ve vídeňském klášteře minoritů. V květnu 1279 bylo potom převezeno do kláštera minoritů a klarisek ve Znojmě. (SOUKUPOVÁ, H.: *Přemysl Otakar II a jeho pražské pohřebiště*. In: Česko-Rakouské vztahy, 1998 s. 211)

³²⁷ Okázalá podívaná měla omámit cizinu a předvést, že v moci, bohatství a nádheře se českému králi vyrovná jen málokdo. (ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s. 183n)

³²⁸ *RBM II*, č. 1745.

³²⁹ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 113.

³³⁰ *Také byly na Novém tržišti skrytými podzemními trubkami zřízeny prameny, z nichž si jako z řeky nabíral víno, kdo chtěl.* (*Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 114)

³³¹ *RBM II*, č. 1746

německým korunovačním řádem obsaženým v tzv. mohučském pontifikátu, který pochází z poloviny 10. století a stal se až do přelomu 13. a 14. století jediným korunovačním řádem užívaným v říši.³³²

Stačit nám tedy musí stručný popis účastníka královské korunovace Petra Žitavského: *...byl za jáсотu veškerého lidu v Praze v katedrálním kostele u hlavního oltáře svatého Víta mučedníka od úctyhodného pána Bernarda, arcibiskupa mohučského, při čemž velmi slavnostně s povinnou slušností a úctou asistovali pan Burchard, arcibiskup magdeburský, a četní jiní biskupové a slavní preláti, nejjasnější kníže Václav, šestý král český, spolu se svou manželkou, jasnou paní Jitkou, dcerou někdy pana Rudolfa, krále římského, po vzývání a s přispěním milosti Ducha svatého co nejokázaleji a nejoddaněji po předchozím svatém posvěcení a pomazání řádně ozdoben odznaky královskými, korunou a žezlem královským.*³³³

Podrobný pohled na tuto událost nabízí i Otakar Štýrský, který si více všimal utracených částek za jednotlivé cennosti, šperky a ozdoby. Jeho popisy jsou však vskutku detailní a zajímavé.

Korunu použitou při obřadu hodnotí štýrský kronikář jako malou, náklady na ni měly však výši dvou tisíc hřiven.³³⁴ Dlouhý a široký štít s mečem, které byly při obřadu neseny před královským párem, měly mít hodnotu tří tisíc hřiven. Štít byl vyroben ze zlata a z perel s vyobrazeným lvem, který měl místo drápů vysázeny čtyři rubíny, a pozadí štítu bylo zdobeno malými i velkými drahokamy.³³⁵ Za mistrný kousek lze potom považovat králův korunovační plášť, pošitý zlatými plíšky vypadajícími jako šupiny. Takto oděný král potom vypadal dle kronikáře jako lesknoucí se ryba. Navíc byly jednotlivé plíšky ozdobeny jedním velkým a

---

³³² MALAŤÁK, D.: *Korunovace přemyslovských králů*. In: Stát, státnost a rituály přemyslovského věku, edd. M. Wihoda – D. Maláček, Brno 2006, s. 64n.

³³³ *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 112.

³³⁴ diu krône, die der kunic truoc,/ swie kleine unde swie gefuoc/ man der rechenunge phlæge/ der kost, diu an der krône læge/ si wær zweir tûsent marc wert. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 210 ad.)

³³⁵ ver dem kunic man truoc/ ein swert unde einen schilt/ ein armen kunic hiet bevilt/ der koste, der der schilt phlac./ der wîz leô, der darûf lac./ von ûzerwelten berlin blanc./ und daz die nagel solden sîn./ daz wâren vier rubîn./ die glisten gegen der sunnen/ vor rœte, als si brunnen./ dô was daz velt rôt./ als der kunic gebôt/ und alser ez haben wolde./ von lûterm, finem golde;/darine lâgen edelsteine/ grôz unde kleine/ die wâren sô tiwer/ swem der kunic gehiwer/ het geben schilt unde swert/ driver tûsend marc wert. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 217 ad.)

čtyřmi malými drahokamy různých druhů, jejichž výčet nám autor štyrské kroniky poskytl. Celkovou cenu pláště potom odhadl na čtyři tisíce hřiven.³³⁶ Co se týká králova pásu, klobouku a dalších ozdob, netroufl si jejich hodnotu dle štyrského kronikáře nikdo odhadnout.³³⁷

Ačkoli je popis štyrského kronikáře opravdu detailní, bohužel nepovažoval za nutné popsat také oděv Guty. Dá se však předpokládat, že Václav, který vynaložil na královskou korunovací prostředky tak obrovské, nešetřil ani na oděvu své manželky. Guta byla jistě oděna v krásný šat z drahých látek a ozdobena drahocennými šperky. Václav, který si liboval v kráse, okázalosti a drahocenných předmětech, zde totiž popustil uzdu této vášni, aby prezentoval svůj majestát.³³⁸ Všichni zúčastnění měli být oslněni bohatstvím českého krále a tím, jak dokázal za deset let své království přivést k opětovnému blahobytu.

Okázalými hostinami a kratochvílemi však slavnost neskončila. Hned druhý den se celá vznešená společnost sešla v cisterciáckém klášteře na Zbraslavi, založeném roku 1292, aby položila základní kámen ke kostelu Panny Marie.

[3. června] *přišel nově korunovaný král s celým dvorem a zástupem knížat, šlechticů a všech jiných, kteří se sešli k slavnostnímu dni, ke svému založení na Zbraslavi časně zrána už po východu slunce a tam král, ozdoben královskými odznaky, ihned usiloval založiti na místě přichystaném a v základě k tomu dříve vykopaném a určeném nový chrám,...*

Položil tedy Burchard, arcibiskup magdeburský, zároveň s králem a panem Konrádem, prvním opatem, přičemž sbory mnichů stály kolem a zpívaly,

---

³³⁶ Darzuo sach man kunic Wenzlân/ einen roc tragen an/ der was geworht meisterlich/ ûf einem samit rich/ lâgen guldin bleter sô vil/ daz iegeliches blates zil/ begreif ein ander blat/ alsus den samit hât/ das golt gar bestreut/ ein arm man wær gefreut./ wær im der roc worden/ nâch meisterlichem orden/ was daz golt des phelles dach/ daz man sîn nihtes blecken sach/ als ein visch, der nindert blect/ sô in die schuppen habent bedect/ darzuo der bleter iegeliches/ het ein geziere meisterlichez/ an iegelichen ende/ vier steine ûzwende/ und in der mitte ein/ grôz und niht klein/ der rubin und der sardius/ der prasem und der onichinus./ smarac und der kalcedon./ saphir und thopazion./ jaspis unde onichil./ balcis unde orphichil./ ouch sach man dâ stân/ den edelen kâman./ den man vindet begarbe/in sômaniger varbe./der lîhten stein man dâ vermist./ als gorallus und amatist./ Turkem und magnes./ beryllus und agates./ tabel und kristal:/ dise steine al/ die dâ sô lutzel kosten./ der was dâ gebrosten./ und der gar edeln stein./ der dâ dehein/ sich dâ niht enbare./ umb vier tûsent marc/ den selben roc man ahnte. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 240 ad.)

³³⁷ swaz ander kleinât mohten sin./ fürspan, gurtel, vingerlin/ unde des kuniges huot./des het ze rechen niemen muot./ wes ez wert wære. (*Ottokars Österreichische Reimchronik*, verš 69 296 ad.)

³³⁸ CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*, s. 159.

*s obětováním a velikou zbožností základní kámen, na kterémžto kameni bylo zlatými písmeny napsáno: Jesus Christus.*³³⁹

Za povšimnutí stojí fakt, že celý obřad prováděl arcibiskup magdeburský, ačkoli pražská diecéze patřila pod arcibiskupství mohučské. Arcibiskupovi mohučskému Gerhardovi však již vypršelo jednodenní povolení vrátit se do svého úřadu a byl tedy znovu v klatbě.

Po symbolickém položení základního kamene, na stavbě už se totiž delší dobu pracovalo, *sloužil jmenovaný už pan Burchard, arcibiskup magdeburský, slavnostně oděn v pontifikálie, na místě, kde dnes stojí větší oltář blahoslavené Panny v témž chrámě, přičemž král seděl v královských odznacích a asistovali důstojní biskupové a páni Řehoř Pražský, Dětrich Olomoucký, Jan Krakovský, Albrecht Míšeňský, Petr Basilejský, Jindřich Kostnický, Konrád Lebušský, Emicho Frisinský, s největší obřadností mši o Zvěstování Blahoslavené Panny, totiž „Rosu dejte, oblakové, zhůry“, sedm biskupů při té mši zároveň zpívalo Aleluja,...*³⁴⁰

Po skončení mše ještě následoval další obřad, který býval součástí korunovace. Král, *drže v ruce žezlo královské,*³⁴¹ postupně pasoval 240 šlechticů českých zemí i z ciziny na rytíře.

Ačkoli ve Zbraslavské kronice najdeme vcelku detailní popis zbraslavské fundace spolu s výčtem zúčastněných církevních hodnostářů, nikde není zmíněna královna Guta. Její účast se však dá předpokládat a zmíněna není pouze proto, že její přítomnost byla považována za samozřejmou. Na druhou stranu by nebylo vůbec překvapivé, kdyby Gutě, stížená těžkými bolestmi, byl dopřán odpočinek a fundace se nezúčastnila. Taková skutečnost by však jistě neušla Petru Žitavskému, který by se o královnině absenci zmínil.

---

³³⁹ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 115.

³⁴⁰ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 115.

³⁴¹ Tamtéž, s. 115.

7.2 Gutina smrt a její pohřeb

Královskou korunovaci se podařilo přichystat opravdu velkolepě a jak praví Petr Žitavský, viděl hosty odcházet *s veselým srdcem, ne smutným*.³⁴² Přesto po veliké slávě a radosti následoval veliký smutek, když se tato slavnost neobešla bez tragické dohry. 18. června, čtrnáct dní poté, zemřela královna Guta.

Dožila se pouhých 26 let. Z dnešního pohledu byla sice velice mladá, ve 13. století však plodné ženy umíraly často v tomto věku, dokonce i dříve. Není se čemu divit, pokud vezmeme v úvahu úroveň zdravotní péče a to, že žena byla v podstatě při každém porodu v ohrožení života. Skutečnost, že v Gutině případě rozhodně nejde o ojedinělé úmrtí v tomto věku, lze dokázat i na Gutiných sestřích. Matylda s Anežkou se sice dožily vysokého věku, ostatní sestry však takové štěstí neměly. Kateřina stejně jako Guta dosáhla věku 26 let, Hedvika se zřejmě dožila 27 let a u Klemencie není datum úmrtí známo, nejdříve však mohla zemřít v 31 letech, přičemž není vyloučena stejná příčina smrti jako u její sestry Guty.

V Gutině případě je navíc nutno zohlednit fakt, že za deset let strávených po Václavově boku rodila devětkrát, z toho jednou dokonce dvojčata. Poslední dítě, nejmladší dceru Gutu, královna navíc porodila pouze čtrnáct dní před samotnou korunovaci. Podle Ireny Prokopové je tedy pravděpodobné, že královna porodila předčasně, protože král by jistě nenaplánoval tak náročnou slavnost tak brzy po porodu.³⁴³ Na druhou stranu bylo jistě těžké naplánovat oslavu tak, aby královnu neohrozila, vzhledem k tomu, že královna byla neustále buď těhotná, nebo v šestinedělí. Vyloučena však není ani možnost, že na královnino slehnutí při plánování korunovace nebyl prostě brán zřetel. Vždyť opakovaná těhotenství byla běžnou součástí života a královny nehledě na tento stav často vykonávaly povinnosti plynoucí z jejich postavení.³⁴⁴

Nehledě na tento fakt, královna se musela náročné ceremonie zúčastnit. Zřejmě ale měla poporodní komplikace a proto při obřadu trpěla velikými bolestmi, o kterých se zmiňuje i kronikář Sigfid z Balnhusinu.³⁴⁵ Celkové vyčerpání pak zřejmě vedlo až k její smrti.

---

³⁴² *Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae*, s. 112.

³⁴³ PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*, s. 202

³⁴⁴ DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, s. 143.

³⁴⁵ *Sigfridi presbyteri de Balnhusin historia universalis et compendium historiarum*, MGH SS, t. XXV, ed. Osvald Holder-Egger, Hannover 1880, s. 713.

Jak pro Václava, tak i české země tato tragédie představovala velikou ránu. Podle líčení Petra Žitavského se královna těšila veliké oblibě. Není tedy divu, že po její smrti se chtěli básníci, pobývající a na pražském dvoře, ze svého smutku vyznat a vzniklo mnoho žalozpěvů, například tento od Petra Žitavského:

*„vznešenou slavnost zmaří hned znamení náhlého smutku.
Smrt, jež přichází rychle, v tmě promění počátek šťastný.
Při milé slavnosti této ty byla jsi korunována,
běda! Teď zbavena těla je ta, jež Dobrou je zvána.
Jméno jí patřilo právem: vždyť čistě a bez viny žila,
bývala královnou slavnou; teď pravice Boží lék jiný
V štědrosti podává jí, když přeje jí poklidu v hrobě.
Kdopak by zadržel pláč a netesknil z celého srdce,
Jestliže spatřuje nyní, jak leží tu mrtva ta krása,
Jitka, zrcadlo pravé žen skvělých a přeslavných, která
Trvale střežila ctnost a jiným skýtala spásu.
Šlechtná, laskavá, cudná, vši pochvaly bývala hodna.“³⁴⁶*

Ve chvíli obrovského žalu navíc musel Václav vyřešit otázku, kde bude Gutino tělo uloženo. Václav měl sice vizi nové přemyslovské nekropole po vzoru svého otce³⁴⁷ a za tímto účelem založil v roce 1292 klášter Aula Regia na Zbraslavi, v době Gutiny smrti však nebyl klášter ještě zcela hotov. Král se proto rozhodl tělo své manželky prozatím pochovat vedle svého otce v bazilice sv. Víta na Pražském hradě. Toto rozhodnutí evokuje otázku, proč Václav Gutu nepochoval v již hotovém přemyslovském mauzoleu v klášteře u sv. Františka, kde byla pochována přece i jeho matka Kunhuta. Zanedlouho tam navíc nechal pochovat svou nejmladší dceru Gutu. Co ho tedy vedlo k tomuto činu? Myšlenky středověkého panovníka teď již těžko odhadneme. Svou dceru Gutu možná pohřbil na Františku s ohledem na rodinná pouta,³⁴⁸ počítal však, že svou manželku i otce přenese do nového královského pohřebiště. Nebylo tedy třeba ohlížet se na rodinné vazby.

---

³⁴⁶ Zbraslavská kronika. *Chronicon Auae Regiae*, s. 116.

³⁴⁷ Přemysl Otakar II. se spolu s tetou Anežkou rozhodl vybudovat přemyslovskou královskou hrobku v klášteře u sv. Františka na Starém městě, který byl založen zřejmě roku 1231. Jediný přemyslovský panovník, který zde našel věčný odpočinek, byl Václav I. Více viz SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*. Praha 1989.

³⁴⁸ BRAVERMANNOVÁ, M.- LUTOVSKÝ, M.: *Hroby, hrobky a pohřebiště českých knížat a králů*. Praha 2001, s. 35.

Gutiny ostatky tak byly uloženy vedle Přemysla Otakara v kostele sv. Víta na Pražském hradě s tím, že až bude hotová zbraslavská nekropole, budou oba přemístěni do nové královské hrobky. K tomu však nikdy nedošlo. Václav zemřel již roku 1305 v době, kdy byla postavena pouze východní část kostela Panny Marie. Úkol dostavět přemyslovské pohřebiště zbyl na syna Václava III., který však zemřel záhy roku 1306. Udržení přemyslovské tradice se sice zhostila jeho sestra Eliška Přemyslovna, ta však nechala přenést na Zbraslav pouze ostatky svého bratra Václava a následně zde byla pohřbena i sestra Markéta se synem Mikulášem.

Ačkoli nikdy nedošlo k přemístění Gutiných ostatků na Zbraslav, přesto nezůstaly na stejném místě, kde byly uloženy Gutiným manželem Václavem. K jejich přesunu došlo při přestavbě chrámu sv. Víta, kde působil jako ředitel stavby i kronikář Beneš Krabice z Weitmile. Ten se stal zároveň i přímým svědkem nového uložení ostatků a informace o novém umístění těla královny Guty zapsal též do své kroniky:

„Téhož roku (1373) v měsíci prosinci byla na rozkaz pana císaře přenesena těla dávných českých knížat a králů ze svých starých hrobů a uložena a pohřbena v novém chóru Pražského kostela. [...] Dále v kapli svatých Šimona a Judy po levé straně leží česká královna Guta, manželka Václava II., šestého krále českého, jež byla dcerou římského krále Rudolfa. (v téže kapli pak leží Rudolf, český král a manžel Elišky Rečky, a Rudolf, vévoda Rakouský, manžel Anežky Přemyslovny.)“³⁴⁹

Smrtí a následným přesunem Gutina těla se uzavřel příběh jejího života. Již nebyl nikdo, kdo by pokračoval v dokončení Zbraslavské nekropole a přenesení ostatků, a tak Gutin hrob zůstal nezměněn dodnes.

---

³⁴⁹ BENEŠ KARBICE Z WEITMILE: *Kronika pražského kostela*. In: *Kroniky doby Karla IV.*, s. 246-247.

8. Závěr

Pokud jsem u popisu života královny Guty žehrala na torzovitost pramenů, v kontextu informací o životě jejích sester najednou vypadá obraz Gutina života mnohem celistvější. Ano, stále bohužel zůstává mnoho otázek nezodpovězených. Pokud se ale chceme držet prokázaných faktů a skutečností a nepouštět se na tenký led fantazie a smyšlenek, jež vědecké práci nepřísluší, budeme se zřejmě muset spokojit s již vybranými informacemi.

Na rozdíl od tématu života královny Guty je však u jejích sester možnost dalšího bádání. Obrazy života Gutiných sester by byly jistě komplexnější, kdybych mohla čerpat z dalších německých článků a pramenů, které nejsou v ČR dostupné. V rámci diplomové práce již toto ale nebylo možné z časových a finančních důvodů. Alespoň některé prameny a sekundární literaturu jsem ale prostudovala v rakouské Národní knihovně při mé cestě do Vídně, kterou jsem za tímto účelem absolvovala.

Při bádání tak vystupují spíše stereotypy nastíněné již v druhé kapitole, než konkrétní obrazy žen. Zatímco z období, než sestry opustily své rodiče, najdeme jen několik zmínek a jejich dětství a vzdělání je jinak opředeno tajemstvím, podrobně lze popsat politické hry jejich otce při vybírání jejich budoucích manželů a následné svatby. Rudolfův um v této aktivitě lze jen těžko přehlédnout. Běžnou dobovou praxi dokázal tak mistrně využít, že se Habsburský rod díky těmto sňatkům rozrostl do mnoha zemí.

Samotné působení Gutiných sester v jejich novém domově, na rozdíl od Gutiny činnosti, dobové kronikáře asi příliš nezajímalo, většinou lze jejich činnost odvodit pouze z konání jejich manželů. Jiná situace nastává v souvislosti s porody dědiců, tedy primárním úkolem ženy v roli manželky. Tak radostná událost bývá v pramenech zaznamenána skoro vždy. Naopak okolnosti smrti u většiny sester neznáme, prokázané je pouze místo posledního odpočinku.

Určité samostatnosti a tak i věnovaného místa v pramenech dosáhly pouze ty sestry, které přežily své manžely. Konkrétně jde o Matyldu s Anežkou. Zatímco za života manželů se v listinách objevují pouze spolu se svými muži, v období vdovství vydávaly listiny samostatně. Matylda byla dokonce politicky činná v roli spoluregentky syna Ludvíka.

Dalším úkolem pro Gutu a většinu jejích sester mimo zajištění pokračovatele rodu se stávalo udržování přátelských vztahů mezi jejich mužskými protějšky a Habsburským rodem. Zde lze doložit tu skutečnost, že ačkoli se sestry provdaly do různých evropských zemí, vědomí sounáležitosti s rodem v nich přetrvávalo.

Zatímco za života Rudolfa Habsburského zřejmě pro sestry nebylo příliš náročné udržet přátelské styky manželů s otcem a jsou doloženy kontakty mezi jednotlivými muži, po smrti římského krále, kdy měly sestry zajistit podporu manželů pro bratra Albrechta a jeho říšskou volbu, se setkaly s neúspěchem. Rodinné kontakty sice zachovány byly, šlo však o dohodu českého krále s vévodou saským a s markrabětem braniborským právě proti Albrechtovi. Ačkoli v říšské volbě roku 1292 Albrecht prohrál, v roce 1298 byl přeci jen kurfiřty, mezi kterými nechyběli dva jeho švagři, zvolen.

Mimo kontaktů s otcem lze doložit i kontakty mezi sestrami, ačkoli velice řídké. Většinou šlo o události, kde nechyběli jejich manželé, kteří přijeli spolu s nimi. Jde například o chebskou svatbu nebo setkání v Erfurtu. V četnosti jednotlivých shledání sester tak velkou roli hrály politické styky jejich manželů. Například o kontaktech Klemencie, která se provdala až do Neapole, nejsou žádné doklady.

Jak je vidět, ženy nepředstavovaly pro středověké prameny příliš zajímavé téma na rozdíl od jejich mužských protějšků. Objevují se proto v pramenech nejčastěji v kontextu činnosti svých manželů, nebo naopak jako zidealizovaný obraz ctnostné panovnice v literatuře. Pod rouškou tajemství tak zůstává, jak Guta a její sestry skutečně vypadaly, jakou měly povahu, jak prožívaly jednotlivé události, jichž se zúčastnily, nebo jak skutečně vypadal jejich vztah s manžely, dalšími příbuznými i mezi sebou.

Přes všechny nezodpovězené otázky je získaný obraz královny Guty mnohem komplexnější, než můžeme pozorovat u jejích sester. Je zřejmé, že tato žena nezůstala pouhou „rodičkou dědiců“, ale stala se důležitou ženou, která se významně podepsala na dějinách Českých zemí.

9. Seznam pramenů a literatury

9.1 Prameny

Annales Colmarienses Maiores 1277 - 1472, In: MGH SS XVII, ed. G. H. Pertz, Hannover 1861.

Archivum Coronae regni Bohemiae, I/1, ad a. MCCCCV, ed. Václav Hrubý, Praha 1935.

BENEŠ KRABICE Z WEITMILE: *Kronika pražského kostela*. In: *Kroniky doby Karla IV.* úvod M. Bláhová, překlad J. Pavel, M. Bláhová, J. Zachová, Praha 1987.

BÖHMER, J. F.: *Wittelsbachische Regesten von der Erwerbung des Herzogthums Baiern: 1180 bis zu dessen erster Wiedervereinigung 1340 : in Oberbaiern bis auf Rudolfs I. Tod 1319 und Ludwigs des Baiern Königswahl 1314, in Niederbaiern bis auf das Erlöschen der ersten niederbairischen Linie 1340*, Stuttgart 1854.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II (1198-1230.) edd. G. Friedrich, Praha 1912.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2. edd. J. Šebánek – S. Dušková – V. Vašků, Praha 1981.

Codex diplomaticus Lubecensis I. Urkundenbuch der Stadt Lübeck: 1139-1470. Band II/1, 1197-1336. Aschenfeldt, Lübeck 1858.

Codex diplomaticus Silesiae 16. Regesten zur schlesischen Geschichte 1301-1315. edd. J. Max a kol., Vratislav 1892.

Constitutiones et acta publica imperatorum et regum. III, In: MGH Leges, Bd. IV, Thl. III, ed. Schwalm, J., Hannover 1906.

Die Chronik des Mathias von Neuenburg. In: MGH, SS rer. Germ. Nova Series Band IV, Hofmeister, A., Berlin 1924-40.

Dokumente zur Geschichte von Staat und Gesellschaft in Bayern: Altbayern vom Frühmittelalter bis 1800. Bd. 2. Ay, K.-L. Altbayern von 1180 bis 1550, ed. Karl-Ludwig Ay, 1977.

Druhé pokračování Kosmovi kroniky, In: Pokračovatelé Kosmovi, překlad K. Hrdina – W. W. Tomek – M. Bláhová; úvod M. Bláhová a Z. Fiala, Doslov a poznámky M. Bláhová, Praha 1974.

Chronica principum Polonie. In: Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski. T. 3, Krakov 1878.

Kronika tak řečeného Dalimila. Překlad ze staročeského originálu M. Krčmová, přebásnění H. Vrbová, Praha 2005.

Kroniky doby Karla IV. úvod M. Bláhová, překlad J. Pavel, M. Bláhová, J. Zachová, Praha 1987.

KOCH, A.; WINKELMANN, E.: *Regesten der Pfalzgrafen am Rhein 1214 – 1508.* Band 1: 1214 – 1400. Innsbruck, 1894.

LUDVÍKOVSKÝ, Jaroslav – MERTLÍK, Rudolf: *Cronica domus Sarensis.* Krajské nakladatelství v Brně, Brno 1964.

NOVÁK, J.B.: *Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279-1296),* Praha 1903.

Fontes rerum Bohemicarum II/1-2, ed. J. Emler, Pragae 1874.

Ottokars Österreichische Reimchronik. In: MGH Deutsche Chroniken, Bd. V. Thl. 1, ed. Seemüller, J., Hannover 1893.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II, (1253 – 1310). ed. J. Emler, Pragae 1882.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV, (1333-1346). ed. J. Emler, Pragae 1892.

Regesta Habsburgica. Regesten der Grafen von Habsburg und der Herzoge von Österreich aus dem Hause Habsburg (bis 1281). Teil I, ed. H. Steinecker, Innsbruck 1905.

Regesta Imperii VI/1. Die Regesten der Keiserreiches unter Rudolf, Adolf, Albrecht, Heinrich VII. 1273-1313. ed. Redlich, O., Insbruck 1898.

Sigfridi presbyteri de Balnhusin historia universalis et compendium historiarum, In: MGH SS, t. XXV, ed. Osvald Holder-Egger, Hannover 1880.

TANDRA, F.: *Listy kláštera Zbraslavského.* Praha 1904.

Ulrich von ETZENBACH: Wilhelm von Wenden, In: Moravo, Čechy, radujte se! Němečtí a rakouští básníci v českých zemích za posledních Přemyslovců. edd. V. Bok, J. Pokorný; překlad A. Hartl, P. Eisner, P. Kopta, J. Pokorný, S. Stanovská; komentář V. Bok, S. Stanovská, Praha 1998.

WATTENBACH, W.: *Continuatio Vindobonensis.* In: MGH SS IX, Hannover 1851.

Zbraslavská kronika. Chronicon Auae Regiae. překlad F. Heřmanský, verše R. Mertlík, předmluva Z. Fiala, rejstříky M. Bláhová, Praha 1976.

9.2 Literatura

ANDICS, H.: *Die Frauen der Habsburger*. Wien: Ueberreuter, 1999.

Antropologické přístupy v historickém bádání. edd. M. Nodl - D. Tinková, Argo 2007.

BIRNBAUMOVÁ, A.: *Česká žena doby přemyslovské*. In: *Česká žena v dějinách národa*. Praha 1940.

Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Bd 6. Verlag L. C. Zamarski, Wien 1856–1891.

BLÁHOVÁ, M.: *Slezští Piastovci a poslední Přemyslovci*. In: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*. redakcja naukowa Antoni Barciak, Katowice 2007.

BOGDAN, H.: *Historie Habsburků: sedm století*. Praha: Brána, 2003.

BORÁK, M.: *Slezsko v dějinách českého státu*. Opava : Tilia, 1998.

BRAVERMANNOVÁ, M.- LUTOVSKÝ, M.: *Hroby, hrobky a pohřebiště českých knížat a králů*. Praha 2001.

CONSTANTIN VON WURZBACH: *Anna, nach Anderen Gertrude von Hohenberg*. : *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Bd 6, Wien 1856–1891.Nr. 18. In

ČECHURA, J.: *Královny a kněžny české*. Knižní klub, Praha 1996.

ČECHURA, J.- HLAVIČKA, M.- MAUR, E.: *Ženy a milenky českých králů*. Praha 1994.

Česko-rakouské vztahy ve 13. století. Sborník příspěvků ze symposia konaného 26.-27. září 1996 ve Znojmě, red. Marie Bláhová a Ivan Hlaváček, Rakouský kulturní institut.

Člověk českého středověku. edd. M. Nodl, F. Šmahel, Praha 2002.

ČORNEJ, P. a kol: *Dějiny zemí Koruny české, díl 1: Od příchodu Slovanů do roku 1740*. Praha: Paseka, 1992.

Die Zeit der frühen Herzöge von Otto I. zu Ludwig dem Bayern: Beiträge zur Bayerischen Geschichte und Kunst 1180-1350. ed. Hubert Glaser, München: Hirmer, 1980.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Královský dvůr Václava II*, České Budějovice: Veduta, 2011.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D. – ZELENKA, J.: *Dvory a rezidence ve středověku. II: Skladba a kultura dvorské společnosti*. Praha: Historický ústav, 2008.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Anežka, vévodkyně rakouská, dcera českého krále (1269-1296)*. In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 13/1, 2010.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D.: *Václav III.*, In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 11, 2008, s. 244-248.

ENNENOVÁ, E.: *Ženy ve středověku*, překlad J. Karásek a P. Richterová, Praha 2001.

FIALA, Z.: *O kronice zbraslavské a jejích autorech*, In: *Zbraslavská kronika, Chronicon Aulae Regiae*, překlad F. Heřmanovský, Praha 1976.

GRABMAYER, J.: *Úvahy o osobnosti a politice Rudolfa I. Habsburského*. In: *Česko-Rakouské vztahy*, 1998.

GRÜNHAGEN, C.: *Heinrich I. (von Würben). Bischof von Breslau*. In: *Allgemeine Deutsche Biographie. Historische Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften*, Díl 11, 1880.

HAMANNOVÁ, B.: *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha 1996.

Handbuch der bayerischen Geschichte. Band 2: Das alte Bayern: der Territorialstaat vom Ausgang des 12. Jahrhunderts bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts. ed. M. Spindler, A. Kraus, München 1988.

CHARVÁTOVÁ, K.: *Václav II.: král český a polský*. Praha: Vyšehrad, 2007.

CHARVÁTOVÁ, K.: *Zbraslav – pohřebiště posledních Přemyslovců*. In: *Dějiny a současnost*, 1991, čís. 5.

JAN, L.: *Proces se Zvišem a proměny královské vlády v letech 1289-1290*. In: *ČČH* 103, 2005, s. 1-40

JANÁK, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. – DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha 2005.

KAVKA, F.: *Čtyři ženy Karla IV. Královské sňatky*. Praha-Litomyšl 2002.

KLABOUC, J.: *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1992.

KLAPISCH-ZUBER, CH.: *Ženy a rodina*. In: Le Goff, J., *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 1999.

KLODZIŃSKI, A.: *Bolesław III z przydomkiem Hojny (Largus)*. In: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 2: Beyzym Jan – Brownsford Marja. Kraków: Polska Akademia Umiejętności – Skład Główny w Księgarniach Gebethnera i Wolffa, 1936.

KOPIČKOVÁ, B.: *Eliška Přemyslovna. Královna česká 1292-1330*. Praha: Vyšehrad, 2003.

KOPIČKOVÁ, B.: *Historické prameny k postavení ženy v české a moravské středověké společnosti*. Praha 1992.

KOPIČKOVÁ, B.: *Urozená paní*. In: *Člověk českého středověku*. edd. M. Nodl, F. Šmahel, Praha 2002.

KOPIČKOVÁ, B.: *Žena evropského středověku v zasetí své doby*. In: Lenderová, M., Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002.

KRIEGER, K.-F.: *Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493)*. Praha: Argo, 2003.

KRIEGER, Karl.Friedrich: *Rudolf von Habsburg*. Darmstadt 2003.

KUBŮ, F.: *Chebská svatba 1285*. In: *Seminář a jeho hosté. Sborník prací k 60. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*, edd. Z. Hojda, J. Pešek, B. Zylinská, Praha 1992.

LEBE, R.: *Království jako věno. Sňatková politika v dějinách*. Praha 1999.

LE GOFF, J.: *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.

LENDEROVÁ, M.: *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha 2002.

LENDEROVÁ, M.: *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Praha 2009.

Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, Csc. K nedožitým 85. narozeninám, edd. L. Bobková, M. Holá, Praha-Litomyšl 2005.

LINDNER, M.: *Urkunde des Herzogs Albrecht II. von Sachsen und seiner Gemahlin Agnes für die Bürger von Wittenberg von 28. Juni 1293*. In: 700 Jahre Wittenberg: Stadt, Universität, Reformation, 1995.

MALÁ, D.: *Skladba pražského dvora za vlády Václava II.* Mediaevalia Historica Bohemica 9. Praha 2003.

MALAŤÁK, D.: *Korunovace přemyslovských králů*. In: Stát, státnost a rituály přemyslovského věku, edd. M. Wihoda – D. Malat'ák, Brno 2006.

MERHOUT, C.: *Děti českých králů*. Společnost přátel starožitností, Praha 1938.

Moravo, Čechy, radujte se! Němečtí a rakouští básníci v českých zemích za posledních Přemyslovců. edd. V. Bok, J. Pokorný; překlad A. Hartl, P. Eisner, P. Kopta, J. Pokorný, S. Stanovská; komentář V. Bok, S. Stanovská, Praha 1998.

NODL, M.: *Rituál královských svateb a zásnub*. In: Antropologické přístupy v historickém bádání. edd. M. Nodl - D. Tinková, Argo 2007.

NOVÁK, J. B.: *Redlichovo dílo „Rudolf von Habsburk“*. ČČH 10, 1904.

PERNAUDOVÁ, R.: *Žena v době katedrál*. Praha 2002.

Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach. redakcja naukowa Antoni Barciak, Katowice 2007.

POHL, W.– VOCELKA, K.: *Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu*. Praha: Grafoprint-Neubert, 1996.

PROKOPOVÁ, I.: *Guta Habsburská – česká královna a její dvůr*. In: Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností 113, 2005.

PROKOPOVÁ, I.: *Ženy a politická moc (zejména) ve vrcholném středověku*. In: Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností. č. 3, 2003.

REDLICH, O.: *Rudolf von Habsburg. Das Deutsche Reich nach dem Untergange des Alten Kaisertums*. Innsbruck 1903.

REIFENSCHIED, R.: *Die Habsburger in Lebensbildern. Von Rudolf I. bis Karl I.* Graz, 1982.

SCHMIDT, M.: *Johann I. und Albrecht II. Ein Beitrag zur ältesten Geschichte des Herzogtums Lauenburg*. In: Archiv des Vereins für die Geschichte des Herzogthums Lauenburg, Jahresband 1897.

SCHULZE, J.: *Die Mark Brandenburg*. Berlin, 2004.

SKŘIVÁNEK, Fr.; TOVAČOVSKÝ, J.: *Vratislavští biskupové v dějinách Slezska*. Praha: Nakladatelství ONYX, 2004.

SOUKUPOVÁ, H.: *Přemysl Otakar II a jeho pražské pohřebiště*. In: Česko-Rakouské vztahy, 1998.

SOUKUPOVÁ, H.: *Anežský klášter v Praze*. Praha 1989.

SPĚVÁČEK, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. K prvnímu vstupu Českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha: Svoboda 1994.

Stát, státnost a rituály přemyslovského věku, edd. M. Wihoda – D. Malat'ák, Brno 2006.

STLOUKAL, K.: *Královny, kněžny a velké ženy české*. Praha 1941.

STÖRMER, W.: *Ludwig II. der Strenge*. In: Neue Deutsche Biographie (NDB). Díl 15, Duncker & Humblot, Berlin 1987.

ŠAROCHOVÁ, G.: *Radostný úděl vdovský. Královny-vdovy přemyslovských Čech*. Praha 2004.

ŠUSTA, J.: *Záviš z Falknštejna*. In: ČČH I, Praha 1895.

ŠUSTA, J.: *České dějiny II/1, Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1935.

TELNAROVÁ, K.: *Anna, královna česká. Nejstarší dcera Václava II. a její osudy*. In: *Mediaevalia Historica Bohemica* 13/1, 2010, s. 77-110.

Umění 13. století v českých zemích: příspěvky z vědeckého zasedání (2.-14. prosince 1981, Praha). Praha 1983.

VANÍČEK, V.: *Velké dějiny země Koruny české III*. Praha 2002.

VÍTOVSKÝ, J.: *Zlatnictví na dvoře Václava II.*, In: *Umění 13. století v českých zemích*, Praha 1983.

WEISSENSTEINER, F.: *Velcí panovníci rodu habsburského: 700 let evropské historie*. Praha 1996.

ŽÁČEK, R.: *Dějiny Slezska v datech*. Praha: Libri, 2004.

ŽÁČEK, R.: *K úloze slezských vévodů u lucemburského panovnického dvora*. In: BORÁK, M.: *Slezsko v dějinách českého státu*. Opava : Tilia, 1998.

ŽEMLIČKA, J.: *Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005.

ŽEMLIČKA, J.: *Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století*. Praha 1986.

ŽEMLIČKA, J.: *Rituál přísahy a koruna Václava II. K obrazu dvora posledních Přemyslovců*. In: *Lesk královského majestátu ve středověku*. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, Csc. K nedožitým 85. narozeninám, edd. L. Bobková, M. Holá, Praha-Litomyšl 2005.

700 Jahre Wittenberg: Stadt, Universität, Reformation, ed. Oehmig, S., Weimar : Böhlau 1995.

9.3 Internetové zdroje

Genealogie Mittelalter. Mittelalterliche Genealogie im Deutschen Reich bis zum Ende der Staufer, <http://www.manfred-hiebl.de/genealogiemittelalter/>